

Rrjeti - NATYRA 2000

PERQASJE INOVATIVE PER PERCAKTIMIN E KUFIJVE TE ZONAVE NATURA 2000

Rast Studimor: pSCI Shebenik

Përgatitur nga: MSc. Daniela Mane

Shtator 2023

Lista e shkurtimeve

AdZM-të	Agjencitë Rajonale të Zonave të Mbrojtura
AKZM	Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
ASIG	Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor
BE	Bashkimi Evropian
BIONNA	Rrjeti i të Dhënave të Biodiversitetit në Shqipëri
CBD	Konventa për Diversitetin Biologjik
CLC	Kategoritë e mbulesës së tokës sipas CORINE
DD	Nuk ka të dhëna të mjaftueshme
EN	I Rrezikuar
GIS	Sistemi i Informacionit Gjeografik
IUCN	Unioni Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
KE	Komisioni Evropian
LC	Interes i ulët Ruajtjeje
LR	Rrezik i ulët
MTM	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit
NT	Pothuajse i rrezikuar
OJQ	Organizata Jo-Qeveritare
OSHC	Organizata të Shoqërisë Civile
pSCI	Zonë e propozuar me Rëndësi Komunitare
SAC	Zonave të Veçanta të Ruajtjes
SCI	Zonë me Rëndësi Komunitare”
SPA	Zona Veçanërisht të Mbrojtura
UNESCO	Organizata e Kombeve të Bashkuara për Arsimin, Shkencën dhe Kulturën
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
VNM	Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
VSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor
VU	I Përkeqësuar
WiMS	Sistemi i Menaxhimit të Informacionit për Jetën e Egër
ZPT	Zona e Përdorimit Tradicional
ZQ	Zona Qendrore
ZR	Zona Rekreative

PËRMBAJTJA

LISTA E SHKURTIMEVE	2
LISTA E FIGURAVE	4
LISTA E TABELAVE	4
1 HYRJE	5
1.1 DIREKTIVAT EVROPIANE PËR RUAJTJEN E NATYRËS	6
1.2 RRJETI NATURA 2000	6
1.3 PROJEKTI	7
2 METODOLOGJIA	8
2.1 ZGJERIMI I RRJETIT NATURA 2000	8
2.2 QASJA INOVATIVE BAZUAR NË EKOSISTEM	9
2.2.1 PËRSE NJË QASJE INOVATIVE	9
2.2.2 QASJA INOVATIVE BAZUAR NË EKOSISTEM	10
2.2.3 PROCESI ME PJESËMARRJE	13
3 ANALIZA E REZULTATEVE	13
3.1 PËRSHKRIMI I ZONËS	13
3.2 VLERAT NATYRORE	15
3.2.1 MBULESA E TOKËS	15
3.2.2 VEGJETACIONI DHE HABITATET KRYESORE N2000	18
3.2.3 LLOJE TË RËNDËSISHME TË FLORËS	25
3.2.4 LLOJE TË RËNDËSISHME TË FAUNËS	30
3.2.5 VLERA KULTURORE	34
3.2.6 VLERA NATYRORE	34
3.3 PRESIONET/KËRCËNIMET	37
3.3.1 RRUGËT	37
3.3.2 KULLOTJA	42
3.3.3 PRERJA E DRURËVE	42
3.3.4 BUJQËSIA	42
3.3.5 ZJARRET	42
3.3.6 BIMËT MJEKËSORE	43
3.3.7 TURIZMI	43
3.3.8 GJUETIA	44
3.3.9 MINIERAT	44
3.3.10 TË TJERA	44
3.3.11 HARTA TOTALE E KËRCËNIMEVE	44
3.4 HARTA ANALITIKE	47
4 PROCESI PJESËMARRËS	53
4.1 TAKIMI I PARË	53
4.2 TAKIMI I DYTË	54
5 PËRFUNDIME E REKOMANDIME	55

Lista e Figurave

Figura 1. Harta e parkut kombëtar Shebenik	13
Figura 2. Harta baze – Kufiri i Parkut dhe Rrjeti kuadratik.....	14
Figura 3. Harta e mbulesës së tokës (Corine 2018)	16
Figura 4. Harta e Vlerës së mbulesës së tokës (Corine 2018).....	17
Figura 5. Harta e tipave të vegjetacionit (sipas planit të menaxhimit).....	19
Figura 6. Harta e vlerës së tipave të vegjetacionit	21
Figura 7. Harta e habitateve kryesore të parkut	22
Figura 8. Harta e vlerës së habitateve	24
Figura 9. Harta e vrojttimeve të llojeve të bimëve.....	28
Figura 10. Harta e Vlerës së llojeve të bimëve	29
Figura 11. Harta e vrojttimeve të llojeve të kafshëve	32
Figura 12. Harta e Vlerës së llojeve të bimëve	33
Figura 13. Harta e Vlerës totale natyrore.....	35
Figura 14. Harta e Vlerës totale natyrore krahasuar me zonimin e parkut.....	36
Figura 15. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të vlerësimit të vlerës natyrore	37
Figura 16. Harta e ndikimit të rrjetit rrugor	38
Figura 17. Harta e zonave që ndikohen nga aktivitetet bujqësore dhe grumbullimi i bimëve mjekësore.....	39
Figura 18. Harta e zonave që përdoren për prodhimin e druve të zjarrit	40
Figura 19. Harta e zonave që ndikohen nga kullotja, minierat, gjuetia dhe aktivitetet turistike.....	41
Figura 20. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të rrezikut.....	45
Figura 21. Harta e vlerës së kërcënimeve	46
Figura 22. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës.....	47
Figura 23. Harta e përshtatshmërisë për ruajtjen e natyrës (Vlera totale).....	48
Figura 24. Harta e Zonave të konfliktit.....	49
Figura 25. Shpërndarja e sipërfaqes sipas klasave të konfliktit	50
Figura 26. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000.....	51
Figura 27. Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 me zonat e konfliktit.....	52
Figura 28. Modeli konceptual Parku Kombëtar Shebenik.....	55

Lista e Tabelave

Tabela 1: Mbulesa e tokës sipas Corine 2018.....	15
Tabela 2: Lista e tipave të vegjetacionit në Parkun Kombëtar Shebenik.....	18
Tabela 3: Habitata natyrore.....	23
Tabela 4. Lloje të rralla, të reja, të pranishme në listën e kuqe të florës të Shqipërisë dhe atë të IUCN, Direktivën e Habitatave dhe Konventën e Bern-ës	26
Tabela 5. Lloje të faunës të vrojtuar në Parkun Kombëtar Shebenik.....	31
Tabela 6. Identifikimi i zonave të konfliktit	50

---

1 Hyrje

Shqipëria konsiderohet një pikë e nxehtë e biodiversitetit në Evropë. Megjithatë, vërehet se një biodiversitet i tillë i jashtëzakonshëm dhe burime të vlefshme natyrore po përballen me sfida. Si vendet e tjera në zhvillim, edhe Shqipëria po përballlet me një zhvillim të shpejtë. Rrugët dhe infrastrukturat e reja, digat, hidrocentralet, rezervuarët e naftës dhe infrastruktura e turizmit masiv synojnë të rrisin ekonominë e vendit, ndërkohë që përbëjnë një kërcënim serioz për mbrojtjen e natyrës.

Sipas Raportit të 6-të Kombëtar të Konventës për Diversitetin Biologjik (CBD) (2019), faktorët kryesorë të humbjes së diversitetit biologjik janë aktivitetet antropogjenë. Kërcënimet kryesore për biodiversitetin përfshijnë: zhvillimin industrial, urbanizimin, gjuetinë e paligjshme, peshkimin, erozionin e tokës, energjinë dhe minierat, transportin dhe turizmin.

Duke njohur rolin e rëndësishëm që kanë zonat e mbrojtura në ruajtjen e biodiversitetit, Shqipëria ka bërë përpjekje për krijimin dhe zgjerimin e rrjetit të zonave të mbrojtura. Në veçanti, vendi ka bërë përpunim të rëndësishëm në përmirësimin e mbulimit të sistemit të tij të zonave të mbrojtura gjatë 20 viteve të fundit, duke zgjeruar në mënyrë të ndjeshme shtrirjen e zonave të mbrojtura nga 163,901 ha (5.7%) në 2000, në 460,762 ha (16%) në 2015 dhe në 624.172 ha (21.7%) në 2023.

Integrimi në BE është prioritet kryesor për Qeverinë shqiptare. Shqipëria është vend kandidat për në Bashkimin Evropian. Si pjesë e procesit të pranimit, për më shumë se një dekadë, Shqipëria po punon intensivisht në transpozimin e Direktivave të BE-së në legjislacionin e saj kombëtar.

Direktivat për Shpendët e Egër dhe Habitatet janë pjesa qendrore e përpjekjeve evropiane për ruajtjen e natyrës. Këto direktiva të rëndësishme rregullojnë mbrojtjen e specieve dhe habitateve nëpërmjet krijimit dhe menaxhimit të duhur të një rrjeti të zonave të mbrojtura të njohur si rrjeti Natura 2000.

Në Raportin e tij të Progresit 2022 për Shqipërinë, Komisioni Evropian (KE) vëren se përafrimi i legjislacionit kombëtar me *acquis* në fushën e mbrojtjes së natyrës, veçanërisht për Direktivat e Shpendëve dhe Habitateteve, është mjaft i avancuar. Megjithatë, zbatimi është në një fazë shumë fillestare dhe përballlet me një sërë sfidash, duke përfshirë kapacitetet e dobëta institucionale, bashkëpunimin e kufizuar ndërmjet strukturave përgjegjëse qeveritare, përfshirjen e kufizuar të institucioneve akademike dhe kërkimore dhe mungesën e burimeve adekuate financiare. Mungesa e hartave të detajuara të habitateve që mbulojnë të gjithë vendin si dhe niveli i kufizuar i njohurive mbi habitatet dhe shpërndarjen e llojeve pengon identifikimin dhe mbrojtjen e duhur të zonave përkatëse si dhe zgjedhjen dhe zbatimin e masave të duhura të ruajtjes.

Raporti vuri në dukje gjithashtu se zbatimi i ligjit në mbrojtjen e mjedisit mbetet përgjithësisht i dobët. Për më tepër, legjislacioni për investimet strategjike ngre shqetësime për mbrojtjen e biodiversitetit, pasi mund të çojë në investime të mëdha turistike dhe industriale në zonat e mbrojtura. Vëmendja e duhur duhet t'i kushtohet hartimit të projekteve dhe cilësisë e standardeve për Vlerësimet e Ndikimit në Mjedis (VNM) për të minimizuar ndikimet e mundshme.

Shqipëria ka identifikuar një listë paraprake të zonave të Natura 2000 në të gjithë vendin, të cilat do ti paraqiten Komisionit Evropian, duke kontribuar në këtë mënyrë në përputhjen e kuadrit rregullator të vendit me *acquis* mjedisore të BE-së.

1.1 Direktivat Evropiane për ruajtjen e natyrës

Gurët themelorë të Evropës për politikën e ruajtjes së natyrës janë padyshim Direktiva e Shpendëve dhe Habitaveve. Ato janë legjislacioni më i vjetër evropian për mjedisin. Këto direktiva mbrojnë mbi 1000 lloje dhe më shumë se 200 habitate dhe janë të detyrueshme për të gjitha shtetet anëtare.

Miraturar në 1992, Direktiva e Këshillit 92/43/EEC e 21 majit 1992 mbi ruajtjen e habitateve natyrore dhe të faunës dhe florës së egër synon të promovojë ruajtjen e biodiversitetit, duke marrë parasysh kërkesat ekonomike, sociale, kulturore dhe rajonale. Direktiva mbështet krijimin e rrjetit ekologjik Natura 2000 në mbarë BE-në, si një rrjet i zonave të mbrojtura që synon ruajtjen e vlerave natyrore kundër zhvillimeve potencialisht të dëmshme.

Direktiva e Habitaveve siguron ruajtjen e një game të gjerë specimesh të rralla, të kërcënuara ose endemike të kafshëve dhe bimëve. Rreth 200 lloje habitatesh¹ të rralla dhe karakteristike janë të synuara për t'u ruajtur duke përcaktuar Zona të Veçanta të Ruajtjes, për të cilën zbatohet një legjislacion i përbashkët në mbarë BE-në. Pesë shtojca të kësaj direktive përcaktojnë habitatet dhe llojet që duhen ruajtur në nivel Evropian, kriteret që përdoren për përzgjedhjen e zonave që janë të pranueshme për t'u njohur si të rëndësishme për Evropën, ose si zona të veçanta të ruajtjes si dhe llojet për të cilët zbatohet një regjim i rreptë mbrojtjeje në të gjithë arealin e tyre natyror brenda BE-së, si brenda dhe jashtë zonave Natura 2000, apo për të cilat Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që shfrytëzimi dhe marrja e tyre në natyrë është në përputhje me mbajtjen e tyre në një status të favorshëm ruajtjeje.

Direktiva e shpendëve ofron një kuadër ligjor për mbrojtjen e shpendëve, duke përfshirë foletë, vezët dhe habitatet e tyre. Nëpërmjet pesë shtojcave, Direktiva ka mbuluar përcaktimin e zonave të mbrojtura, habitatet për shpendët e egër, mbrojtjen e specieve dhe rregulloret e gjuetisë. Humbja dhe degradimi i habitatit janë kërcënimet më serioze për ruajtjen e shpendëve të egër. Prandaj, Direktiva vë theks të madh në mbrojtjen e habitateve për speciet e rrezikuara dhe migratore. Ajo krijon një rrjet të Zonave të Mbrojtjes së Veçantë (SPA), duke përfshirë të gjitha territoret më të përshtatshme për këto specie. Që nga viti 1994, të gjitha SPA-të përfshihen në rrjetin ekologjik Natura 2000, i krijuar sipas Direktivës së Habitaveve 92/43/EE.

1.2 Rrjeti Natura 2000

Zbatimi i rrjetit Natura 2000 (N2K) është përpjekja më e rëndësishme e ruajtjes në Evropë, duke formuar rrjetin më të madh në botë të zonave nën mbrojtje. Qëllimi i saj është të sigurojë mbijetesën afatgjatë të specieve dhe habitateve më të vlefshme dhe më të kërcënuara të Evropës.

Ky rrjet përbëhet nga Zonat e Veçanta të Mbrojtjes (SPAs) – të kërkuara sipas Art. 4(1) dhe 4(2) të Direktivës së Shpendëve (2009/147/KE) – dhe Zonat me Rëndësi Komunitare (SCIs) të miratuara dhe më pas të përcaktuara nga Shteti Anëtar si Zona të Veçanta të Ruajtjes (SAC) – të treguara sipas Direktivës së Habitaveve (92/43/CEE). SPA-të janë zona të mbrojtura për speciet e rralla, të kërcënuara, por edhe migratore të shpendëve të listuar në shtojcën I të Direktivës së Shpendëve, ndërsa, SCI-të dhe SAC-et janë zona që synojnë ruajtjen respektivisht të habitateve dhe llojeve të shtojcës I dhe shtojcës II të Direktivës së Habitaveve. Vendet kandidatë janë të detyruara t'i klasifikojnë vetë zonat para pranimit dhe të njoftojnë Komisionin Evropian për përmbushjen e këtij detyrimi. Përcaktimi i zonave Natura 2000 bazohet në 194 lloje shpendësh, 233 habitate dhe rreth 900 lloje bimore dhe 1550 lloje kafshësh që kërkojnë mbrojtje.

---

¹ mbi 233 në ditët e sotme duke përfshirë 71 habitate prioritare

---

Procesi i përzgjedhjes së vendeve Natura 2000 bazohet me anë të rajoneve biogeografike. Evropa është e ndarë në nëntë rajone biogeografike, duke përfshirë Alpine, Atlantik, Detin e Zi, Boreal, Kontinental, Mesdhetar, Macaronesia, Pannonian, Steppic. Vlerësimi i propozimeve të reja të Shteteve Anëtare kryhet nëpërmjet një sërë seminaresh për çdo rajon biogeografik. Në këto seminare, përfaqësues nga Shtetet e reja Anëtare, Komisioni Evropian, OJQ-të mjedisore dhe ekspertët e pavarur vlerësojnë nëse fushat e propozuara nga qeveritë kombëtare janë koherente me dhënien e Direktivës së Habitave dhe Zogjve si dhe ato ofrojnë mbrojtjen e duhur për të gjitha speciet dhe habitatet e rrezikuara brenda rajoneve bio-gjeografike të interesuara.

Përzgjedhja e zonave që do të përfshihen në rrjetin Natura 2000 është një përgjegjësi e përbashkët midis Shteteve të reja Anëtare të BE-së dhe Komisionit Evropian dhe ajo bazohet ekskluzivisht në kriteret shkencore (pra madhësia e popullsisë dhe dendësia e specieve të synuara, zona dhe cilësia ekologjike e llojeve të habitatit të synuar të pranishëm në sit). Në datën e pranimit, vendet hyrëse duhet t'i propozojnë Komisionit Evropian një listë kombëtare të vendeve (vendet e propozuara me rëndësi komunitare, ose pSCI) të përcaktuara për të mbrojtur ato habitate dhe lloje të Direktivës së Habitave dhe Zogjve që ndodhin në territorin e tyre kombëtar. Pasi të paraqitet lista, Komisioni vlerëson koherencën e vendeve të reja dhe më në fund i miraton ato si Site me Rëndësi Komunitare (SCI). Kur një zonë e caktuar bëhet SCI, Shteti Anëtar ka gjashtë vjet për ta përcaktuar atë një Zonë të Veçantë të Konservimit (SAC).

Qëllimi i Direktivës së Habitave është krijimi i një 'statusi të favorshëm të ruajtjes' për llojet e habitave dhe speciet e zgjedhura për të qenë me rëndësi komunitare. Përkufizimi i "gjendjes së favorshme të ruajtjes" të habitave dhe specieve përshkruhet në nenin 1 të Direktivës. Kjo është përcaktuar gjerësisht si për habitatet ashtu edhe për speciet duke iu referuar faktorëve të tillë si dinamika e popullsisë së specieve, prirjet në gamën natyrore të specieve dhe habitave dhe zonën e habitave të mbetura.

1.3 Projekti

Projekti "Fuqizimi i OJQ-ve Shqiptare për të mbështetur krijimin dhe menaxhimin e rrjetit Natyra 2000 në Shqipëri / Mbrojtja e Biodiversitetit", financuar në kuadër të programit Green-AL, synon mbështetjen e organizatave të shoqërisë civile për të siguruar një kontribut cilësor dhe pjesëmarrje aktive të grupeve të interesit në mbështetje të procesit të krijimit dhe menaxhimit të rrjetit të zonave Natyra 2000 në Shqipëri, nëpërmjet ngritjes së një rrjeti kombëtar të organizatave të shoqërisë civile, i aftë për bashkëpunim dhe advokim në politikat kombëtare për ruajtjen e habitave dhe llojeve të rëndësishme në nivel Evropian.

Projekti synon të çojë përpara vizionin e Natyra 2000 në Shqipëri për të konsideruar urat midis natyrës dhe njerëzve si një vlerë e shtuar për mbrojtjen e biodiversitetit. Projekti synon të japë një model inovativ bazuar në bindjen e fortë se objektivat e ruajtjes së biodiversitetit mund të arrihen më lehtë kur vendosen marrëdhënie të favorshme ndërmjet mbrojtjes së natyrës dhe aspekteve socio-ekonomike. Kjo nënvizon nevojën për të angazhuar publikun e gjerë në procesin e krijimit dhe menaxhimit të zonave Natura 2000 nëpërmjet praktikave të planifikimit dhe vendimmarrjes politike me pjesëmarrje.

Përmes aktiviteteve dhe produkteve të këtij projekti do të advokohet në nivel kombëtar për një qasje nga poshtë-lart e mundur nga rrjetëzimi dhe pjesëmarrja aktive e OSHC-ve dhe palëve të interesuara. Ky model do të mundësojë zbutjen e kundërshtimeve dhe konflikteve në procesin e planifikimit dhe menaxhimit të zonave Natyra 2000, duke marrë në konsideratë nevojat e komunitetit lokal dhe të palëve të interesuara në procesin e vendimmarrjes. Për ta konkretizuar më

---

mirë këtë iniciativë është punuar praktikisht në tre zona pilote, të cilat përfaqësojnë edhe tre kategori të ndryshme të territoreve të zonave të mbrojtura kandidate për Natyra 2000, siç janë: Rezervati i Menaxhuar Natyror Liqeni i Shkodrës, Parku Kombëtar Shebenik, dhe Parku Kombëtar Detar Karaburun-Sazan.

2 Metodologjia

2.1 Zgjerimi i rrjetit Natura 2000

Zgjerimi i rrjetit Natura 2000 drejt vendeve të reja anëtare të BE është një sfidë. Vendet e reja sjellin trashëgimi natyrore shtesë në BE, duke përfshirë dhe peizazhet e pasura kulturore. Efekti pozitiv i zgjerimit të BE-së mund të shoqërohet me efekte anësore të padëshiruara ndaj vlerave natyrore. Rrugët e reja tregtare, zgjerimi i infrastrukturës, praktikat intensive bujqësore, mund të ndikojnë në ekosistemet natyrore me një sërë kërcënimesh dhe presionesh. Këto efekte negative shumëfishojnë ndikimet ekzistuese njerëzore që prekin zonat natyrore tashmë nën kërcënim ose të humbura në mënyrë të pariparueshme.

Për të shmangur humbjet e pakthyeshme, përgjatë procesit të anëtarësimit në Bashkimin Evropian, vendet kandidate, si Shqipëria, duhet të transpozojnë dispozitat e Direktivave të Shpendëve dhe Habitave në legjislacionin e tyre kombëtar dhe të përgatisin kushtet për vendosjen e Natura 2000 në territorin e tyre deri në datën e pranimit. Ky proces harmonizimi përfaqëson hapin paraprak për zbatimin e Natura 2000 në të gjitha Shtetet Anëtare të BE-së. Ai përfshin plotësimin dhe dërgimin e një liste të zonave të propozuara me rëndësi komunitare (pSCI) pranë Komisionit Evropian dhe verifikimin e tyre gjatë një procesi diskutimi me bazë rajonet biogeografike.

Për të evituar humbjet e pakthyeshme të biodiversitetit dhe komplikimet e paparashikuara, zbatimin e rrjetit Natura 2000 duhet të jetë skrupuloz dhe i planifikuar siç duhet që në fazën më të hershme të mundshme. Në të kaluarën, vendime jo të mençura dhe jo të rregullta shpesh kanë çuar në konflikte serioze ose, ndonjëherë, në pasoja të paimagjinueshme për trashëgiminë natyrore. Mungesa e informacionit mbështetës mbi zhvillimin e rrjetit Natura 2000 apo shpjegimi i mangët mbi implikimet e Direktivave të Habitave dhe Shpendëve kanë shkaktuar keqkuptime si në nivel lokal ashtu edhe në atë kombëtar.

Në shumë raste, qeveritë kombëtare janë paraqitur para Gjykatës Evropiane të Drejtësisë (p.sh. Danimarka, Finlanda, Franca, Gjermania, Greqia, Holanda) për të sqaruar bllokimet dhe vonesat në zhvillimin e rrjetit Natura 2000. Gjithashtu, qeveritë e shumë Shteteve Anëtare të BE-së historikisht kanë nënvlerësuar rëndësinë kyçe të mbledhjes së të dhënave shkencore me anë të qasjeve multi-disiplinare. Vite më parë, kishte edhe një farë neglizhence për të përfshirë organizmat jo-institucionale (p.sh. OJQ-të) në procesin e përzgjedhjes së zonave. Përfshirja dhe pjesëmarrja e publikut ishte edhe më e kufizuar në disa vende të largëta të Evropës Qendrore dhe Lindore për shkak të trashëgimive të lidhura me historinë, si centralizimi i lartë i sistemeve të mëparshme qeveritare (p.sh. modelet sovjetike).

Nisur nga ky realitet i pakënaqshëm, vitet e fundit vendet e BE-së filluan ta përmbysin këtë prirje duke sjellë një tendencë në rritje për të bashkuar aktorë të ndryshëm në procesin e vendim-marrjes për përcaktimin e zonave Natura 2000. Pavarësisht se direktivat lidhur me Natura 2000 nuk pretendojnë në mënyrë eksplicite pjesëmarrjen e publikut, qasjet multi-aktorësh kanë marrë gjithnjë e më shumë vull në BE (Strategjia e Biodiversitetit të BE-së, Komisioni i Komuniteteve Evropiane 2005). Fakti që sot Evropa zotëron rrjetin më të gjerë të zonave të mbrojtura në botë, që

---

mbulon më shumë se 18% të territorit të saj, është mbështetur padryshim nga ky përmirësim institucional dhe tekniko-shkencor.

Vendet kandidatë për në BE tani mund të përfitojnë nga ekspertiza e akumuluar nga vendet e tjera anëtare që kanë kaluar fazat e para të zbatimit të Natura 2000. Që nga koha e miratimit të parë të rrejtit Natura 2000, zbatimi i politikës së ruajtjes së natyrës është bërë gjithnjë e më kërkues. Përfshirja e grupit më të gjerë të mundshëm të aktorëve (organizatave joqeveritare, anëtarëve të komunitetit etj.), veçanërisht në nivel lokal, është e një rëndësie vendimtare. Trajnimet profesionale për ekspertët vendas janë një instrument thelbësor për të ndihmuar procesin e themelimit të rrejtit Natura 2000.

2.2 Qasja inovative bazuar në ekosistem

2.2.1 Përse një qasje inovative

Edhe pse aspektet ekonomike, sociale dhe kulturore përgjithësisht nuk konsiderohen kur përzgjidhet një zonë Natura 2000 (normalisht është një vendim i bazuar në shkencë sipas Nenit. 4.1 të Direktivës së Habitaveve), kjo qasje në përcaktimin e kufijve të zonës synon një përputhje me dispozitat e Nenit. 2.3.2 "Masat e marra në bazë të kësaj Direktive duhet të marrin parasysh kërkesat ekonomike, sociale dhe kulturore dhe karakteristikat rajonale dhe lokale", të cilat portretizojnë më mirë kontekstin specifik të vendit.

Rrejtji Natura 2000, ka një farë fleksibiliteti ndaj aktiviteteve të lejuara brenda SCI-ve dhe SPA-ve. Ndryshe nga standardet e përbashkëta ligjore të sistemeve kombëtare të zonave të mbrojtura (si p.sh. Parqet Kombëtare, Peizazhet e Mbrojtura, Rezervat Natyrore, Monumentet Natyrore, etj.), të cilat zakonisht përfshijnë kufizime fikse që synojnë në përgjithësi mbrojtjen e të gjithë zonës, në zonat Natura 2000 aktivitetet njerëzore dhe proceset jo-natyrore lejohen nëse nuk rrezikojnë llojet dhe speciet e habitatit të listuar në anekset e direktivave.

Sigurisht, ekziston nevoja e vlerësimit sipas rasteve për të verifikuar llojin dhe intensitetin e veprimtarive aktuale dhe potenciale që mund të shkaktojnë shqetësim për zonën (zakonisht të përcaktuara ligjërisht në procedurën e quajtur Vlerësimi i Përshtatshëm sipas Art. 6.3) por vizioni i Natura 2000 për të konsideruar urat midis natyrës dhe njerëzve si një vlerë e shtuar për mbrojtjen e biodiversitetit është gjithashtu i rëndësishëm. Njerëzit nuk duhet të shihen vetëm si "bartësit kryesorë të kërcënimit". Një integrim i objektivave të ruajtjes së biodiversitetit me objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm po konsiderohet gjithnjë e më shumë në nivelin e BE-së gjatë viteve të fundit.

Qasja e propozuar bazohet në bindjen e fortë se objektivat e ruajtjes së natyrës mund të arrihen më lehtë kur të krijohen marrëdhënie të forta midis mbrojtjes së natyrës dhe aspekteve socio-ekonomike. Procesi i përgjithshëm, përgjatë të cilit trajtohen aktivitetet pjesëmarrëse me palët e interesuara lokale, është i orientuar në mënyrë eksplicite në "atë që njerëzit mund të përfitojnë nga natyra" dhe jo "atë që nuk mund të bëjnë në natyrë", një strategji shumë më efektive për arritjen e qëllimeve afatgjata të ruajtjes së biodiversitetit të BE-së. Mbi këtë bazë, modeli është zhvilluar me një qasje poshtë-lart të fuqizuar nga pjesëmarrja e madhe e palëve të interesuara lokale (institucionet publike, agjencitë lokale, përdoruesit e burimeve natyrore, peshkatarët, fermerët, barinjët, fshatarët, etj.).

Në të kaluarën, kufizimet e qasjeve tradicionale për përballimin e sfidave të përcaktimit të zonave Natura 2000 kanë shkaktuar komplikime të jashtëzakonshme. Konfliktet e palëve të interesuara përgjithësisht lindin nga interesat konkurruese që veprojnë rreth një zone natyrore të caktuar dhe

---

shpesh shkaktohen nga metodat e planifikimit nga lartë-poshtë që shpërfillin nevojat e komunitetit lokal dhe të palëve të interesuara. Kjo thekson nevojën për një qasje me pjesëmarrje edhe për krijimin e rrjetit Natura 2000.

Rëndësia e një procesi pjesëmarrës që lehtëson përfshirjen, konsensusin, negocimin dhe bashkëpunimin e palëve të interesuara është vazhdimisht e theksuar gjatë zbatimit të kësaj qasjeje. Ambicia e qartë e modelit është të ofrojë një udhëzues referimi për mbështetjen e nismave të përcaktimit të zonave Natura 2000 në Shqipëri.

2.2.2 Qasja inovative bazuar në ekosistem

Për të garantuar përcaktimin optimal të zonave të rrjetit Natura 2000 dhe planifikimin e strategjive të menaxhimit për mbrojtjen afatgjatë të biodiversitetit propozohet kjo qasje gjithëpërfshirëse me pjesëmarrje që merr në konsideratë përfitimet e shumta prej natyrës, dhe interesat dhe opinionet e një game më të gjerë të palëve të interesuara. Qasja e propozuar vë një theks gjithnjë e më të madh në analizën dhe hartografin e vlerave natyrore, identifikimin e konflikteve të mundshme midis palëve të interesuara dhe identifikimin e rëndësisë dhe vlerës së caktuar të përfitimeve të lidhura me biodiversitetin nga shumë aktorë, si mjete të fuqishme për përdorim në një proces me pjesëmarrje të planifikimit të peizazhit.

Qasja e propozuar e bazuar në ekosistem përfshin 5 grupe aktivitetsesh si më poshtë:

I. Vlerësime dhe hulumtime paraprake

1.1 Identifikimi i një grupi të aktorëve të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë

Një inventar i palëve të interesuara potenciale duhet të gjenerohet mbi një bazë të gjerë të grupeve lokale të interesit (vendimmarrësit, personeli administrativ përkatës, përfaqësuesit e komunitetit lokal, etj.) dhe sektorët socio-ekonomikë (barinjte, agjencitë e turizmit, peshkatarët, etj.). Të dhënat nga projektet dhe nismat e mëparshme dhe informacionet e ndjeshme mbi palët e interesuara duhet të agregohen dhe të kontrollohen gjatë workshop-eve pjesëmarrëse 1-ditore. Palët e interesuara dhe analizat e problemeve duhet të kryhen për të identifikuar grupet dhe/ose institucionet që kanë një marrëdhënie direkt ose indirekte me zonën e propozuar Natura 2000.

1.2 Mbledhja e literaturës dhe të dhënave në terren

Një koleksion i plotë i të dhënave shkencore mbi biodiversitetin e zonës duhet të kryhet nëpërmjet analizës së literaturës shkencore ekzistuese përkatëse, raporteve të projekteve dhe të dhënave rreth zonës së studimit të mbledhura gjatë aktiviteteve të mëparshme të projekteve të ndryshme, duke përfshirë të dhënat e ruajtura në bazat e të dhënave BioNNA dhe WIMS. Eksperti i biodiversitetit duhet të caktojë habitatet dhe speciet bimore dhe shtazore në përputhje me ekspertizën e saj/tij. Të dhënat e mbledhura për çdo habitat dhe specie duhet të përfaqësohen në një format GIS që tregon mbulimin/shpërndarjen e habitateve dhe specieve. Informacione të tjera të rëndësishme mund të mblidhen gjatë takimeve specifike me personelin e administratave lokale të zonave të mbrojtura dhe nga projekte të tjera që punojnë në zonë.

II. Mbledhja e të dhënave në terren mbi vlerat natyrore dhe faktorët e kërcënimit dhe presionit

Eksperti i biodiversitetit duhet të mbledhë informacion mbi speciet e rëndësishme bimore dhe shtazore, komunitetet bimore dhe llojet e habitateve, si dhe të mbledhë prova mbi presionet dhe kërcënimet. Çdo aktivitet në terren duhet të kryhet në bashkëpunim të fortë me personelin lokal të administratës së zonave të mbrojtura.

Aktivitetet e mbledhjes së të dhënave do të kontribuojnë në hartografimin e vlerave natyrore dhe analizën e saktë mbi biodiversitetin e zonës. Këto të dhëna do të ndihmojnë gjithashtu në kuptimin e përfitimeve të perceptuara dhe vlerësimin e konflikteve të mundshme midis ruajtjes së natyrës dhe palëve të interesuara lokale. Studimi do të synojë identifikimin dhe përcaktimin e vlerave natyrore dhe përfitimeve të shumta që zona e studimit u jep palëve të interesuara lokale, duke vlerësuar problemet kryesore dhe sektorët/palët e interesuara në konflikte, në mënyrë që të mbështesin procesin e planifikimit me pjesëmarrje të zonë Natura 2000, në veçanti përcaktimin e kufijve të saj.

III. Zhvillimi i një baze të dhënash të integruar

Si rezultat i të dhënave të marra nga literatura dhe studimet e mëparshme si dhe nga vërtetimet në terren, do të ndërtohet një inventar i integruar i të dhënave mbi vlerat natyrore dhe kërcënimet dhe presionet ndaj tyre. Të gjitha të dhënat e grumbulluara do të jenë të gjeo-referencuara dhe të diskutuara me palët e interesuara. Bazuar në të dhënat e grumbulluara do të përgatiten listat e referencës me tipet e habitateve dhe llojet nga Direktivat e Shpendëve dhe Habiteteve që janë të pranishme në zonë. Të dhënat do të përdoren për të prodhuar hartat e listuara në seksionin e mëposhtëm (hartat tematike, hartat analitike, etj.).

IV. Interpretimi i të dhënave dhe analiza hapësinore

Të gjitha të dhënat mbi vlerat natyrore dhe presionet e kërcënimit ndaj tyre do të hartografohen dhe interpretohen mbi bazën e konsideratave teorike, qasjeve praktike dhe konsultimeve me palët e interesuara lokale. Rezultatet do të paraqiten nëpërmjet një sërë hartash tematike. Rendi i hartave ndjek logjikën e procesit dhe synon lehtësimin e kuptimit të qasjes metodologjike të aplikuar. Në vijim janë tipet dhe përshkrimet e hartave që do të përgatiten:

Hartat bazë

- 1 Kufiri i zonës së projektit - Harta që tregon kufirin e përgjithshëm të zonës së studimit (kjo mund të jetë më e gjerë se zona e propozuar)
- 2 Zonat ekzistuese të mbrojtura – Harta që tregon kufijtë dhe kategorinë e menaxhimit të zonave ekzistuese të mbrojtura brenda zonës së studimit
- 3 Rrejtja kuadratik - Kjo hartë shfaq rrjetën kuadratikë që do të përdoret për të analizuar vlerat, burimet natyrore të zonës, dhe intensitetin e rrezikut për bimësinë, bimët dhe speciet shtazore. Rrjeti kuadratik është pjesë e rrjetit origjinal kuadratikë përgatitur nga Agjencia Evropiane e Mjedisit. Rrjeti është pjesë e sistemeve gjeografike sipas Direktivës INSPIRE. Rrjeti vjen në poligone kuadratikë me brinjë 1, 10 dhe 100 km. Për analizën e zonave Natura 2000 në Shqipëri do të përdoret rrjeti prej 1 km, i përshtatur me kufijtë e zonës së projektit.
- 4 Mbulesa e tokës - Kjo hartë shfaq mbulesën e tokës sipas përdorimit dhe vegjetacionit duke përdorur klasifikimin e sistemit CORINE, niveli i tretë.

Vlerat natyrore

- 5 Harta e vegjetacionit – Kjo hartë tregon llojet e bimësisë brenda zonës së studimit siç identifikohet nga literatura dhe mbledhja e të dhënave të depozituara.
- 6 Vlera e vegjetacionit – Kjo hartë shfaq vlerën e vegjetacionit në një rezolucion prej 1 km² (rrjeti kuadratik)

-
- 7 Harta e llojeve të rëndësishme bimore – Kjo hartë tregon praninë (pikën) e llojeve të rëndësishme bimore (të rrezikuara, endemike, të renditura në direktivat e BE-së) brenda zonës së studimit.
  - 8 Vlera e llojeve bimore - Kjo hartë shfaq vlerën e secilit kuadrat 1 km² në bazë të numrit të vrojttimeve të regjistruara brenda çdo qelize të rrjetit kuadratik.
  - 9 Harta e habitateve – Kjo hartë do të tregojë mbulimin e habitateve me interes të ruajtjes së komunitetit (Direktiva e Habitatit) që ndodhin brenda zonës së studimit.
  - 10 Vlera e habitateve – Kjo hartë tregon proporcionin e llojeve të habitatit në çdo qelizë të rrjetit kuadratik.
  - 11 Harta e llojeve të rëndësishme shtazore - Kjo hartë tregon praninë (pikën) e llojeve të rëndësishme shtazore (të rrezikuara, endemike, të renditura në direktivat e BE-së) brenda zonës së studimit.
  - 12 Vlera e llojeve shtazore – Kjo hartë shfaq vlerën e secilit kuadrat 1 km² në bazë të numrit të vrojttimeve të regjistruara brenda çdo qelize të rrjetit kuadratik.

Vlerat kulturore

- 13 Harta e vlerave kulturore - Kjo hartë tregon praninë (pikën, poligonin) e vlerave të rëndësishme historike, shpirtërore dhe kulturore (site historike dhe kulturore, duke përfshirë arkeologjinë) brenda zonës së studimit.
- 14 Vlera kulturore e zonës – Kjo hartë tregon proporcionin e vlerave kulturore në çdo qelizë të rrjetit kuadratik.

Presionet dhe kërcënimet

- 15 Harta e rrjetit rrugor – Kjo hartë tregon të gjitha rrugët e kategorive të ndryshme dhe shtigjet e ecjes brenda zonës së studimit
- 16 Harta e infrastrukturës turistike - Kjo hartë tregon të gjitha llojet e ndryshme të objekteve dhe hapësirave brenda zonës së studimit që përdoren nga vizitorët (duke përfshirë restorante, hotelet, qendrat e vizitorëve, vendet e kampingut, vendet e piknikut etj.).
- 17 Ndikimi i rrjetit rrugor – Kjo hartë tregon ndikimin e rrjetit rrugor në zonë vlerësuar në një distancë të caktuar në të dy anët e rrugëve apo shtigjeve.
- 18 Ndikimi i aktiviteteve turistike – Kjo hartë tregon zonat më së shumti të përdorura për turizëm dhe aktivitete rekreative.
- 19 Harta e rrezikut të zjarreve – Kjo hartë tregon zonat që preken apo mund të preken nga zjarret sipas të dhënave historike dhe perceptimit të palëve të interesuara.
- 20 Harta e ndikimit të kullotjes – Kjo hartë tregon zonat që përdoren zakonisht për kullotje, duke përfshirë shtigjet lëvizëse të kafshëve, kasollet dhe pikat e ujit (lerat).

Harta analitike

- 21 Harta e vlerës natyrore – Kjo hartë tregon zonat më të vlefshme si kombinim i vlerës së bimësisë, proporcionit të habitatit, vlerave të llojeve (bimore dhe shtazore) dhe vlerave kulturore.
- 22 Harta e kërcënimeve/rreziqeve – Kjo hartë tregon zonat më të rrezikuara si kombinim i të gjitha rreziqeve (efekti i rrugëve, turizmi, zjarret dhe kullotja)
- 23 Harta e zonave të konfliktit – kjo harta tregon mbivendosjen e zonave më të vlefshme me zona të rrezikshme si një kombinim i dy hartave të mëparshme (21 dhe 22)
- 24 Kufijtë e propozuar të zonës Natura 2000 – kjo hartë do të tregojë kufijtë e propozuar për sitin Natura 2000 duke marrë parasysh të gjitha analizat e mësipërme.

2.2.3 Procesi me pjesëmarrje

Procesi me pjesëmarrje është i rëndësishëm për të siguruar mirëkuptim mbi nevojën e ruajtjes së vlerave natyrore dhe diskutuar bashkërisht mbi vlerat natyrore, kërcënimet dhe presionet aktuale dhe potenciale ndaj tyre si dhe masat që duhen ndërmarrë për të ruajtur të paprekur trashëgiminë natyrore kaq të rëndësishme, si në nivel lokal ashtu edhe në atë kombëtar/ndërkombëtar. Për këtë qëllim do të realizohen një numër takimesh (workshope) me palët e interesuara dhe aktorët lokale, ku jo vetëm do të jepen informacione mbi parimet bazë të konceptit Natura 2000, por edhe do të diskutohen vlerat natyrore të identifikuara si dhe masat që duhen marrë për adresimin e presioneve dhe kërcënimeve ndaj këtyre vlerave natyrore. Një sesion specifik do t'i kushtohet mundësive të financimit lidhur me Natura 2000.

Pjesëmarrësve do tu shpjegohet dhe ilustron logjika e Qasjes Inovative Bazuar në Ekosistemin duke përkrahur me hollësi të gjitha hapat që do të ndërmerren gjatë procesit. Takimet e ndryshme do të shërbejnë edhe për zgjerimin e listës së palëve të interesuara dhe rolin/angazhimin e tyre në përcaktimin dhe menaxhimin e zonave të propozuara Natura 2000.

3 Analiza e rezultateve

3.1 Përshkrimi i zonës

Parku Kombëtar Shebenik-Jabllanicë është një zonë malore, që ndodhet në pjesën lindore Shqipërisë, në rrethin e Librazhdit, qarku i Elbasanit. Zona u shpall park kombëtar në vitin 2008, me një sipërfaqe të përgjithshme prej 33,928 ha, me VKM nr. 640 datë 21.05.2008 Shpalljen Park Kombëtar të ekosistemit natyror “Shebenik-Jabllanicë”.

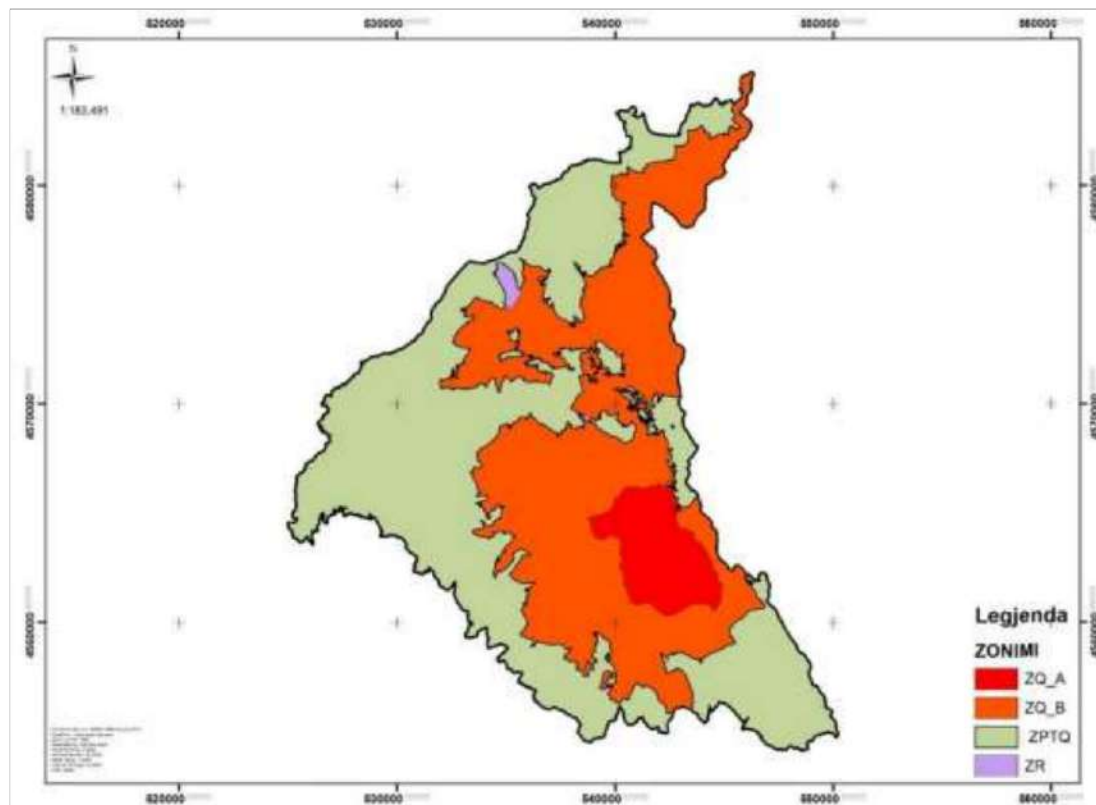

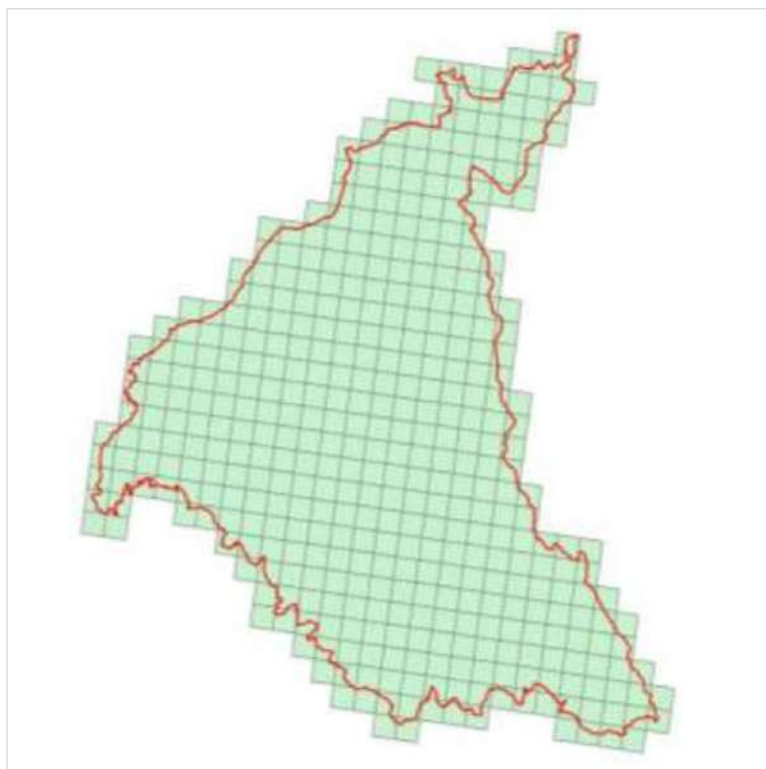
FIGURA 1. HARTA E PARKUT KOMBËTAR SHEBENIK

Me Vendimin e Këshillit Ministrave nr. 59, datë 26.01.2022 “Për miratimin e ndryshimit të statusit dhe të sipërfaqes së ekosistemeve natyrore park kombëtar (kategoria II) të zonave të mbrojtura mjedisore”, ky park ndryshon emërtimin në Parku Kombëtar “Shebenik” dhe i shtohet një sipërfaqe prej 580.3 ha.

Parku gjendet mbi formacione të ndryshme gjeologjike, të përfaqësuara nga shkëmbinjtë gëlqerorë, magmatikë e sedimentarë. Ai ka një rrjet të pasur hidrografik, të përbërë nga liqene akullnajore, lumenj, përrenj dhe shumë burime ujore. Lartësia mbi nivelin e detit varion nga 270 në 2.264 m. Në të mbizotëron klima kontinentale dhe reshjet bien në formën e dëborës e shiut. Sipërfaqja e përgjithshme e parkut, prej 34,507.9 ha, karakterizohet nga një reliev malor i thyer, me mbizotërim të maleve e luginave, ku gjenden mjedise ujore, pyjore, livadhore dhe shkorretat me një larmi peizazhesh, habitatesh e ekosistemesh të rëndësishme natyrore.

Zonimi i parkut paraqitet nga: a) zona qendrore me mbrojtje të nivelit 1, b) zona e përdorimit të qëndrueshëm me mbrojtje të nivelit 2, c) zona e rekreacionit me mbrojtje të nivelit 3 dhe d) zona e përdorimit tradicional me mbrojtje të nivelit 4.

Në rastin e analizës për Parkun Kombëtar Shebenik, zona e studimit përputhet plotësisht me kufirin e zonës së mbrojtur. Më poshtë paraqitet kufiri i zonës dhe rrjeti kuadratik me kuadrate 1 km² që do të përdoret për analizimin e të dhënave. Rrjeti kuadratik përfshin gjithsej 421 kuadrate, çka do të thotë që sipërfaqja totale e analizuar është 421 km² (42100 ha), diçka më e madhe se sipërfaqja e përgjithshme e parkut kombëtar, për arsye si kufiri i parkut kalon përmes një numri kuadratesh.

FIGURA 2. HARTA BAZE – KUFIRI I PARKUT DHE RRJETI KUADRATIK

3.2 Vlerat Natyrore

3.2.1 Mbulesa e tokës

Harta e mbulesës së tokës për Parkun Kombëtar Shebenik është realizuar bazuar në të dhënat e Hartës së Mbulesës së Tokës për Shqipërinë², viti 2018, hartuar nga Agjencia Evropiane e Mjedisit me ndihmën e Agjencisë Kombëtare të Mjedisit të Shqipërisë dhe administruar nga Autoriteti Shtetëror për Informacionin Gjeohapësinor (ASIG).

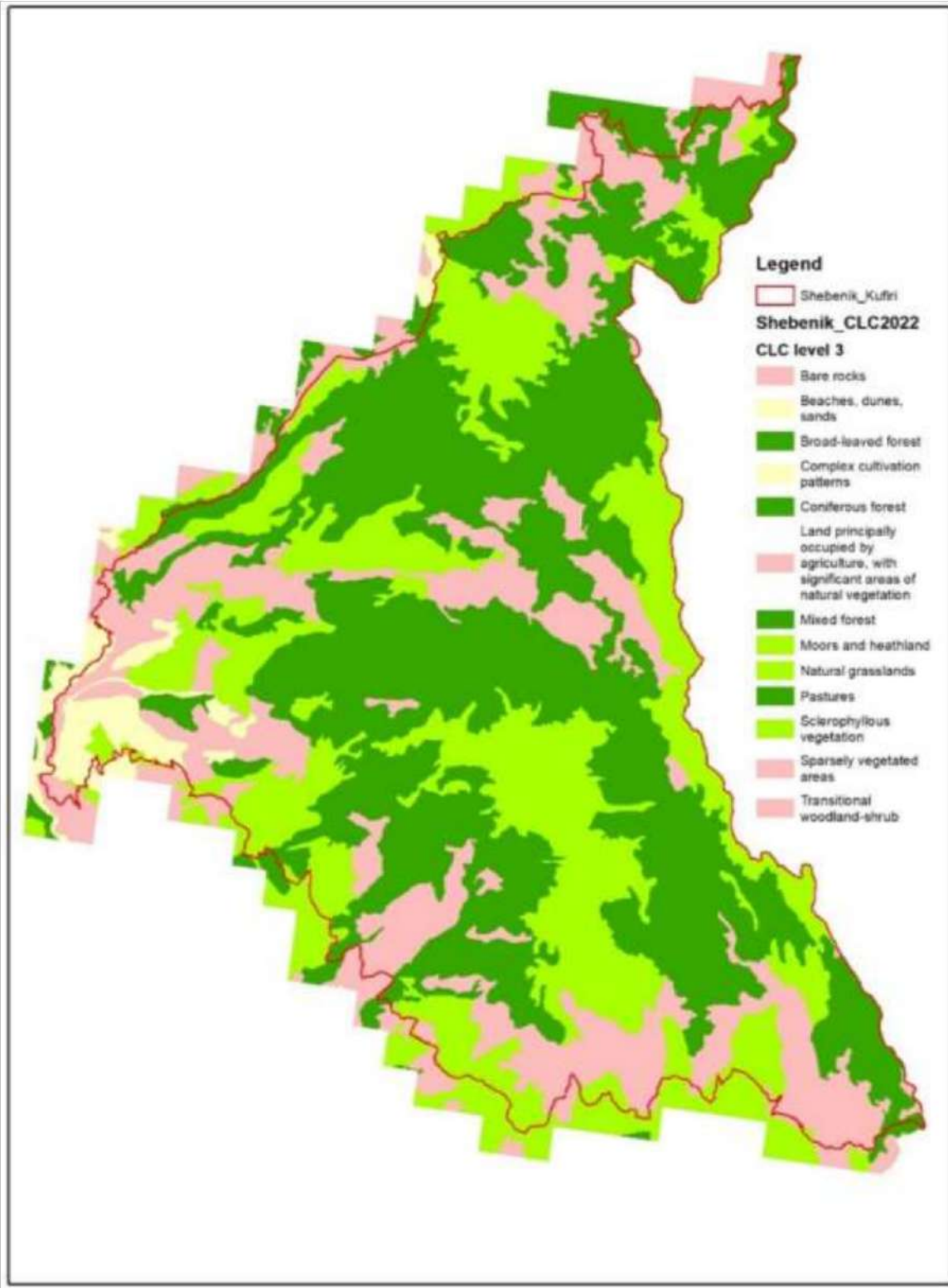
Sipas sistemit të klasifikimit CORINE, mbulesa e tokës në Parkun Kombëtar Shebenik dominohet nga Pyjet dhe zonat gjysmë natyrore (91%), të cilat përbëhen kryesisht nga Pyjet (43%) dhe Vegjetacion Shkurror e barishtor (43%). Në territorin e parkut përfshihen edhe disa mjedise bujqësore apo terrene që dikur janë përdorur për bujqësi (dru-frutore) dhe sot po shndërrohen në mjedise natyrore. Gjithashtu, në territorin e parkut ka edhe disa terrene me pak ose aspak bimësi, kryesisht sipërfaqe shkëmbore e zona me bimësi të rrallë.

TABELA 1: MBULESA E TOKËS SIPAS CORINE 2018

Niveli 1	Niveli 2	Niveli 3	CLC kodi	Sip. (ha)	% Sip.	Rëndësia
Sipërfaqe bujqësore			2	3415.81	9%	
	<i>Zona bujqësore të përziera</i>		24	3,117.09	8%	
		Zona bujqësore komplekse	242	1,054.18	3%	1
		Toka të ish bujqësore me prani të lartë të vegjetacionit natyror	243	2,062.91	5%	1
	<i>Kullota</i>		23	298.72	1%	
		Kullota	231	298.72	1%	3
Pyje e zona gjysmë natyrore			3	36,132.45	91%	
	<i>Pyje</i>		31	17,007.29	43%	
		Pyje fletorë	311	16,609.08	42%	3
		Pyje halore	312	77.92	0%	3
		Pyje të përzier	313	320.29	1%	3
	<i>Zona të hapura me pak ose aspak bimësi</i>		33	2,283.40	6%	
		Shkëmbinj të zhveshur	332	753.56	2%	1
		Plazhe duna ranore	331	134.30	0%	1
		Zona me bimësi të rrallë	333	1,395.54	4%	1
	<i>Vegjetacion shkurror-barishtor</i>		32	16,841.75	43%	
		Shqopishte	322	3,620.33	9%	2
		Livadhe natyrore	321	3,994.80	10%	2
		Vegjetacion sklerofil	323	4,163.79	11%	2
		Zonë e ndërmjetme pyll-shkurre	324	5,062.83	13%	1
Totali				39,548.25	100%	

Mbi bazën e hartës së mbulesës së tokës është realizuar harta e vlerës së mbulesës së tokës, e cila tregon zonat më me vlerë brenda parkut për sa i përket tipit të mbulesës së tokës në një rezolucion 1 km² (rrjeti kuadratik). Tipet e mbulesës së tokës janë klasifikuar në një shkallë nga 1 (pak i rëndësishëm) në 3 (shumë i rëndësishëm). Për secilin kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur sipërfaqja që zë çdo tip klasifikimi dhe kjo është shumëzuar me vlerën përkatëse të rëndësisë.

² https://geoportal.asig.gov.al/map/?fc_name=Mbulesa_tokës_Corine_2018

FIGURA 3. HARTA E MBULESËS SE TOKËS (CORINE 2018)

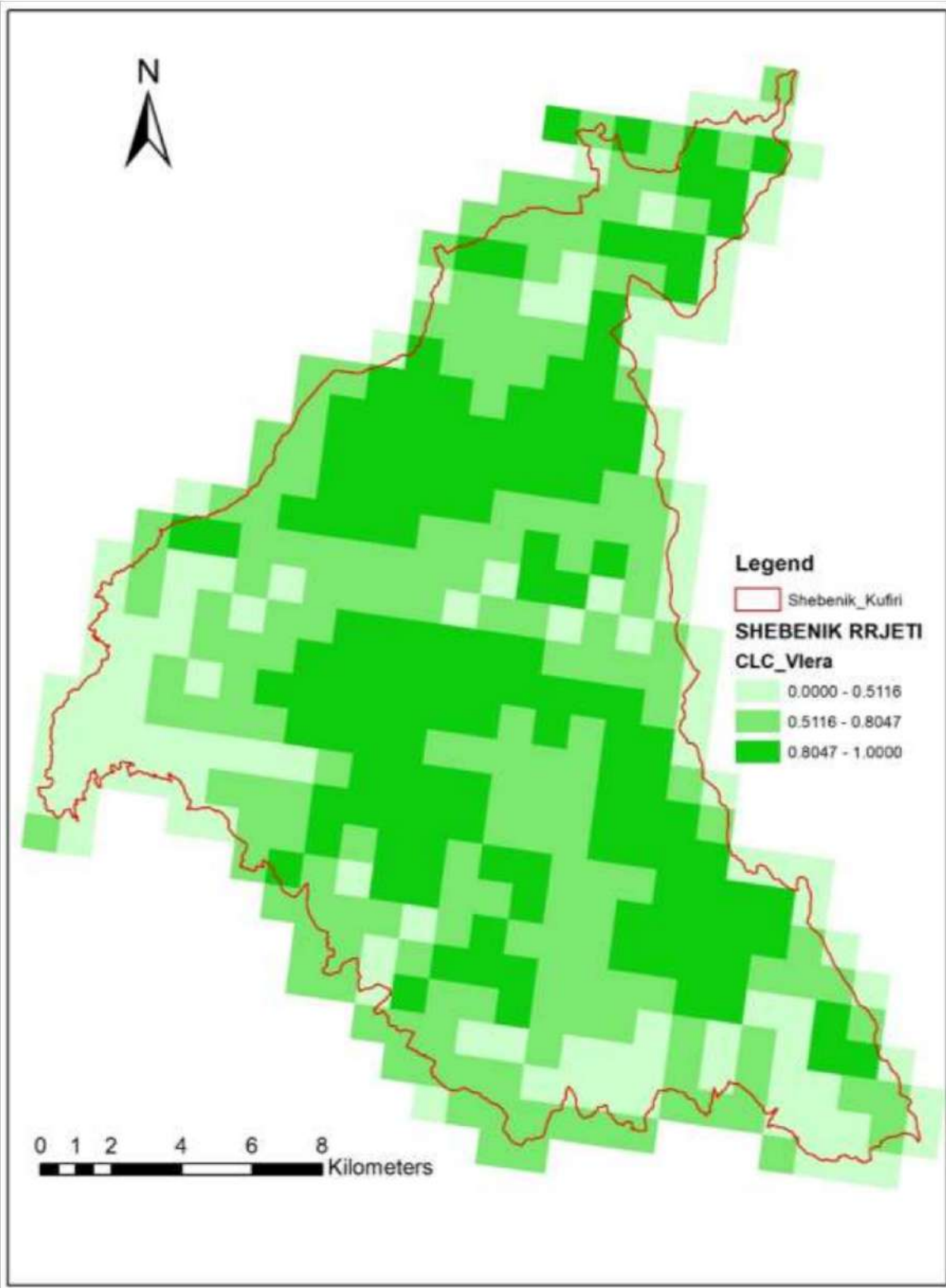

FIGURA 4. HARTA E VLERËS SË MBULESËS SË TOKËS (CORINE 2018)

Shuma e vlerave për secilin kuadrat jep vlerën nominale të kuadratit. Vlerat nominale janë normalizuar sipas formulës $x_{i\text{Normal}} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks³, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e mbulesës së tokës klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.000000 - 0.511660
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.511661 - 0.804792
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – Vlerat 0.804793 - 1.000000

3.2.2 Vegjetacioni dhe habitatet kryesore N2000

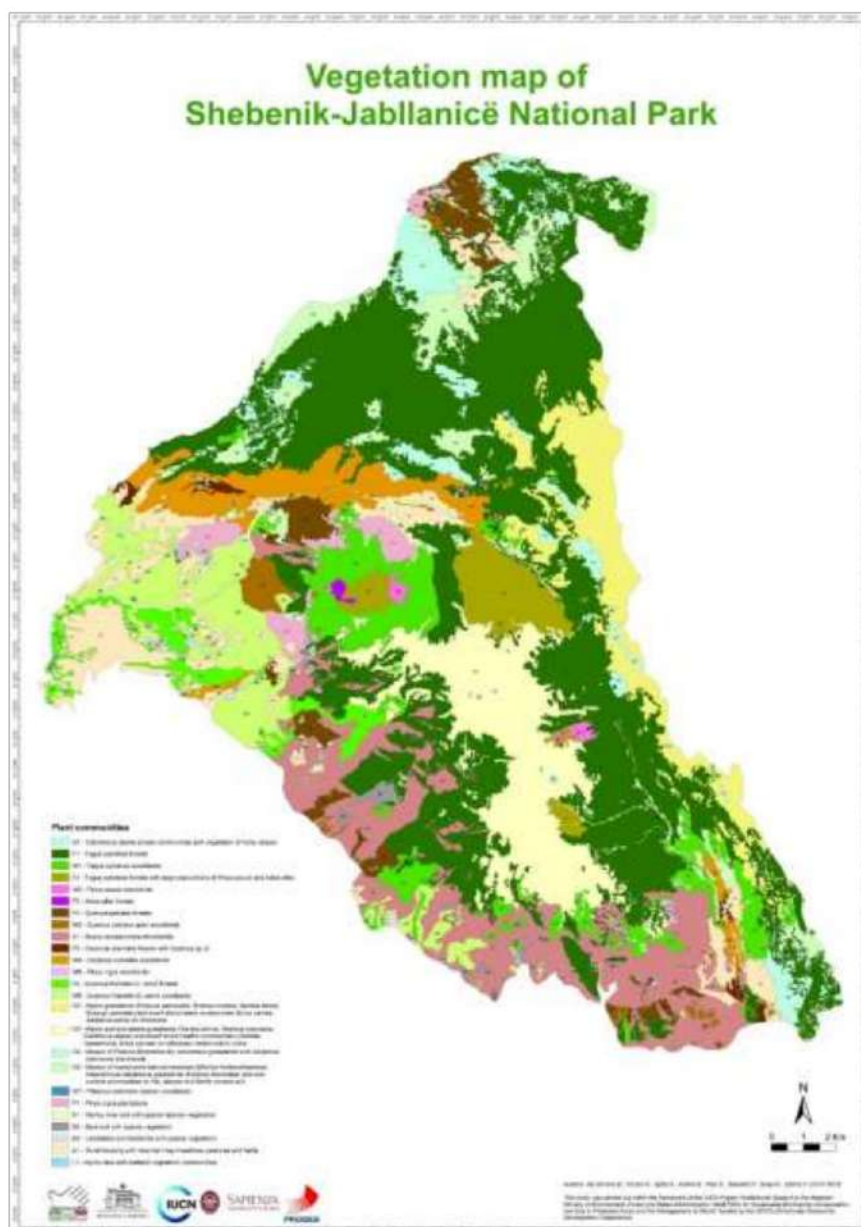
Parku Kombëtar Shebenik popullohet nga një larmi tipash vegjetacioni e habitatesh natyrore, që përmbajnë lloje bimore me rëndësi të veçantë ruajtjeje, të rralla e të kërcënuara, lloje endemike etj. Bazuar në planin e menaxhimit në parkun Shebenik gjenden 25 tipa vegjetacioni dhe 5 tipa habitatesh me rëndësi të veçantë ruajtjeje, të listuara në Aneksin 1 të Direktivës së Habitaveve. Ndër tipet e vegjetacionit përmendim ato të gjendura në mjedise natyrore, habitate artificiale dhe bimësi të mjediseve ujore.

TABELA 2: LISTA E TIPAVE TË VEGJETACIONIT NË PARKUN KOMBËTAR SHEBENIK

Tipet e vegjetacionit	Rëndësia	Sip. (ha)	% Sip.
Terrene artificiale		1,866.65	5.59%
Shtëpi fshati me livadhe kullota e toka të punuara bujqësore	2	1,866.65	5.59%
Pyje të ahut		14,189.89	42.49%
Pyje ahu	2	11,386.91	34.10%
Pyje ahu me popullata të mëdha me Armen (<i>Pinus peuce</i>) dhe bredh (<i>Abies alba</i>)	3	954.55	2.86%
Pyje ahu të degraduar	2	1,848.43	5.54%
Kullota e livadhe		8,343.18	24.98%
Kullota alpine e subalpine dhe shkurre xhuxhe mbi shkëmbinj ultra bazikë metamorfikë	3	2,905.68	8.70%
Kullota alpine dhe shkurre xhuxhe mbi shkëmbinj gëlqerorë	3	1,924.29	5.76%
Liqene alpine me komunitete ligatinash	3	10.64	0.03%
Toka të zhveshura apo me pak bimësi	1	151.99	0.46%
Komunitete të rrepirave gëlqerore alpine dhe shpateve shkëmbore	3	224.35	0.67%
Mozaikë të kullotave gëlqerore të thata me <i>Festuco-Brometea</i> dhe komunitete shkurre me <i>Juniperus communis</i>	2	1,043.38	3.12%
Mozaikë të livadheve të lagështa gjysmë natyrore (<i>Molinio-Arrhenatheretea</i>), livadheve mesofilë gëlqerore (<i>Festuco-Brometea</i>) dhe komuniteteve sub-rudera në toka të sheshta, të thella, minerale e pjellore	2	1,812.60	5.43%
Zallishte lumi me vegjetacion të pakët breg lumor	1	270.25	0.81%
Terrene të eroduara e të degraduara	1	165.20	0.49%
Terrene të eroduara e të degraduara me vegjetacion të pakët	1	165.20	0.49%
Dushkaja		5,019.65	15.03%
Pyje shkoze përzier me dushqe	2	113.97	0.34%
Cungishte me shkozë (<i>Carpinus orientalis</i>)	2	1303.87	3.90%
Pyje breg lumorë me rrap (<i>Platanus orientalis</i>)	3	3.38	0.01%
Dushkaja me shpardh (<i>Quercus frainetto</i>) dhe qarr (<i>Q. cerris</i>)	2	698.27	2.09%
Cungishte me shpardh dhe qarr	2	1,865.65	5.59%
Dushkaja me bungë (<i>Quercus petraea</i>)	2	801.10	2.40%
Cungishte me bungë	2	233.41	0.70%

³ Jenks G. (1967) Koncepti i modelit të të dhënave në hartografinë statistikore. Libri vjetor ndërkombëtar i hartografisë 7: 186-190.

Pyje halorë		697.88	2.09%
Pyje me bredh të bardhë (<i>Abies alba</i>)	3	26.66	0.08%
Pyllëzime me pishë të zezë (<i>Pinus nigra</i>)	1	574.40	1.72%
Pyje me pishë të zeze (<i>Pinus nigra</i>)	3	14.74	0.04%
Pyje me arnen (<i>Pinus peuce</i>)	3	82.09	0.25%
Shkurreta të degraduara	1	3,111.03	9.32%
Shkurre me bush (<i>Buxus sempervirens</i>)	1	3,111.03	9.32%
Totali		33,393.47	100.00%

FIGURA 5. HARTA E TIPAVE TË VEGJETACIONIT (SIPAS PLANIT TË MENAXHIMIT)

Bimësia karakterizohet bazuar mbi tipin e shkëmbit amnor, dhe llojit të tokave në të cilat ajo instalohet, duke shfaqur kështu veçoritë e rëndësive përkatëse të saj. Sipërfaqet pyjore përfaqësohen kryesisht nga shkosishte, dushkaja, pishnaja e ahishte, si dhe përzierje të tyre. Më rrallë takohen sipërfaqe të bredhishtave dhe përzierje të tyre me ahun.

Tipet kryesore të pyjeve janë: pyjet termofilë gjetherënese, dushkaja (91MO - Dushkajat Pannonian-Balkanike) të dominuar kryesisht nga *Quercus frainetto* dhe *Quercus cerris*, ose nga *Quercus petraea* dhe pyje të dominuar nga *Carpinus orientalis* ose *Platanus orientalis*, pyjet halore (kryesisht të dominuar nga *Pinus nigra*, *Pinus peuce* dhe *Abies alba*) dhe pyjet mesofilë gjetherënese (pyjet e ahut të dominuar nga *Fagus sylvatica*). Pyjet e dushkut janë të vendosur në zonat më të ulëta, ndërsa pyjet e ahut dhe ato halorë zënë zonat më të larta. Dushkajat e prera janë zëvendësuar e dominohen nga vegjetacion bimor i përfaqësuar nga *Buxus sempervirens* e *Juniperus oxycedrus*.

Ahishtat i përkasin tipit të habitatit 91K0- pyjet ilire *Fagus sylvatica* (Aremonio-Fagion) dhe si tepër të rëndësishme përmendim këtu pyjet e maturuara të ahut me moshë qindra vjeçare, që ndodhen në Rrajcë, përgjatë lumit të Bushtricës dhe janë pjesë e trashëgimisë botërore. Në zonat e thella e në brendësi të pyjeve të ahut gjenden sipërfaqe me bredh *Abies alba*, mështekën *Betula pendula*, si dhe ne mjedise ultra bazike me lloje të rralla dhe endemike të *Pinus peuce* që i përkasin tipit të habitatit 95A0 – pyje të larta me pisha oro-mesdhetare.

Tepër me rëndësi janë tipet e vegjetacionit hasmofitik, që popullon mjedise serpentimore, pasi dominohen dhe shfaqin tepër interes për praninë e llojeve të veçanta, endemike e të rralla. Përmendim këtu shoqërimet bimore me *Genista hassertiana* apo me *Festucopsis serpentini*, *Viola magellensis*. Mbi shkëmbinjtë serpentimore karakteristikë është edhe prania e shoqërimeve me *Alyssum sp.*, *Euphorbia spinosa*, *Sedum serpentini* tipikisht e gjendur vetëm në sipërfaqe të tilla.

Livadhet dhe kullotat shtrihen mbi kufirin e pyllit. Në këto mjedise vërehen livadhet me *Stipa sp.*, *Festuca sp.*, *Nardus stricta*, *Sesleria sp.*, prania e *Juniperus communis* ssp. *nana* etj. Ndër bimësinë hasmofitike e gjetur në mbi shkëmbinjtë gëlqerorë, vërejmë praninë e tipit të habitatit 8210- Shpate shkëmbore gëlqerore me bimësi hazmofitike (chasmophytic), që dominohet nga prania e llojeve të rralla të: *Ramonda serbica*, *Saxifraga sp.*, *Moltkia petraea*, *Potentilla apennina* etj.

Në rrëketë e vazhdueshme, burimet ujore apo liqene e zona të tjera ujore të gjendura në këto lartësi, vërehen shoqërime të rëndësishme si: shoqërimet me *Nartheicum scardicum*, *Pinguicula balcanica*, *Carex sp.*, *Eleocharis sp.* etj. Pranë moçaleve dhe kënetave të vogla ose në buzë të përrenjve alpinë, mund të gjenden bashkësi të rëndësishme ligatinore, në të cilat rriten lloje të rralla bimësh në Ballkan me shpërndarje të lokalizuar.

Mbi bazën e hartës së tipave të vegjetacionit është realizuar harta e vlerës së vegjetacionit, e cila tregon zonat më me vlerë brenda parkut për sa i përket tipit të vegjetacionit në një rezolucion 1 km² (rrjeti kuadratik). Tipet e vegjetacionit janë klasifikuar në një shkallë nga 1 (pak i rëndësishëm) në 3 (shumë i rëndësishëm). Për secilin kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur sipërfaqja që zë çdo tip vegjetacioni dhe kjo është shumëzuar me vlerën përkatëse të rëndësisë. Shuma e vlerave për secilin kuadrat jep vlerën nominale të kuadratit. Vlerat nominale janë normalizuar sipas formulës $x_i \text{ Normal} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e tipave të vegjetacionit klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.000000 - 0.3625
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.3626 - 0.7505
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – Vlerat 0.7506 - 1.0000

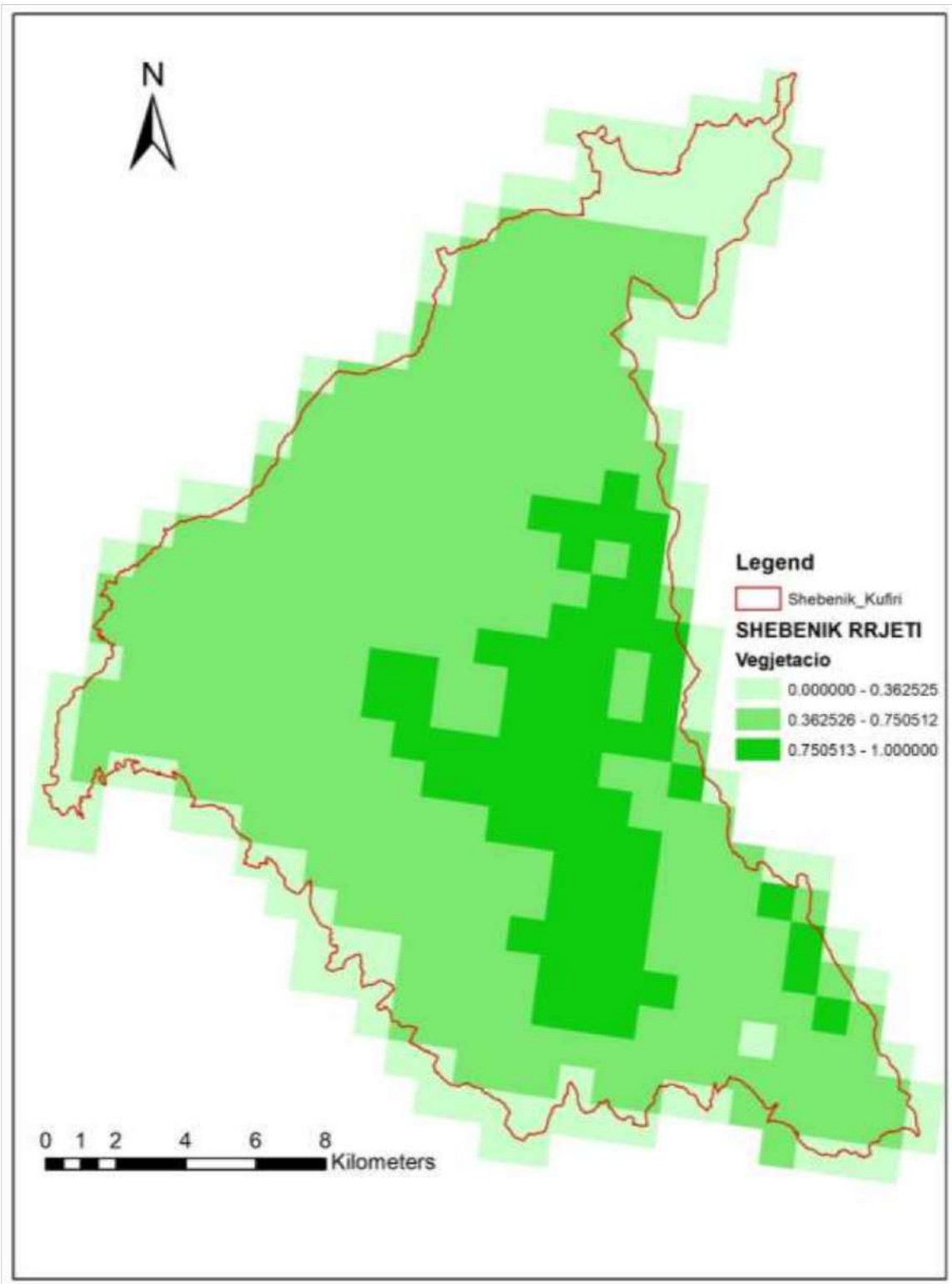

FIGURA 6. HARTA E VLERËS SË TIPAVE TË VEGJETACIONIT

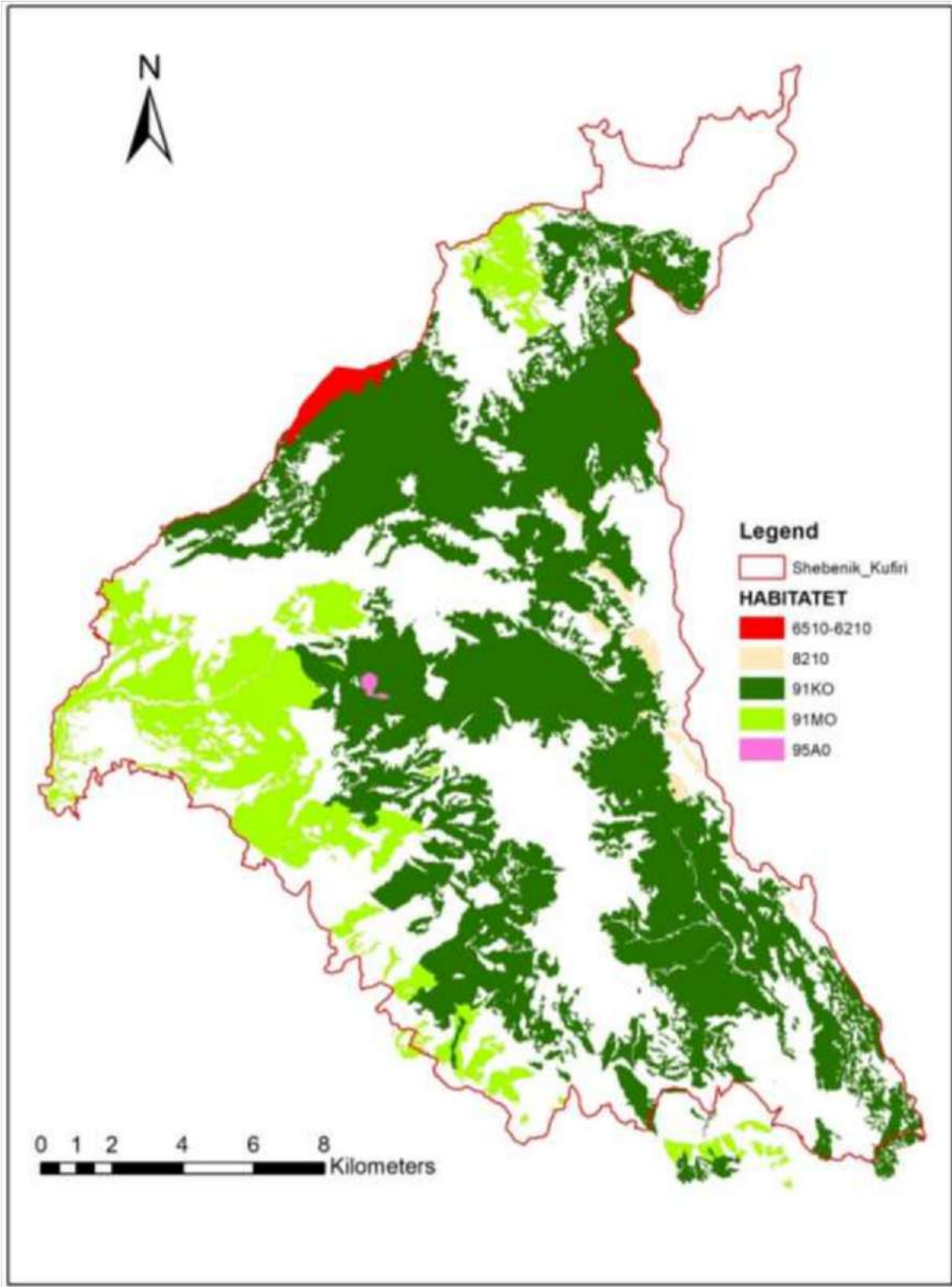

FIGURA 7. HARTA E HABITATEVE KRYESORE TË PARKUT

Shoqërimi i llojit të *Ranunculus tricophyllus*, me bimësi *Ranunculion fluitantis* dhe *Callitricho-Batrachion* është evidentuar vetëm në liqenin e vogël në Dragan. Kjo sipërfaqe është nën presionin e vazhdueshëm të rritjes së temperaturave, tharjes e pakësimit të ujit duke përbërë kërcënim të këtij habitati në vijimësi.

Me rëndësi janë edhe habitate të tjera si 6520 - Livadhe malore barishtore dhe 6210 - Kullota të thata gjysmë-natyrore dhe shkurre facie në nënshtresat gëlqerore (*Festuco-Brometalia*), ku përfshihen livadhet e thatë gëlqerorë të tipit të stepave të *Festuco-Brometea*, livadhe e kullotura në Fushë Studë, që dallohen nga prania e një pasurie llojore.

TABELA 3: HABITATE NATYRORE

Kodi Habitatit	Emri i habitatit	Sip. (ha)	% Sip.
6510-6210	Livadhe malore barishtore dhe Kullota të thata gjysmë natyrale dhe pjesë shkorretesh mbi nënshtresa gëlqerore	181.48	1.00%
8210	Shpate shkëmbore gëlqerore me bimësi hazmofitike	224.35	1.23%
91KO	Pyje ilirike të ahut	14,189.89	77.88%
91MO	Dushkajat Pannonian-Balkanike	3,598.43	19.75%
95A0	Pishnaja të larta mesdhetare	26.66	0.15%
Totali		18,220.81	100.00%

Siç tregohet edhe në tabelën e mësipërme, habitate e rëndësishme në Parkun Kombëtar Shebenik dominohen nga pyjet e ahut (Habitati 91KO) ndjekur në distancë nga dushkajat. Habitatet e tjera të rëndësishme gjenden në sipërfaqe të vogla.

Megjithatë, për habitatet natyrore të listuara si të pranishme në këtë zonë nevojitet rishikimi i tyre, dhe jo vetëm por edhe i vegjetacionit përkatës. Gjithashtu nevojitet rishikim i sipërfaqes që ato përfshijnë, vlerësim i gjendjes aktuale dhe ngritja e të dhënave të vazhdueshme me bazë përditësimin e tyre nga zbatimi i veprimeve menaxhuese e protokolleve monitoruese.

Mbi bazën e hartës së tipave të habitateve është realizuar harta e vlerës së habitateve, e cila tregon zonat me habitate të rëndësishme brenda parkut në një rezolucion 1 km² (rrethi kuadratik). Për habitatet është vlerësuar që prania e një habitati të rëndësishëm është vlerë e mjaftueshme. Në këtë kuadër klasifikimi është bërë në një shkallë 0 (jo i pranishëm) në 1 (i pranishëm). Për secilin kuadrat të rrethit kuadratik është llogaritur sipërfaqja që zë çdo tip habitati. Shuma e vlerave për secilin kuadrat jep vlerën nominale të kuadratit. Vlerat nominale janë normalizuar sipas formulës $X_{i\text{ Normal}} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiqet të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e tipave të habitatit klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.2970
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.2971 - 0.6968
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – Vlerat 0.6969 - 1.0000

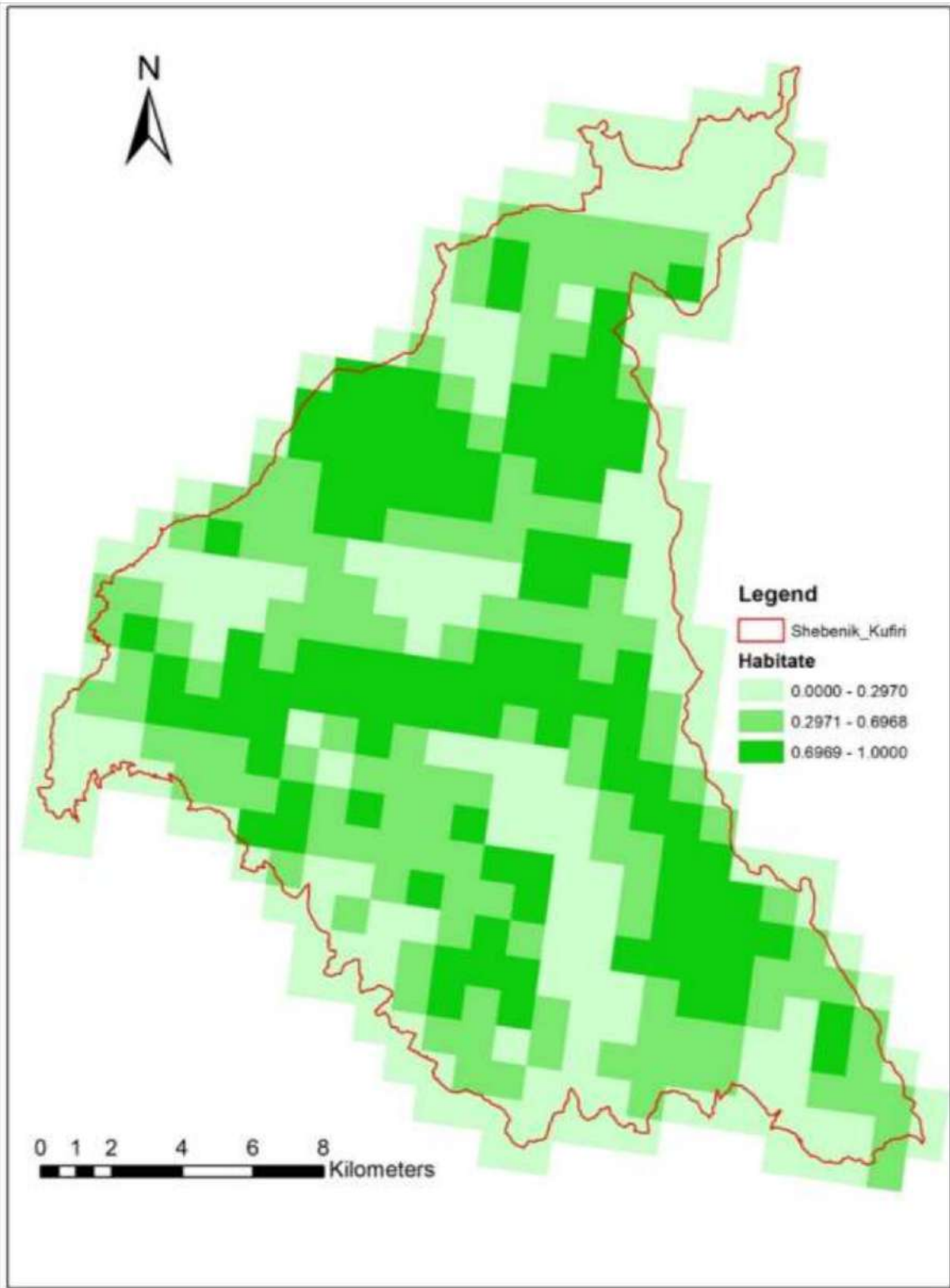

FIGURA 8. HARTA E VLERËS SE HABITATEVE

3.2.3 Lloje të rëndësishme të florës

Për identifikimin e llojeve të florës të pranishme në Parkun Kombëtar Shebenik janë shfrytëzuar të dhënat e grumbulluara nga ekspertë të ndryshëm të regjistruara në bazën e të dhënave BIONNA, si dhe ato të grumbulluara dhe regjistruara nga ekspertja lokale Dr. Ermelinda Gjeta, gjatë realizimit të studimit të vlerave të parkut në kuadër të këtij projekti. Nga të dhënat e grumbulluara e të gjeoreferencuara rezultojnë gjithsej 3897 vrojtime të cilat kanë identifikuar 972 lloje të ndryshme bimësh në territorin e Parkut Kombëtar Shebenik.

Në larinë e florës së këtij parku gjenden 52 lloje të rralla e të rëndësishme bimore dhe që paraqesin interes ruajtjeje e vëmendje të veçantë. 30 prej tyre janë të pranishme në Listën e Kuqe të Florës së Shqipërisë (e përditësuar në 2019), duke përfshirë 10 lloje të Rrezikuara (EN), 5 që konsiderohen të Kërcënuara dhe 14 lloje vulnerabil (VU). Një lloj është renditur si i rrezikuar dhe 3 lloje konsiderohen të Kërcënuara në listën e kuqe të IUCN për Evropën. 4 nga llojet e hasura janë endemike apo sub-endemike për Shqipërinë dhe 19 lloje të tjera janë endemike për Ballkanin. Disa lloje janë listuar në Aneksin II, IV dhe V të Direktivës së Habitaveve, si dhe në konventën e Bernës. Të tilla përmendim: *Galanthus nivalis* (gjendet në pyjet me pishë në Qarrishtë), *Gentiana lutea* (me një përhapje në kullotat alpine, por edhe në afërsi të pyjeve me ah, shumë e rrallë), *Ruscus aculeatus*, *Ramonda serbica* (ka një përhapje në disa zona në park, me popullata të pakta individësh, nga kullotat alpine deri në zonën e ahut), *Minuartia smejkali* dhe *Fritillaria graeca* (e gjetur në kullota alpine, Ryen).

Ndër llojet më me rëndësi të florës që janë të pranishme në listën e kuqe të IUCN dhe atë vendit tonë përmendim: *Agrimonia eupatoria* (me përhapje të rrallë në park dhe në individë të pakët, në livadhe apo çeltira afër zonës së ahut, si dhe në shtigjet përmes ahishtave, etj.), *Atropa bella-donna* (e rrallë në ahishte), *Festucopsis serpentini* (në kullotat alpine serpentinore), *Berberis vulgaris* (e hasur në vende gëlqerore, mali i Jablanicës), *Juniperus communis* (e përhapur në park, si dhe e grumbulluar si bimë mjekësore, sidomos në zonën e Steblevës), *Origanum vulgare*, *Taxus baccata* (tepër i rrallë dhe i pakët), *Parnassia palustris* (e gjetur përgjatë rrjedhjeve ujore, rrekeve në popullatën me *Betula pendula* në Qarrishtë), *Vaccinium myrtillus* (e grumbulluar si bimë mjekësore, tepër e rrallë), *Valeriana officinalis* (e rrallë në park) etj.

Të një rëndësie të veçantë janë llojet e evidentuara për herë të parë si të pranishme në këtë park dhe me një përhapje të kufizuar në Shqipëri, si: *Lathraea squamaria* e evidentuar për herë të parë në park si lokalitet i tretë i evidentimit në Shqipëri, *Epipogium aphyllum* i evidentuar në Sheshin e Dardhës dhe tepër i rrallë, *Adoxa moschatelina* e evidentuar në park vetëm në zonën Rryenit, në pyll ah, *Anchusa officinalis ssp. leucantha* e re për shkencën, *Hyacinthella leucophaea ssp. atchleyi* e re për Shqipërinë, etj.

Në tabelën e mëposhtme janë paraqitur llojet e florës me rëndësi të veçantë, përkatësisht me të dhëna mbi rëndësinë e tyre, praninë në Listën e Kuqe të Florës së Shqipërisë, IUCN, praninë në Aneksin II, IV dhe V të Direktivës së Habitaveve dhe praninë në Konventën e Bernës. Në bazë të këtyre vlerave është përcaktuar rëndësia e secilit lloj, siç paraqitet në tabelën e mëposhtme.

TABELA 4. LLOJE TË RRALLA, TË REJA, TË PRANISHME NË LISTËN E KUQE TË FLORËS TË SHQIPËRISË DHE ATË TË IUCN, DIREKTIVËN E HABITATEVE DHE KONVENTËN E BERN-ËS

Nr.	Emri i llojit	Rëndësia për parkun	Lista e kuqe e florës së Shqipërisë	IUCN-Lista e kuqe	Direktiva Habitave	Konventa e Bernës	Rëndësia
1	<i>Acer heldreichi</i>	Endemike*		LC			1
2	<i>Alkanna scardica</i>	S-endemic	LR				0.5
3	<i>Alyssum bertoloni</i>	Endemike*	LR				1
4	<i>Anchusa officinalis</i> ssp. <i>leucantha</i>	e re					1
5	<i>Anthyllis vulneraria</i> ssp. <i>bulgarica</i>	S-endemic					0.5
6	<i>Asyneuma comosiforme</i>		EN A1b				2
7	<i>Atropa bella-donna</i>		EN A1b				2
8	<i>Betula pendula</i>		NT	LC			1
9	<i>Bornmuellera baldaccii</i>		EN A1b				2
10	<i>Campanula albanica</i>	Endemike*					1
11	<i>Cicerbita pancicii</i>	Endemike*		LC			1
12	<i>Campanula hawkinsiana</i>		EN A1b				2
13	<i>Centaurea melanocephala</i> - <i>Centaurea candelabrum</i>		EN A1b				2
14	<i>Cistus albanicus</i>		VU A1b				2
15	<i>Colchicum triphyllum</i>		EN B2c				2
16	<i>Crocus jablanicensis</i>	E re		LC			1
17	<i>Edraianthus graminifolius</i>	Endemike*					1
18	<i>Epipogium aphyllum</i>	E re		LC			1
19	<i>Festucopsis serpentini</i>		NT	LC			1
20	<i>Fritillaria graeca</i>			DD		x	2
21	<i>Fritillaria macedonica</i>		LC	EN			5
22	<i>Fritillaria pontica</i>	Endemike*		LC			1
23	<i>Galanthus nivalis</i>			NT	Aneks V		3
24	<i>Galatella albanica</i>	Endemike*	VU A1b				3
25	<i>Genista hassertiana</i>	S-endemic	LC				0.5
26	<i>Gentiana lutea</i>		VU B1	LC	Aneks V		3
27	<i>Helichrysum plicatum</i>		EN A1b				2
28	<i>Hypericum haplophyloides</i>		EN A1b				2
29	<i>Juniperus foetidissima</i>		VU A1b	LC			2
30	<i>Lilium albanicum</i>	S-endemic	NT	LC			1.5
31	<i>Malus florentina</i>		VU A1b	DD			2
32	<i>Minuartia verna</i> s. <i>verna</i> / <i>Minuartia smejkalii</i>			DD	Aneks II		3
33	<i>Narthecium scardicum</i>	Endemike*	VU A1b				3

34	Paronychia kapela	Endemike*					1
35	Pedicularis brachyodonta	Endemike*	LC				1
36	Pimpinella serbica	Endemike*					1
37	Pinguicula balcanica	Endemike*					1
38	Pinguicula hirtiflora	Endemike*		LC			1
39	Pinus heldreichii	Endemike*	LC	LC			1
40	Pinus peuce	Endemike*	LC	NT			3
41	Platanus orientalis			DD\VU			3
42	Ramonda serbica	Endemike*	LC	LC	Aneks IV	x	5
43	Ruscus aculeatus			LC	Aneks V		1
44	Silene schwarzenbergeri		VU A1b				2
45	Sideritis raeseri ssp. florida\S. scardica		VU A1b	NT			4
46	Sorbus graeca	Endemike*		LC			1
47	Taxus baccata		EN B2	LC			2
48	Tilia platyphyllos		VU A1b	LC			2
49	Tulipa sylvestris		VU A1b				2
50	Ulmus glabra		VU A1c	DD\VU			5
51	Vaccinium myrtillus		NT	LC			1
52	Valeriana crinii		VU A1b				2

* Endemike për Ballkanin; S-endemic – Sub Endemike

Mbi bazën e hartës së shpërndarjes së llojeve të bimësisë është realizuar harta e vlerës së llojeve të bimësisë, e cila tregon zonat më me vlerë brenda parkut për sa i përket larmisë dhe rëndësisë së llojeve të bimësisë në një rezolucion 1 km² (rrjeti kuadratik). Për të llogaritur vlerën e llojeve të bimësisë janë përdorur tre tregues të ndryshëm. Së pari, për çdo kuadrat është vlerësuar numri i përgjithshëm i vrojttimeve të bimësisë, bazuar në parimin që sa më i lartë numri i vrojttimeve aq më i rëndësishëm është kuadrati. Së dyti, për secilin kuadrat, është vlerësuar pasuria llojore (i.e., numri i llojeve të identifikuar), bazuar në parimin që sa më i lartë numri i llojeve aq më i pasur dhe më i rëndësishëm është kuadrati. Së treti, është vlerësuar prania e llojeve të rëndësishme duke mbledhur vlerat e rëndësisë (sipas tabelës më sipër) për të gjitha llojet e hasura brenda një kuadrati. Vlerat nominale të secilit tregues janë normalizuar sipas formulës $x_i \text{ Normal} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Shuma e vlerave të normalizuara të secilit tregues jep vlerën nominale të kuadratisë, e cila po ashtu është normalizuar sipas formulës së mësipërme.

Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiqet të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e vlerës së llojeve të bimëve klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.1656
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.1657 - 0.5028
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – 0.5029 - 1.0000

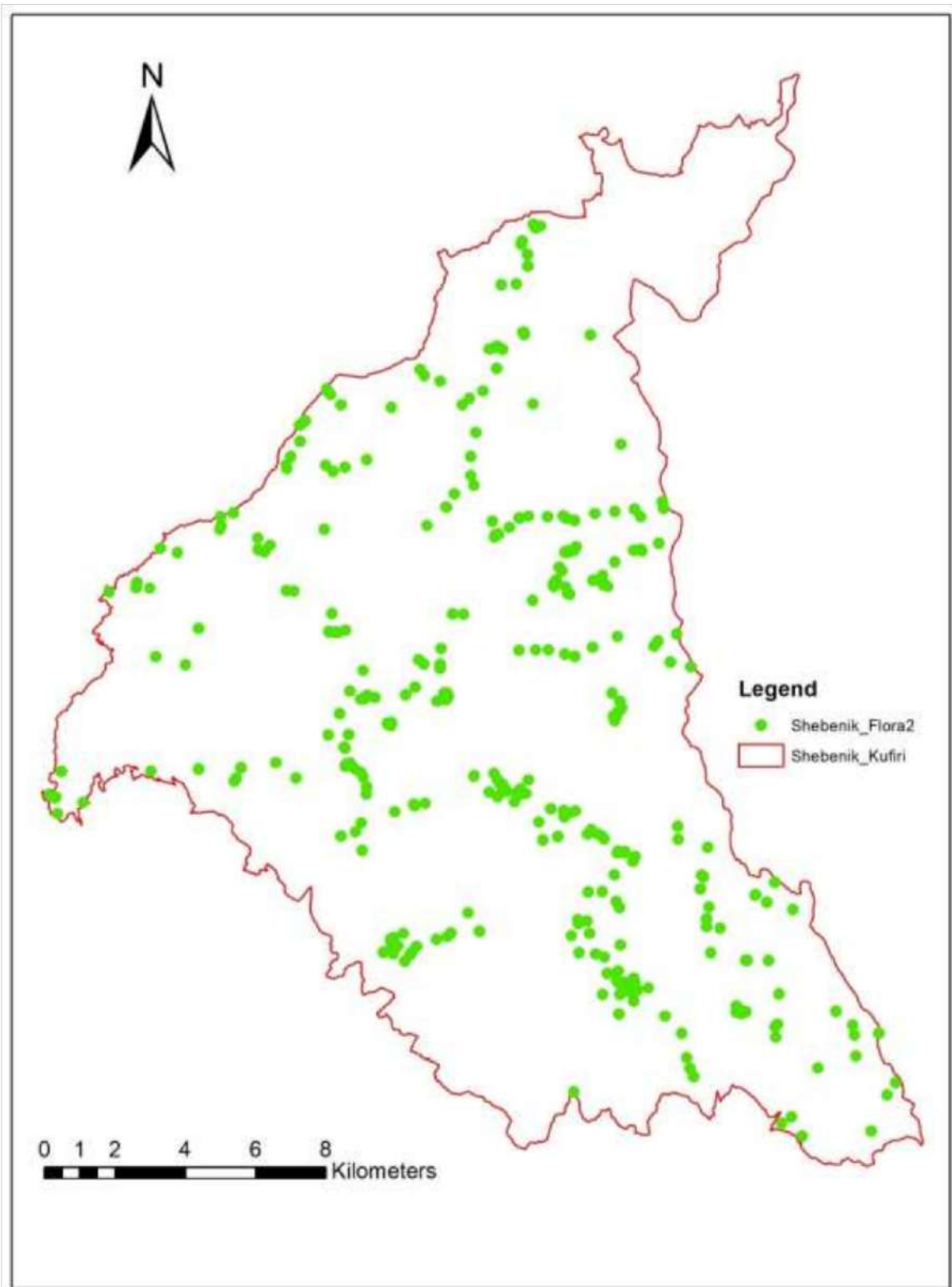

FIGURA 9. HARTA E VROJTIMEVE TË LLOJEVE TË BIMËVE

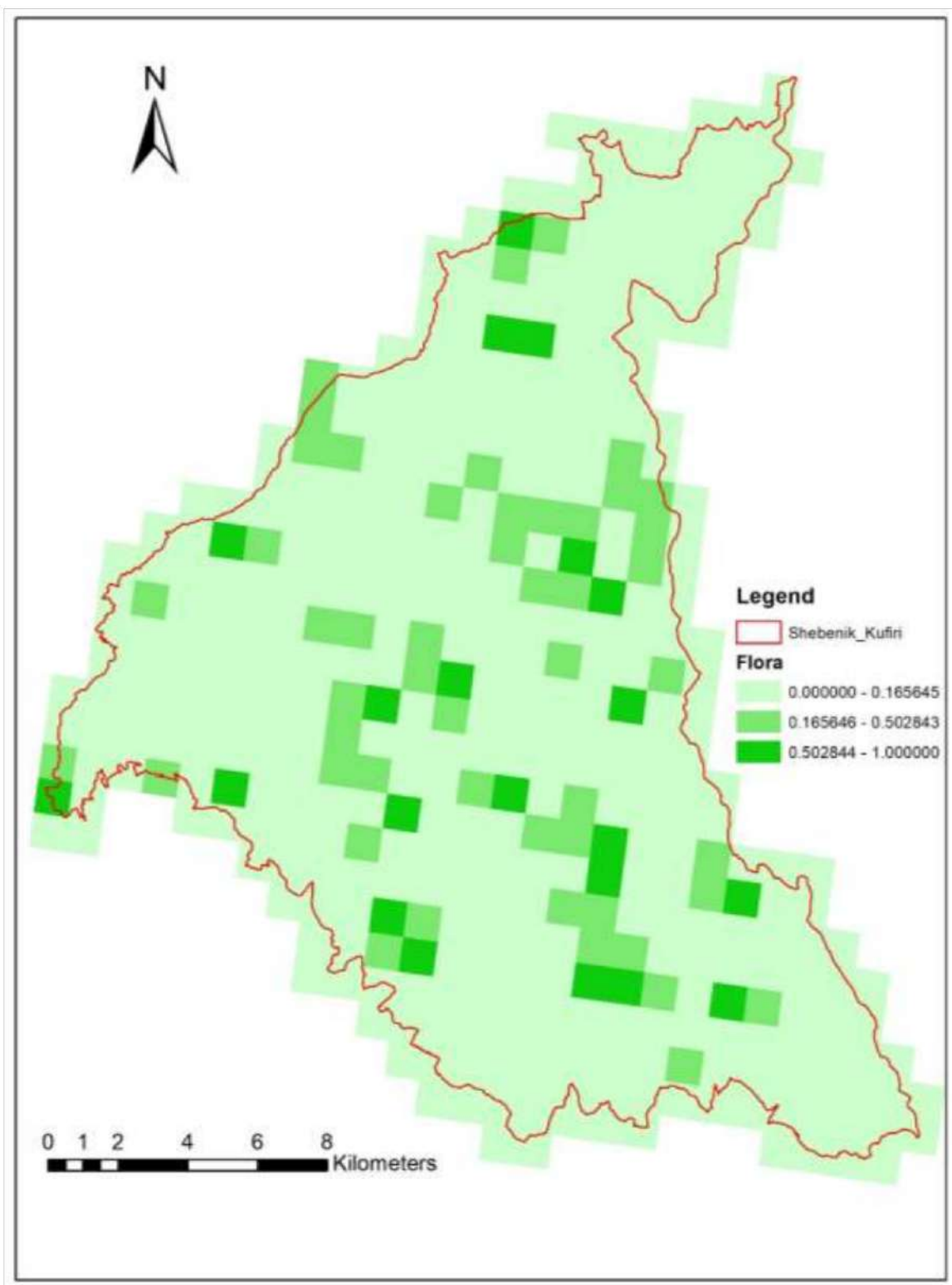

FIGURA 10. HARTA E VLERËS SË LLOJEVE TË BIMËVE

3.2.4 Lloje të rëndësishme të faunës

Si rezultat i larmisë së tipave të ndryshme të habitateve natyrore, variacionit të lartësive mbi nivelin e detit dhe kushteve të tjera të favorshme, parku strehon një faunë me larmi të lartë llojesh të grupeve të ndryshme, nga të cilat shumë paraqesin interes të veçantë ruajtje dhe përfshihen në Shtojcën II të Konventës së Bernës, në aneksin II dhe IV të Direktivës së Habitatave, në Librin e Kuq të faunës shqiptare dhe të IUCN.

Ndër llojet e rëndësishme dhe me interes të veçantë ruajtjeje të grupit të gjitarëve nga 20 llojet e pranishme, përmendim: ariu i murrmë (*Ursus arctos*), dhia e egër (*Rupicapra rupicapra*), kaprolli (*Capreolus capreolus*), ujku (*Canis lupus*), rrëqebulli (*Lynx lynx*), lundërza (*Lutra lutra*), derri i egër (*Sus scrofa*), macja e egër (*Felis silvestris*) etj.

Për sa i përket avifaunës, nga 84 lloje të shpendëve të evidentuar, 67% përfshihen në Shtojcën II të Konventës së Bernës ("lloje rreptësishtë të mbrojtura kafshësh"). Lloje të shumta gjenden pranë shtëpive, tokave bujqësore, atyre livadhore, në kullota alpine dhe ahishte, si shqiponja e maleve, thëllëza, mëllenja, skifteri, qukapiku, pupëza, zboraku, bilbilthi kokëzi, çërrla, fishkëllyesi i vogël, dallëndyshe, harabela etj.

Ndër llojet e rralla të herpetofaunës përmenden: *Testudo hermanni*, *Algyroides nigropunctatus*, *Coronella austriaca*, *Coluber jugularis*, *Coluber najadum* dhe *Natrix tessellata*. Katër lloje amfibësh dhe 11 lloje zvarranikësh i përkasin listës së llojeve të Shtojcës II të Konventës së Bernës.

Sipas planit të menaxhimit, në park janë evidentuar 14 lloje peshqish të pranishme në ujërat e lumenjve Shkumbin, Rrapun, Qarrishtë dhe Bushtricë, ku 5 lloje janë në Listën e Kuqe të IUCN-së: *Anguilla anguilla* (CR), *Oxynoemacheilus Pindus* (EN), *Barbus meridionalis* dhe *Rutilus rubilio* (NT) dhe *Salmo trutta macrostigma* (DD). Në literaturën e botuar raportohet prezantimi i vetëm një lloji (*Pseudorasbora Parva*).

Fauna në këtë park kërcënohet nga prishja dhe humbja e habitateve natyrore, ndaj ruajtja dhe mbrojtja e këtyre të fundit shërben si një masë edhe për ruajtjen e mbrojtjen e faunës. Aktivitete të paligjshme si gjuetia dhe peshkimi nuk vërehen në park.

Për identifikimin e llojeve të faunës të pranishme në Parkun Kombëtar Shebenik janë shfrytëzuar të dhënat e grumbulluara nga ekspertë të ndryshëm të regjistruara në bazën e të dhënave BIONNA, të dhënat e grumbulluara nga administrata e zonave të mbrojtura, të regjistruara në sistemin WiMS, si dhe ato të grumbulluara dhe regjistruara nga ekspertja lokale Dr. Ermelinda Gjeta, gjatë realizimit të studimit të vlerave të parkut në kuadër të këtij projekti. Nga të dhënat e grumbulluara e të gjeoreferencuara rezultojnë gjithsej 680 vrojttime të cilat kanë identifikuar 13 lloje të ndryshme kafshësh në territorin e Parkut Kombëtar Shebenik.

Të dhënat e paraqitura shfaqin një boshllëk të madh në nivelin e njohurive mbi praninë dhe përhapjen e llojeve të kafshëve të egra në territorin e Parkut Kombëtar Shebenik. Mungojnë të dhëna të gjeoreferencuara nga vrojtimit në terren si për lloje të rëndësishme e karizmatike si rrëqebulli (*Lynx lynx*) apo lundërza (*Lutra lutra*), por edhe për grupe të rëndësishme si shpendët, lakuriqët e natës, zvarranikët dhe amfibët.

TABELA 5. LLOJE TË FAUNËS TË VROJTUARA NË PARKUN KOMBËTAR SHEBENIK

Emri shqip	Emri latinisht	Lista e kuqe IUCN	Direktiva Habiteteve	Rëndësia	Numri individë	Numri i vrojtimeve
Ariu i Murrmë	<i>Ursus arctos</i>	VU	II, IV	5	2	96
Baldosa	<i>Meles meles</i>	LC		1	1	13
Derri i Egër	<i>Sus scrofa</i>	LC		3	2	102
Dhelpra	<i>Vulpes vulpes</i>	LC		1	1	103
Dhia e Egër	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	LC	II, IV	5	1.5	5
Kaprolli	<i>Capreolus capreolus</i>	LC		3	2	75
Lepuri i Egër	<i>Lepus europaeus</i>	LC		1	1.2	135
Mace e Egër	<i>Felis sylvestris</i>	LC	IV	5	1	3
Pëllumb i Egër	<i>Columba livia</i>	LC		3	1.2	11
Shqarthe	<i>Martes foina</i>	LC		1	1.2	22
Thëllëza e Malit	<i>Alectoris graeca</i>	NT	II	5	1.5	12
Ujku	<i>Canis lupus</i>	LC	II, IV	5	2.5	93
Zardafi	<i>Martes martes</i>	LC		1	1	10
Totali						680

Mbi bazën e hartës së shpërndarjes së llojeve të kafshëve është realizuar harta e vlerës së llojeve të faunës, e cila tregon zonat më me vlerë brenda parkut për sa i përket larmisë dhe rëndësisë së llojeve të kafshëve në një rezolucion 1 km² (rrjeti kuadratik). Për të llogaritur vlerën e llojeve të kafshëve janë përdorur tre tregues të ndryshëm. Së pari, për secilin kuadrat, është vlerësuar pasuria llojore (i.e., numri i llojeve të identifikuar), bazuar në parimin që sa më i lartë numri i llojeve aq më i pasur dhe më i rëndësishëm është kuadrati. Së dyti, për çdo kuadrat është vlerësuar vlera e përgjithshme e vrojtimeve brenda kuadratis duke mbledhur vlerat e rëndësisë sipas llojeve (tabela me sipër) për secilin vrojtim. Vlera totale e kuadratis pjesëtohet me numrin e llojeve për secilin kuadrat për të dhënë vlerën nominale të rëndësisë. Së treti, është vlerësuar numri i individëve të vrojtuar duke mbledhur vlerat për numrin (tabela më sipër) sipas llojeve për secilin vrojtim. Vlera totale e kuadratis pjesëtohet me numrin e llojeve për secilin kuadrat për të dhënë vlerën nominale të numrit të individëve.

Vlerat nominale të secilit tregues janë normalizuar sipas formulës $x_i \text{ Normal} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Shuma e vlerave të normalizuara të secilit tregues jep vlerën nominale të kuadratis, e cila po ashtu është normalizuar sipas formulës së mësipërme.

Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e vlerës së llojeve të kafshëve klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.0943
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.0944 - 0.4068
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – 0.4069 - 1.0000

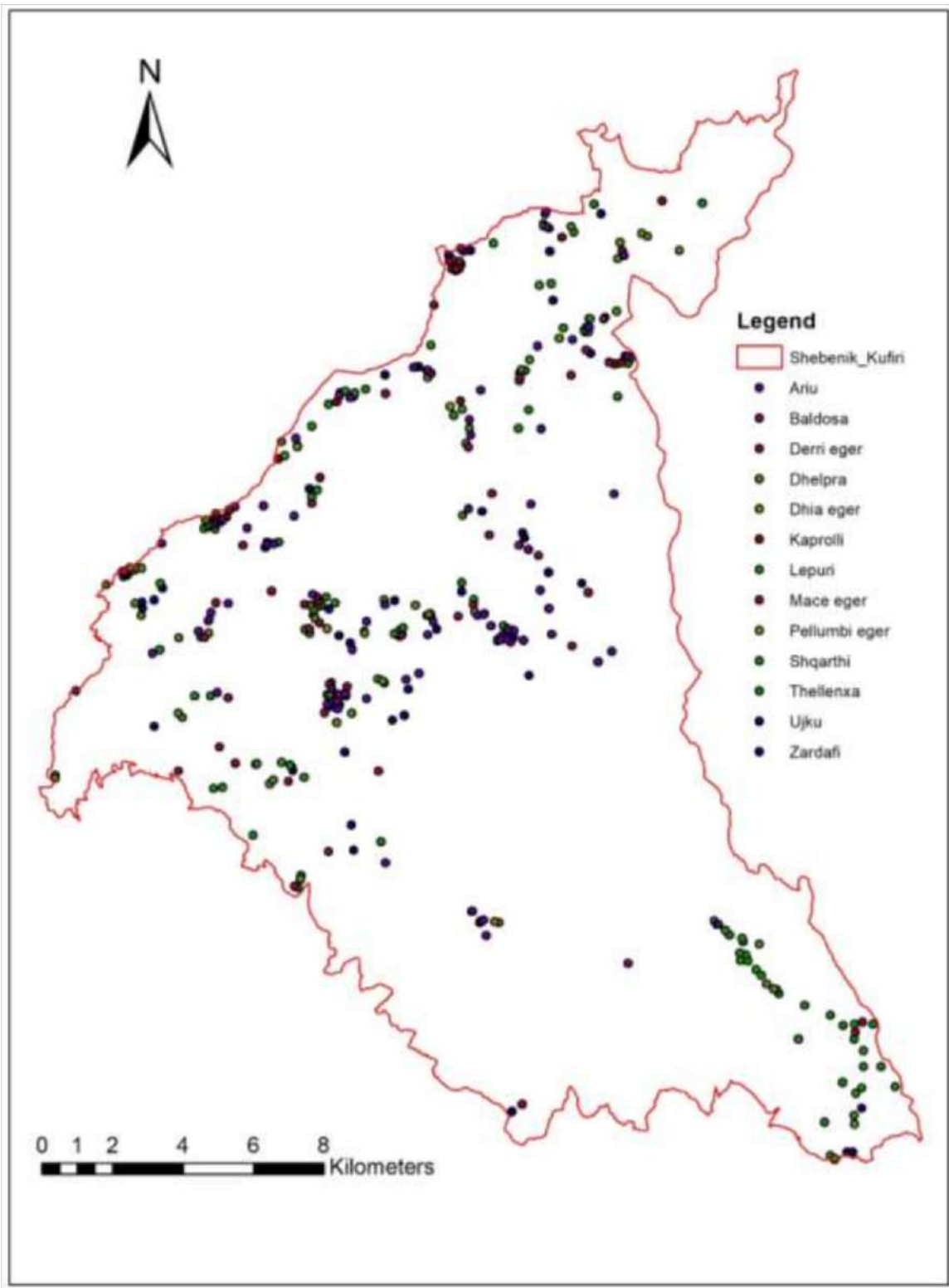

FIGURA 11. HARTA E VROJTIMEVE TË LLOJEVE TË KAFSHËVE

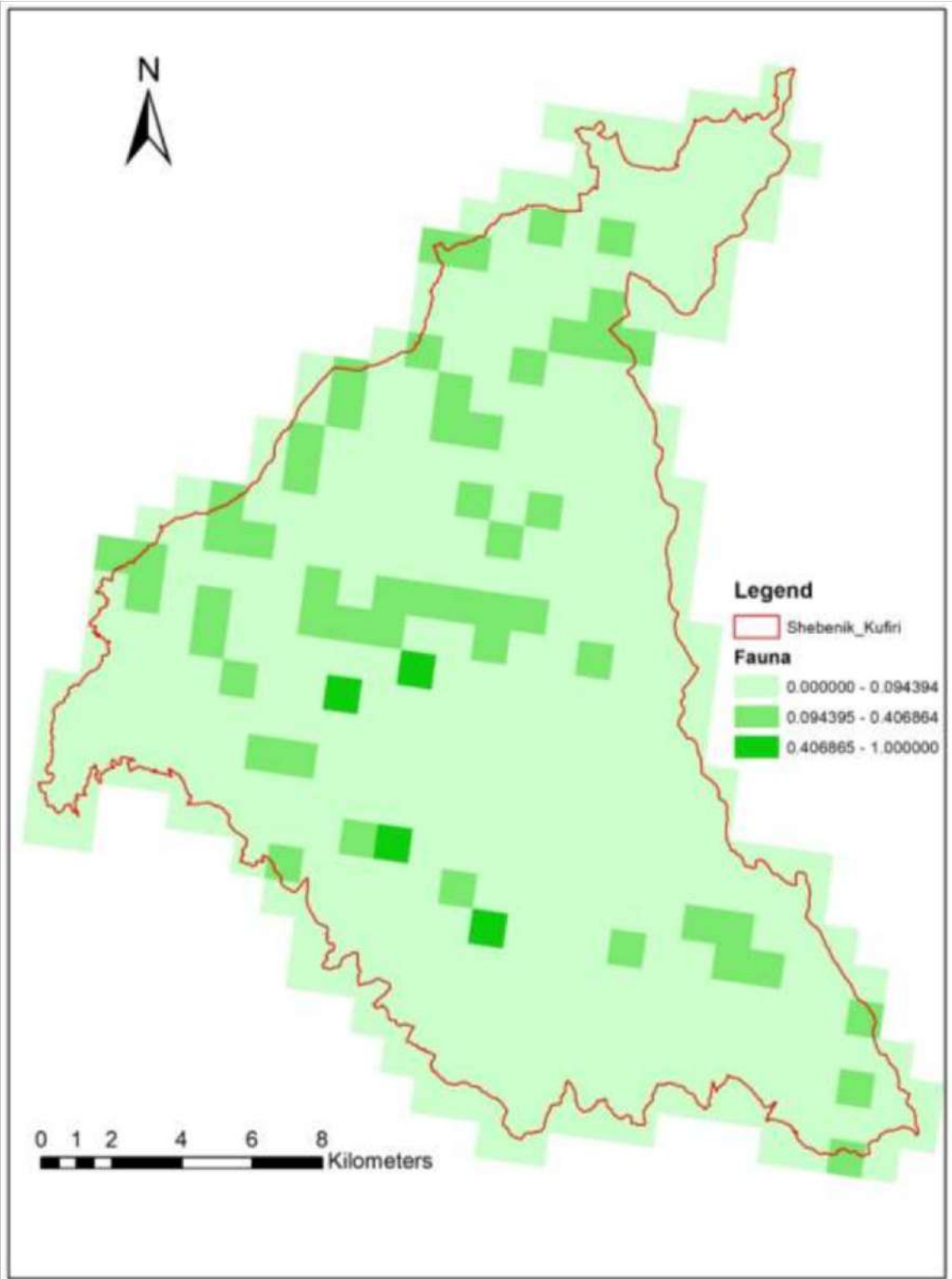

FIGURA 12. HARTA E VLERËS SË LLOJEVE TË BIMËVE

3.2.5 Vlera kulturore

Parku Kombëtar Shebenik pasqyron vlerat kulturore, tradicionale e historike që ndikojnë e lidhen me qasjet e zhvillimit turistik, ekonomik e shoqëror. Në park gjenden disa vende historike dhe shpella, si gjurmë nga e kaluara apo e gojëdhënave të ndryshme. Përmendim shkallën e Skënderbeut në Rrajcë, në të cilën është gdhendur nga banorët përkrenarja simbolike e tij, sofa e Skënderbeut, shpellat eremite, si për shembull shpellat "e Akullit", "të Krishtit" dhe "të Eremitit", disa prej të cilave kanë piktura e vizatime murale. Zona të ndryshme të parkut shquhen edhe për veçoritë e tyre të veshjeve tradicionale, valleve e këngëve, ku përmendim zonën e Rrajcës me veshjet karakteristike të saj, duke përfshirë këtu edhe vallen e kësaj zone. Gjithashtu kjo zonë njihet për punimin e gurit. Vlerat kulturore vërehen edhe në traditën e gatimit, prodhimin e kostumeve tradicionale, qëndisje, thurje, qepje dhe punime të tjera. Komuniteti i fshatrave të cilët shtrihen në brendësi të parkut kanë traditë organizimin e përvitshëm të festave lokale, me qëllim promovimin e pasurive dhe vlerave natyrore, kulturore e tradicionale si gatimet, veshjet, qëndisjet e punimet e ndryshme, këngët e vallet etj. Festat që organizohen çdo vit janë:

- Festa e Luleve - 6 Maj (Organizohet në fshatin Stëblevë).
- festa e fshatit Qarrishtë - E diela e parë e muajit Qershor.
- festa e fshatit Dorëz - E diela e dytë e muajit Qershor.

Është kthyer në traditë edhe panairi i përvitshëm kulturor i organizuar në zonën e Steblevës, duke shërbyer si promovim i vlerave sociale ekonomike të ofruara në këtë park.

Në kuadër të identifikimit dhe vlerësimit të vlerave kulturore të zonës, ka qenë e vështirë të gjeoreferencohen elemente të veçanta apo objekte e zona të caktuara me vlera kulturore, historike e tradicionale. Për këtë arsye nuk kemi mundur të përgatisim një hartë të vlerës kulturore të zonës. Disa prej elementeve të përmendur më sipër janë evidentuar edhe si mbështetës të turizmit në zonë dhe për këtë arsye janë vlerësuar në kuadër të presionit turistik ndaj zonës.

3.2.6 Vlera natyrore

Vlera natyrore totale përmbledh gjithë vlerat e analizuar më sipër si vlera e mbulesës së tokës, e vegjetacionit, habitateve natyrore dhe e llojeve të bimëve dhe të kafshëve. Për secilin kuadrat të rrjetit kuadratik vlera totale llogaritet si shumatore e gjithë vlerave të përmendura më sipër. Rezultati final normalizohet sipas formulës $x_i \text{ Normal} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e vlerës totale natyrore klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rëndësishme – Vlerat 0.0000 - 0.3223
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rëndësishme – Vlerat 0.3224 - 0.5521
- Klasa 3 – Shumë e Rëndësishme – 0.5522 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve shfaqet një ndarje pothuajse e barabartë e territorit të parkut në tre klasat e rëndësisë, me një përparësi të lehtë të klasës “Mesatarisht e rëndësishme” ndjekur nga klasa “Shumë e rëndësishme”. Pjesa më e madhe e zonave të klasifikuara si “Pak të rëndësishme” ndodhen në pjesën veriore dhe jug-perëndimore të parkut. Vlerësojmë se për pjesën veriore arsyeja kryesore e këtij klasifikimi është mungesa e të dhënave për këtë pjesë të re të parkut, e cila është shtuar në vitin 2022.

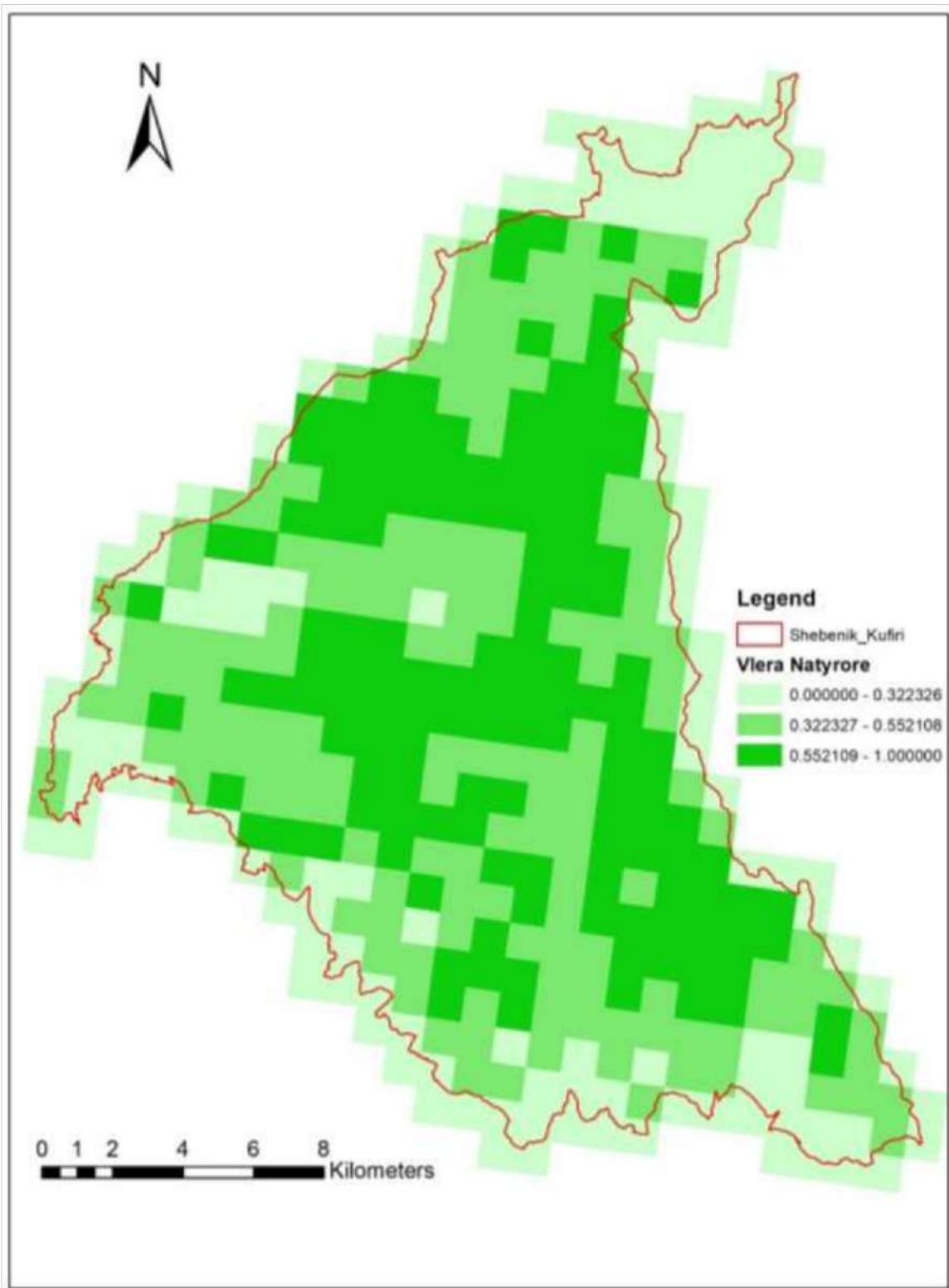
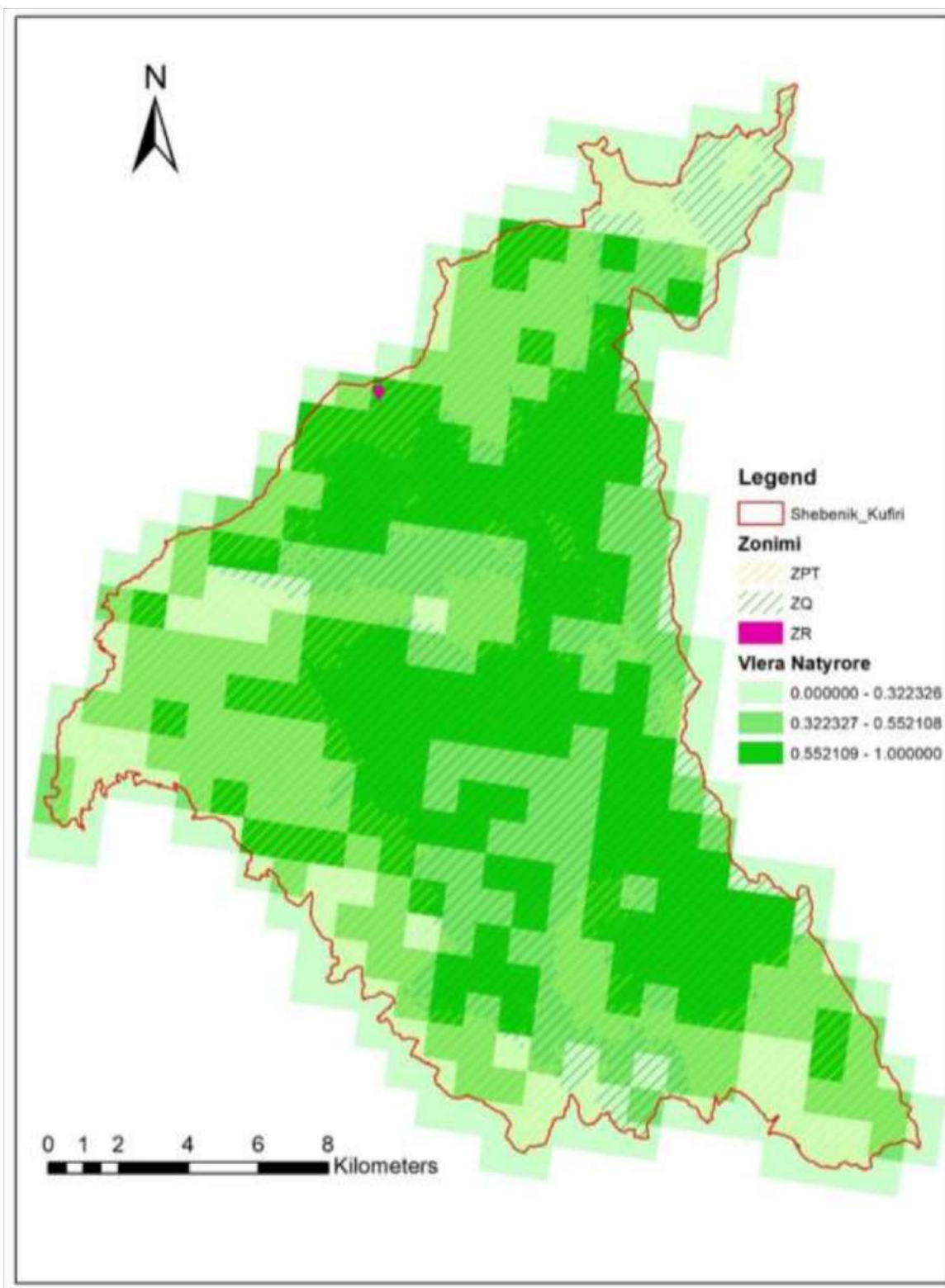

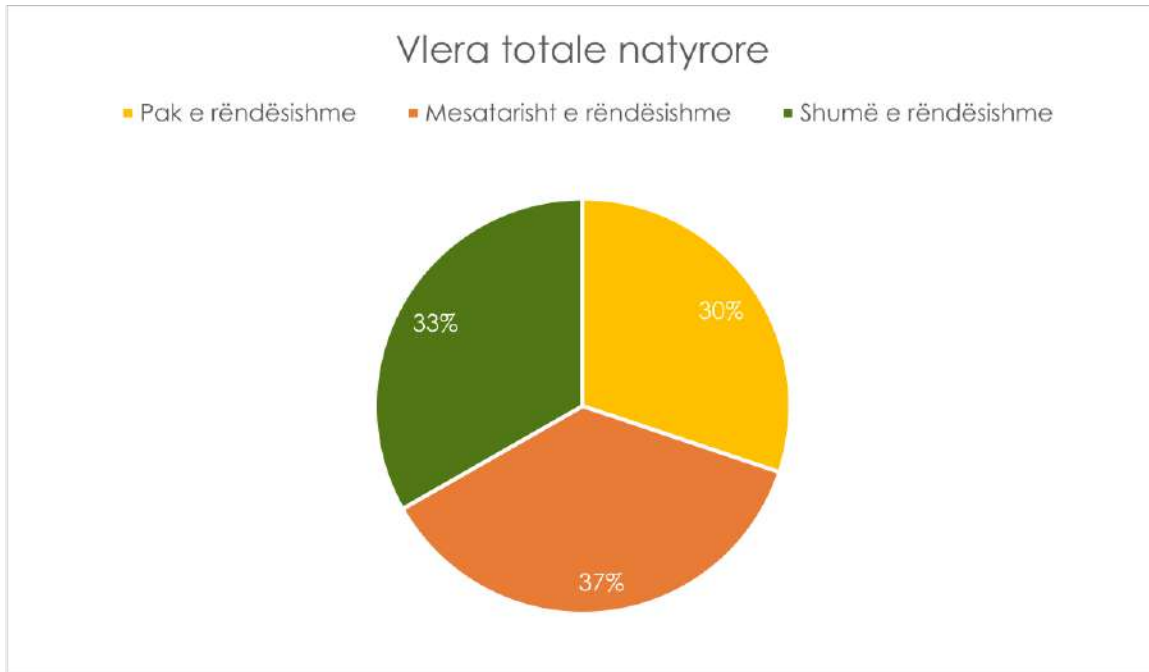
FIGURA 13. HARTA E VLERËS TOTALE NATYRORE

FIGURA 14. HARTA E VLERËS TOTALE NATYRORE KRAHASUAR ME ZONIMIN E PARKUT

Ndërsa pjesa jug-perëndimore, është zona më pranë qendrave të banuara dhe aktiviteteve social ekonomike të banorëve të zonës, e si rrjedhim dominohet nga terrene të modifikuara e jo tërësisht natyrore. Është me interes të vërejmë se zonat e klasifikuara si të rëndësishme, në përgjithësi, përputhen me Zonën Qendrore të Parkut (shiko hartën e zonimit).

FIGURA 15. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË VLERËSIMIT TË VLERËS NATYRORE

3.3 Presionet/Kërcënimet

Vlerësimi i kërcënimeve u realizua në bashkëpunim me palët e interesuara. Identifikimi dhe lidhja e kërcënimeve me vlerat është realizuar duke identifikuar përdoruesit, sjelljet e tyre dhe shkaqet kryesore të sjelljes. Identifikimi i shkaqeve kryesore të sjelljes është i nevojshëm për identifikimin e objektivave dhe veprimtarive të menaxhimit dhe ruajtjes së vlerave natyrore.

3.3.1 Rrugët

Rrjeti rrugor është një mbështetës i zhvillimit të zonës pasi lehtëson aksesin dhe lëvizjen e lirë të njerëzve dhe mallrave. Pikërisht, për këtë qëllim, shtrirja dhe tipologjia e rrjetit rrugor mund të konsiderohet si kërcënim për vlerat natyrore. Rruga kombëtare shkon deri afër parkut kombëtar Shebenik, por në brendësi të parkut ka vetëm rrugë të kategorisë së dytë (62 km) dhe të tretë (57 km) si dhe një rrjet shtigjesh e rrugësh këmbësore (54 km) që lidh fshatrat dhe qendrat e tjera të rëndësishme të zonës.

Për të vlerësuar efektin e rrugëve mbi vlerat natyrore të parkut kemi marrë një zonë buferike përgjatë gjithë gjatësisë së rrugëve që shtrihen brenda parkut. Gjerësia e zonës buferike ndryshon sipas kategorisë së rrugës, bazuar në parimin që sa më e mirë rruga aq më shumë akses siguron ajo në zonë dhe më larg shkon edhe ndikimi i saj. Në këtë kuadër, vlerat e përdorura për gjerësinë e zonës buferike sipas kategorisë së rrugës janë si më poshtë:

- Rrugë kombëtare të asfaltuara   1000 m në çdo anë të rrugës
- Rrugë dytësore me çakëll   500 m në çdo anë të rrugës
- Rrugë sezonale   250 m në çdo anë të rrugës
- Rrugë këmbësorësh   150 m në çdo anë të rrugës

Harta e mëposhtme tregon zonat e parkut që preken nga ndikimi i infrastrukturës rrugore

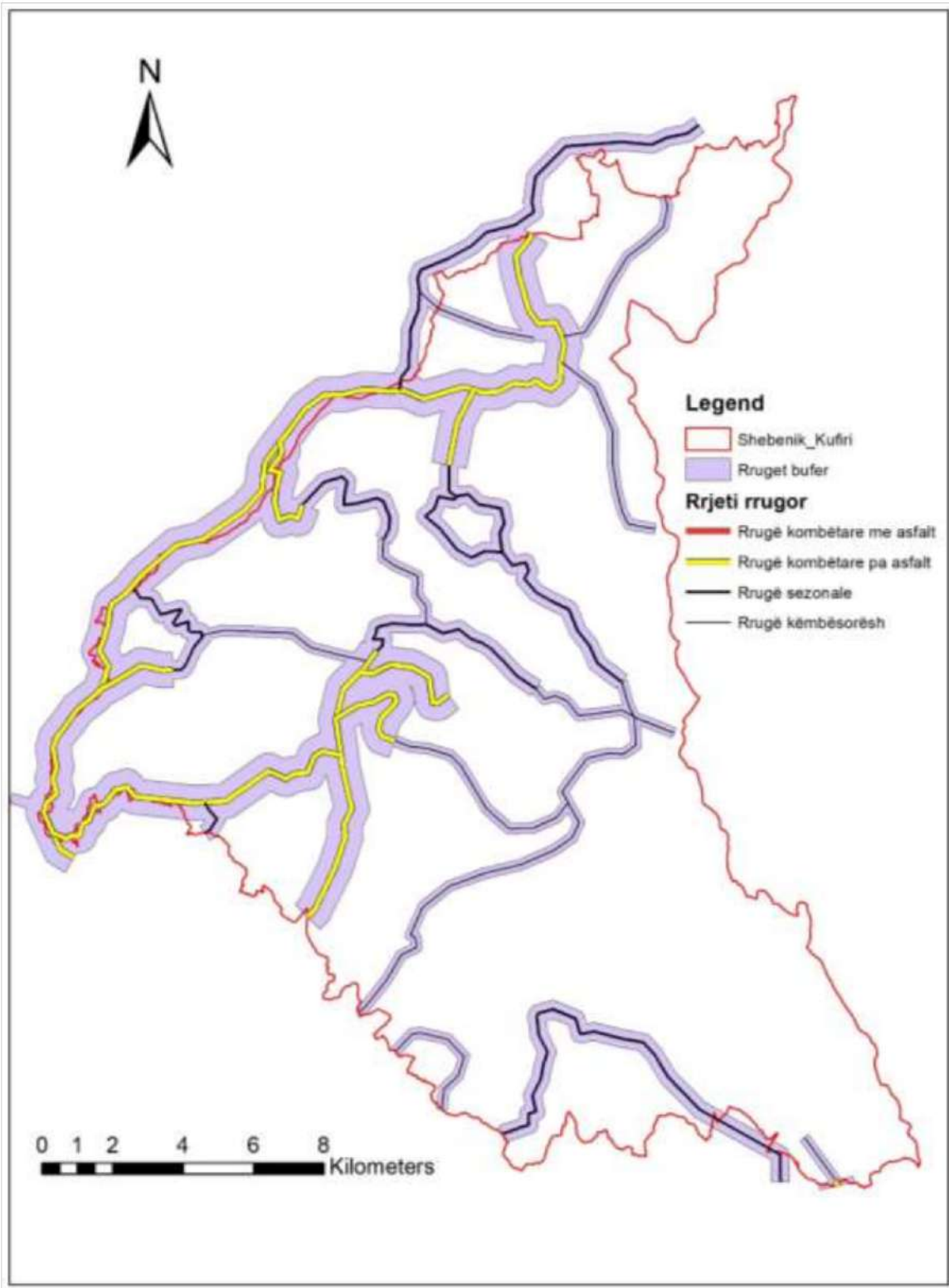

FIGURA 16. HARTA E NDIKIMIT TË RRJETIT RRUGOR

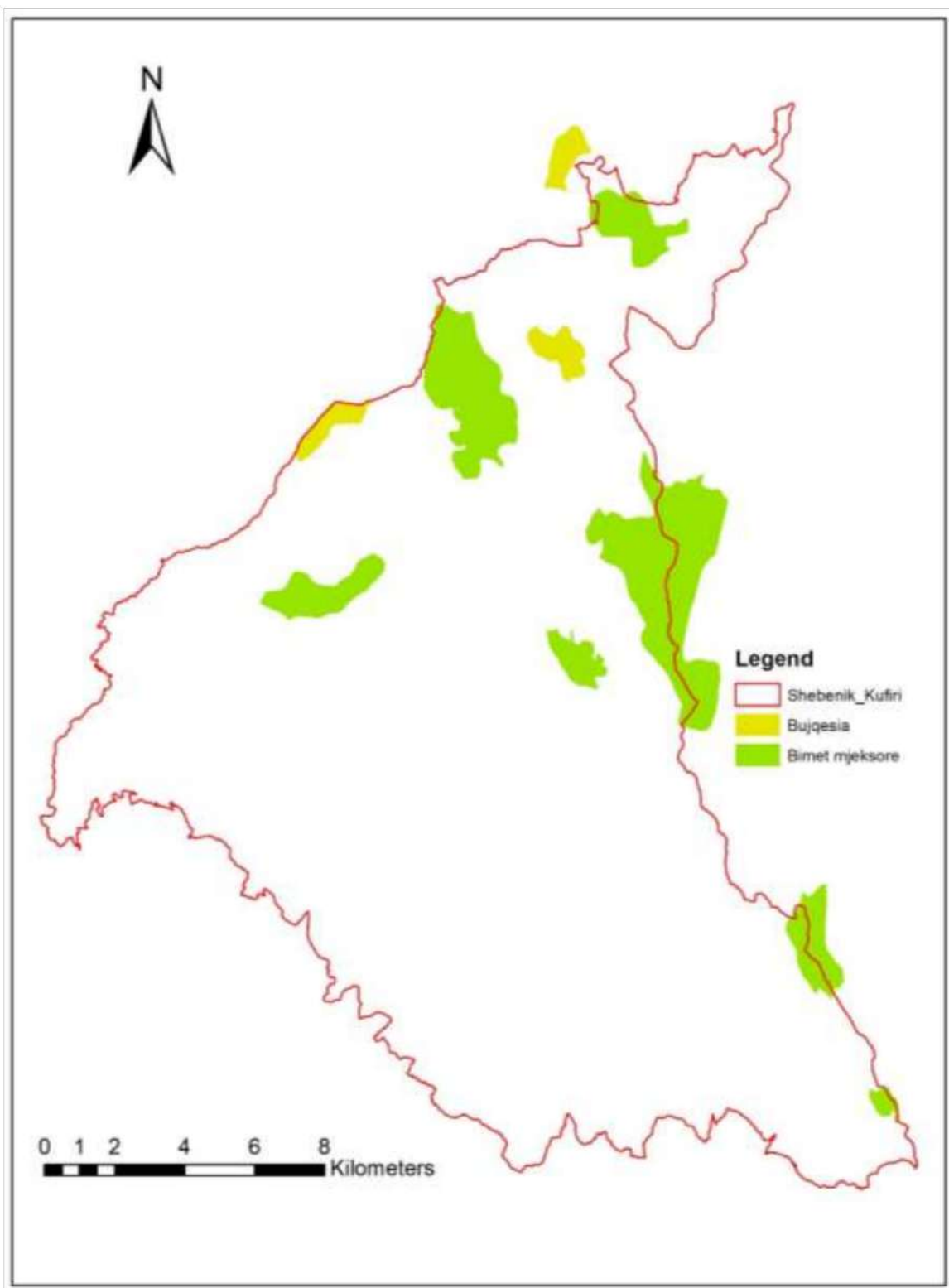

FIGURA 17. HARTA E ZONAVE QË NDIKOHEN NGA AKTIVITETET BUJQËSORE DHE GRUMBULLIMI I BIMËVE MJEKËSORE

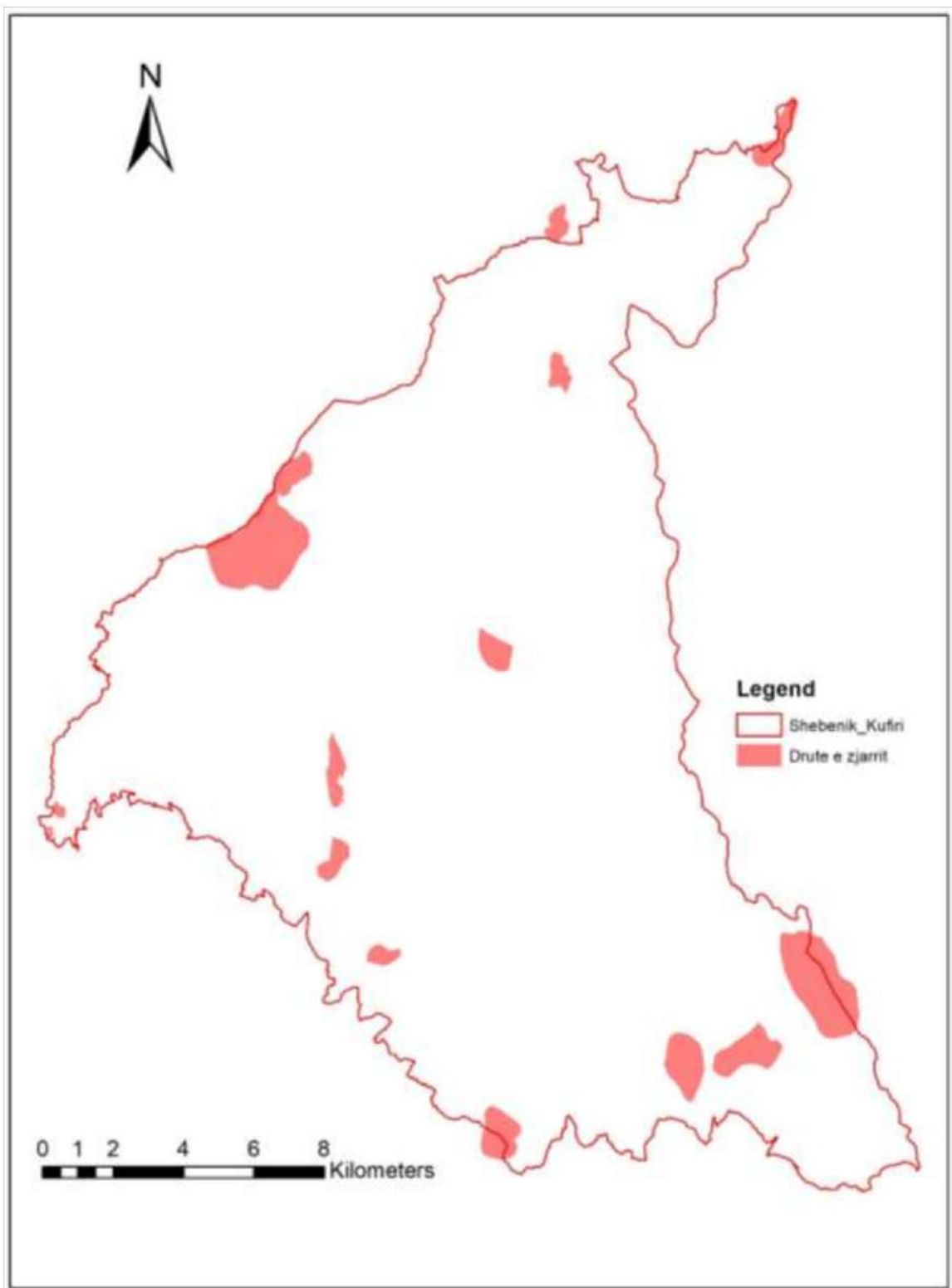
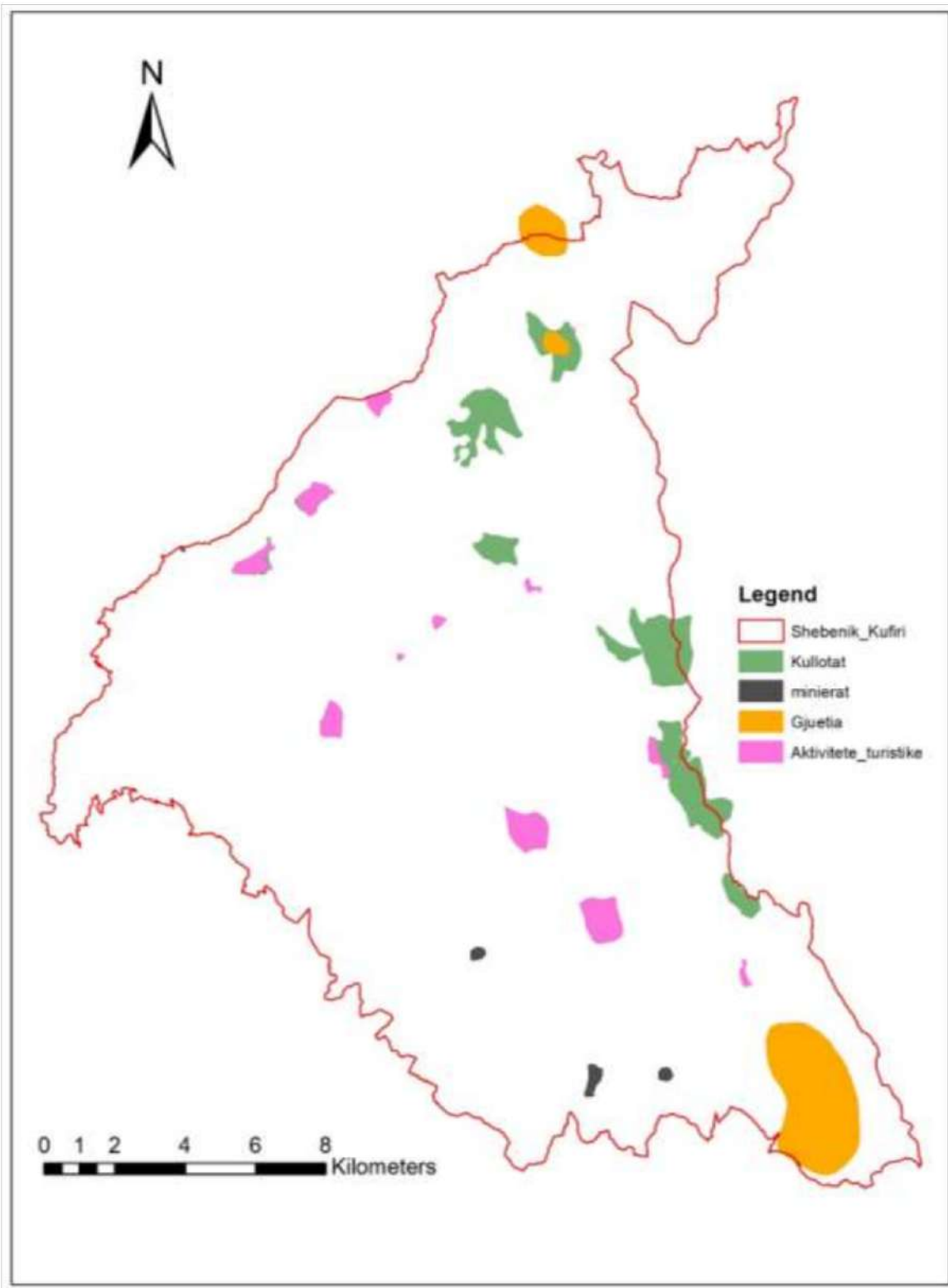

FIGURA 18. HARTA E ZONAVE QË PËRDOREN PËR PRODHIMIN E DRUVE TË ZJARRIT

FIGURA 19. HARTA E ZONAVE QË NDIKOHEN NGA KULLOTJA, MINIERAT, GJUEIA DHE AKTIVITETET TURISTIKE

3.3.2 Kullotja

Zonat kryesore qe kulloten janë livadhet që gjenden në zonën e Zhvillimit të Qëndrueshëm dhe Tradicional. Kullotja nuk përbën problem në park, pasi kapacitetet kullosore janë disa herë më të mëdha se kullotja aktuale. Sipërfaqja totale që kullotet është rreth 260 ha, kur mund të kulloten deri në 1500 ha. Numri i deleve shkon rreth 1200 krerë, 240 dhi dhe 30 bagëti të trasha. Vendet ku ushtrohet aktiviteti i kullotave park në janë: Fusha e Letmit, Liqeni i Draganit, Mali i Mirakut, Faqe e Lëmueme, Mali i Strapit, Lugu i Kusarit, Guri i Shqerrave, Qafë Kryq, Fusha e Koklit, Gropat e Belicës, Shesh Dardhë, Ryen.

Nga specialistë të AdZM theksohet se numri i ulët i tufave të bagëtive që kullosin, përbën problematikë, duke sjellë pakësim dhe braktisje të kullotave, si dhe rritjen e sipërfaqes jo kullosore. Në kullota është vërejtur pushtimi i tyre nga pyjet, bimë shkurre, dëllinjat, fier shqipe, gjembore etj. Nga zbatimi i projekteve të ndryshme është realizuar ndërtimi i lerave dhe koritave për ujin e pijshëm për bagëtinë në Letëm dhe Mal të Mirakut, si dhe janë bërë përmirësime të kushteve të staneve e baxhove.

3.3.3 Prerja e drurëve

Prerjet e paligjshme janë në rënie të vazhdueshme, si rezultat i kontroleve të vazhdueshme, marrjes së masave dhe punës ndërgjegjësuere të bërë nga AdZM, por me gjithë punën e bërë deri tani përsëri vazhdojnë të kryhen prerje të paligjshme në zonën e përdorimit të qëndrueshëm dhe tradicionale, sidomos në pjesën e Rrajcës. Problem mbetet mosfunksionimi i bashkëpunimit të institucioneve shtetërore përkatëse. Veç kësaj, banorët e zonës përgjithësisht përdorin drutë e zjarrit për ngrohje dhe gatim. Në bashkëpunim me specialistët e AdZM dhe aktorët e tjerë të zonës janë identifikuar disa zona të cilat përdoren rëndom nga banorët për grumbullimin e druve të zjarrit (shiko hartën). Është e nevojshme të kryhet një inventar i lëndës drusore për të llogaritur më mirë potencialin e parkut për plotësimin e nevojave të banorëve me dru zjarri.

3.3.4 Bujqësia

Në territorin e parkut kombëtar Shebenik përgjithësisht vërehen praktika bujqësore të qëndrueshme që nuk kanë sjellë intensifikim bujqësor, ndryshim të dukshëm varietetesh apo zgjerim/ndryshim të sipërfaqeve të mbjella. Kryesisht tokat bujqësore brenda parkut përdoren për kultivimin e patates dhe drurëve frutorë. Gjatë takimeve me aktorët e ndryshëm në zonë janë identifikuar disa zona të rëndësishme për bujqësinë (shiko hartën).

3.3.5 Zjarret

Në park gjenden sipërfaqe të djegura në zona të ndryshme të tij, si dhe ka raste të dëmtimeve të pyjeve edhe brenda zonës qendrore. Zjarret më problematike kanë qenë në vitin 2011 dhe 2013, ku janë djegur sipërfaqe të konsiderueshme në zonën: Letëm - faqet e Llangës, Fushë Studën, me rreth 150 ha, pasojat e së cilës ndjehen edhe sot, edhe pse ka filluar rigjenerimi natyral, por vendin e pyjeve të ahut po e zënë lloje të tjera si: mëlleza dhe shkurre te tjera e kryesisht bimësia barishtore, duke mos lejuar rigjenerimin me llojin ah që ishte dikur.

Në zonën e Qarrishtës me emërtimin popullor Lapat, Përroi i Sharrës dhe Përroi i Pishës, ku janë djegur pjesërisht rreth 60 ha me pyje ahu, pishë e zezë. Rigjenerimi natyral është shumë i ngadaltë dhe shqetësues është fakti se nuk po instalohet ahu dhe pisha e zezë, por llojet e tjera dominuar kryesisht nga bimësia barishtore.

Dëmtimet nga zjarret vërehen edhe në zonën e pyjeve të maturuar të ahut, në Rrajcë, zonë e cila është përfshirë në listën e Ruajtjes së Trashëgimisë Natyrore Botërore të UNESCO-s. Zjarri ka rënë në vitin 2018 (në fillim të muajit Nëntor 2018) dhe ka përshkruar një sipërfaqe prej 97.07 ha pyje, nga e cila rreth 70 ha i përket zonës qendrore të zonimit këtij parku. Sipërfaqja kullosore e prekur është rreth 10.05 ha. Zjarri ka djegur lëgushën, mbeturina të ndryshme, pjesërisht drurë të thatë e të rrëzuar në tokë dhe nuk ka pasur dëmtim, djegie të drurëve të njomë.

Si rezultat i faktorëve atmosferikë, erërat, furtuna, mosha e tej plakur e drurëve, ndoshta edhe nga ndikimi i zjarrit të Nëntorit vitit 2018, janë thyer, shkukur dhe rrëzuar në tokë rreth 494 drurë ahu, me volum 480 m³. Sipërfaqja e djegur shfaqet me një vegjetacion drejt përmirësimit, ku filizëria e ahut që është djegur ka mbirë nga sythat e fjetur, duke rinisur vegjetacionin dhe zhvillimin e saj sërish. Efektet negative të zjarrit kanë prekur edhe faunën, duke vijuar kështu me një zinxhir pasojash ekologjike. Shkaqet e zjarrit nuk janë të evidentuara.

3.3.6 Bimët mjekësore

Grumbullimi i bimëve mjekësore është një aktivitet i rëndësishëm për banorët e zonës. Vitet e fundit në park evidentohet një rritje e vëmendjes së grumbullimit të bimëve aromatike-mjekësore si në zonën e Rrajcës, Fushë Studën, Steblevë, Qarrishtë etj. Llojet kryesore që grumbullohen janë: boronica, dëllinja e zezë dhe e kuqe, trëndafili i egër, murrizi, trumza, tërfili i kuq, kamomili, agulçe, salep çaj mali dhe sanëz. Disa banorë kanë filluar edhe kultivimin e lavandulës. Shtimi i numrit të grumbulluesve sjell nevojën e zbatimit të programeve të duhura edukuese e zbatuese për ndjekjen e praktikave të duhura lidhur me kontrollin dhe monitorimin e vazhdueshëm të bimëve aromatike-mjekësore. Po ashtu është e nevojshme vlerësimi i prodhimtarisë së bimëve mjekësore dhe promovimi i praktikave të qëndrueshme të grumbullimit të tyre.

3.3.7 Turizmi

Në këtë park zhvillohen tipa të ndryshme turizmi si: ekoturizmi, turizëm sportiv, dimëror, kulturor, edukativ, alpinizëm, kamping, vrojtimi i shpendëve (birdwatching) etj., Aktivitetet turistike janë është intensifikuar gjatë 5 viteve të fundit dhe është rritur numri i vizitorëve të pranishëm në park, duke ndikuar disi edhe në aspektin e zhvillimit ekonomik të zonës. Ndër këto numrin më të lartë e zënë grupet turistike eksploruese dhe alpine (ngjitje në mal). Vizitat janë kryesisht ditore dhe të pakta për qëndrime më të gjata kohore. Lidhur me këtë në park gjendet një qendër informacioni për vizitorët në Fushë Studë, si qendër orientuese, informuese dhe pritëse. Gjithashtu nëpërmjet disa projekteve të zbatuara në park, janë trajnuar disa guida për zona të ndryshme të tij, duke sjellë kështu të ardhura dhe burim ekonomik për banorët. Gjatë viteve të fundit ka përmirësim të aspektit të pritjes së turistëve lidhur me kushtet akomoduese të tyre, ushqimin etj., gjë që ndikon në promovimin dhe zhvillimin turistik të zonës. Lidhur me këtë janë të markuar disa shtigje që ndiqen prej tyre dhe është rritur numri i shtëpive bujtëse.

Për sa i përket të dhënave mbi numrin e vizitorëve, tipin e turizmit, ditët e qëndrimit etj., nuk ka një data bazë vizitorësh në park. Lidhur me këtë është e nevojshme grumbullimi dhe mbajtja e të dhënave të duhura dhe monitorimit i aktivitetit turistik në këtë park. Aktiviteti turistik ka nevojë për përmirësim të infrastrukturës, më shumë promovim si dhe ndërgjegjësim, aktivizim, përfshirje dhe rritje të bashkëpunimit midis OJF dhe strukturave qeveritare drejtuese. Është e nevojshme mirëmbajtja e shtigjeve dhe rritja e kontrollit të aktiviteteve të tilla që kryhen në park, pasi impakti turistik ka ndikim të drejtpërdrejtë në mjedis (ku theksohet prania e shtuar e mbetjeve. Në këtë kontekst duhen marrë masa mbi uljen e ndotjes kryesisht gjatë festimeve, ekskursioneve,

---

aktiviteteve të ndryshme, dëmtimeve e prishjeve të tabelave treguese etj. Gjithashtu, nevojitet mbështetje ekonomike për bujtinat dhe trajnim i mëtjshëm i guidave lokale.

Atraksionet turistike në parkun kombëtar “Shebenik” ndjekin shtigjet:

1. Shtegu Këmbësor – Shpella e Akullit – Fushë Studë
2. Shpella e Kosharishtit – Burimi i Kosharishtit
3. Qafë Shapkë – Sereçi – Maja e Shebenikut
4. Posta e Kufirit – Maja e Kallkanit
5. Liqeni i Draganit – Faqet e Lëmueme
6. Steblevë – Klenjë – Mali Raduçit
7. Qendra e Vizitorëve–Liqeni i Fushë Studës–Shpella e Borovës
8. Lugu i Kusarit –Fusha e Koklit – Sheshi i Dardhës – Shkalla e Skënderbeut.
9. Bardhaj- Guri Pikës-gryka Dëstila-Sereçi - qafë Shapkë
10. Monumenti Natyrës Varri Plakës-Ahu Vetëm- Kullotat e Valit
11. Frarë Hotolisht- Guri i Pikës
12. Qafë Kryq – Qafa e Distilës

3.3.8 Gjuetia

Aktualisht gjuetia brenda parkut është e ndaluar me ligj. Sidoqoftë në disa zona të parkut ende vërehen shenja të gjuetisë së paligjshme si nga banorë të zonës ashtu dhe nga persona të ardhur nga jashtë. Administrata e zonës së mbrojtur bën përpjekje për të kontrolluar e mos lejuar aktivitetin e gjuetisë në zonë, por nevojitet një bashkëpunim më i mirë me strukturat e tjera ligj zbatuese.

3.3.9 Minierat

Brenda parkut janë edhe disa aktivitete minerare, që përfshijnë një gurore dhe disa galeri miniere. Këto aktivitete kanë një ndikim të madh ndaj vlerave natyrore të zonës.

3.3.10 Të tjera

Llojet aliene nuk paraqesin një kërcënim të dukshëm në park, ndaj duhet ruajtur kjo situatë dhe të kryhen pyllëzime me llojet autoktone. Sipërfaqe të vogla rreth 1.5 ha janë të pyllëzuara me fidanishte pishë të zezë, si në Kuturman dhe Librazhd Katund.

Në park janë ndërtuar 7 hidrocentrale në zonën e përdorimit të qëndrueshëm e tradicional, të cilat padyshim kanë një ndikim tepër negativ për florën, faunën dhe ekosistemet natyrore të tij, por dhe më gjerë.

3.3.11 Harta totale e kërcënimeve

Harta totale e kërcënimeve tregon në mënyrë të përmbledhur të gjitha zonat që ndikohen nga aktivitetet e ndryshme që zhvillohen brenda parkut. Për përgatitjen e kësaj harte secilit nga kërcënimet i kemi dhënë një koeficient të veçantë që reflekton nivelin e rrezikut që sjell secili prej tyre, si më poshtë:

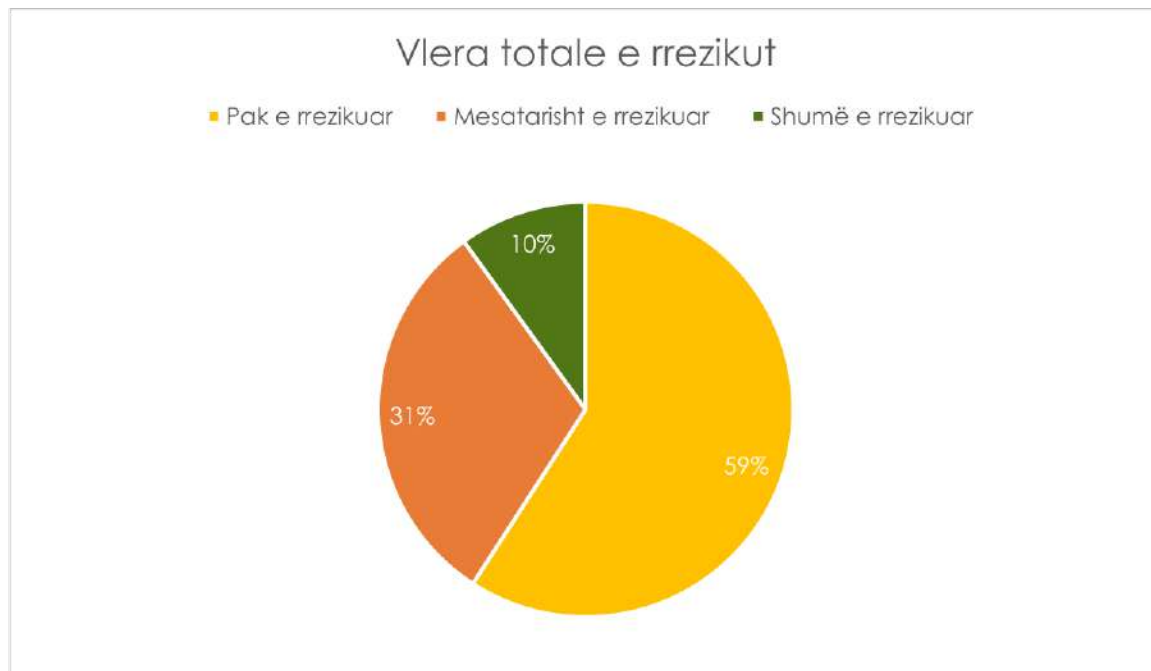
- Rrjeti rrugor 2
- Bujqësia 2
- Prerja e drurëve 3
- Gjuetia 3

- Kullotat 2
- Minierat 3
- Bimët mjekësore 2
- Aktivitetet turistike 1

Për secilin kërcënim, për çdo kuadrat të rrjetit kuadratik është llogaritur vlera e kërcënimit duke shumëzuar koeficientin e kërcënimit me sipërfaqen që zë aktiviteti në fjalë brenda kuadratit. Më pas të gjitha vlerat e kërcënimeve të ndryshme janë mbledhur për secilin kuadrat Vlera nominale që ka rezultuar është normalizuar sipas formulës $x_{i\text{Normal}} = (x_i - \text{Min}(x)) / (\text{Max}(x) - \text{Min}(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e vlerës totale natyrore klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Rrezikuar – Vlerat 0.0000 - 0.1436
- Klasa 2 – Mesatarisht e Rrezikuar – Vlerat 0.1437 - 0.4015
- Klasa 3 – Shumë e Rrezikuar – Vlerat 0.4016 - 1.0000

Nga analiza e rezultateve vërehet se pjesa më e madhe (59%) e territorit të parkut është pak e rrezikuar nga kërcënimet që janë marrë në konsideratë për këtë analizë. Ndërkohë që vetëm 10% e territorit të parkut është klasifikuar si shumë e rrezikuar. Pjesa më e madhe e zonave të klasifikuara si “Shumë të rrezikuara” ndodhen në pjesën veri-perëndimore të parkut, përgjatë rrugës për në Fushë Studë, ku janë përqendruar edhe aktivitetet kryesore ekonomike të zonës. Njëkohësisht, disa zona shumë të rrezikuara janë edhe në pjesën rrugore pranë fshatit Rrajcë. Këto territore “Shumë të rrezikuara” ndodhen në zonën e përdorimit tradicional të parkut.

FIGURA 20. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË RREZIKUT

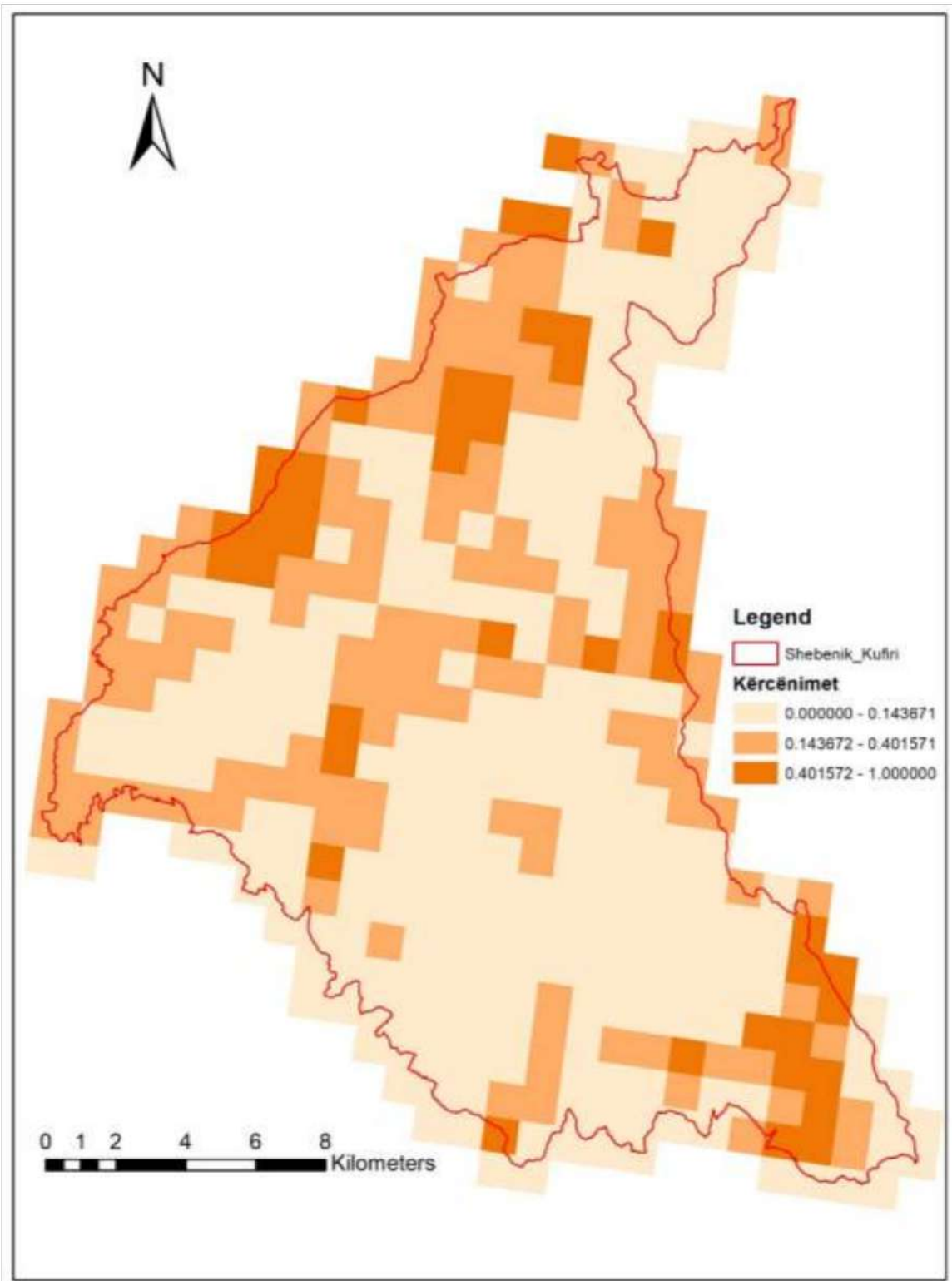

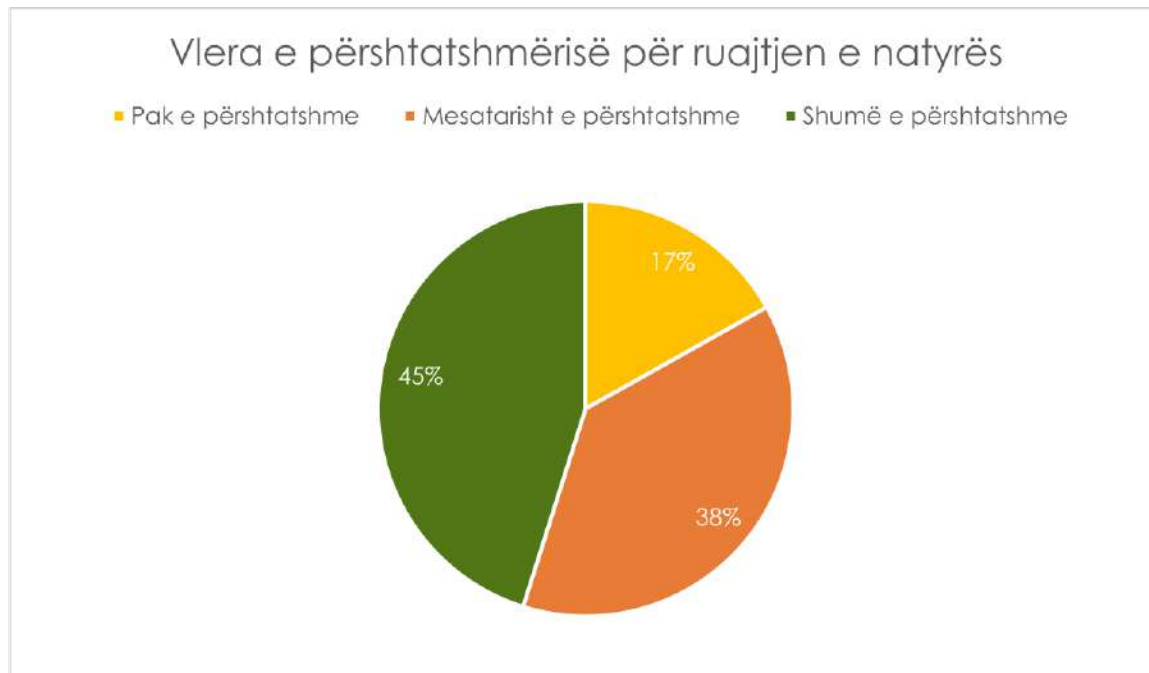
FIGURA 21. HARTA E VLERËS SË KËRCËNIMEVE

3.4 Harta analitike

Kombinimi i hartës totale të vlerave me hartën totale të rrezikut evidenton zonat me vlera të larta natyrore të cilat nuk kërcënohen nga aktivitetet ekonomike të banorëve që përdorin burimet natyrore. Vlera e secilit kuadrat në rrjetin kuadratik përcaktohet nga rezultati i diferencës $V_{finale} = V_{nat} - V_{kërcënime}$. Edhen në këtë rast vlerat nominale (ku përfshihen edhe vlera negative) janë normalizuar sipas formulës $x_i Normal = (x_i - Min(x)) / (Max(x) - Min(x))$. Vlerat e normalizuara janë klasifikuar në tre klasa duke përdorur algoritmin statistikor (Jenks, 1967), i cili përpiket të gjejë grupime natyrore të të dhënave për të krijuar klasat. Klasat që rezultojnë kanë variacion maksimal midis klasave individuale dhe më pak variacion brenda çdo klase. Në rastin e vlerës totale natyrore klasat janë ndarë si më poshtë:

- Klasa 1 – Pak e Përshtatshme – Vlerat 0.000000 - 0.418810
- Klasa 2 – Mesatarisht e Përshtatshme – Vlerat 0.418811 - 0.679824
- Klasa 3 – Shumë e Përshtatshme – Vlerat 0.679825 - 1.000000

Analiza e rezultateve tregon se pothuajse gjysma e territorit të parkut (45%) është shumë e përshtatshme për ruajtjen e vlerave natyrore pasi përfshin territore me vlera natyrore që janë pak të rrezikuara nga aktivitetet apo përdorimet njerëzore. Për më tepër edhe territoret e klasifikuara si mesatarisht të përshtatshme mund të përdoren për ruajtjen e natyrës duke menaxhuar e kontrolluar me kujdes aktivitetet dhe përdorimet e burimeve natyrore që ndodhin brenda tyre. Vetëm 1/8 e territorit të parkut është klasifikuar si pak e përshtatshme për ruajtjen e natyrës, por jemi të bindur se në këto territore shtrihen edhe zona për të cilat ka munguar informacioni i plotë mbi vlerat natyrore (pjesa veriore e parkut).

FIGURA 22. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS

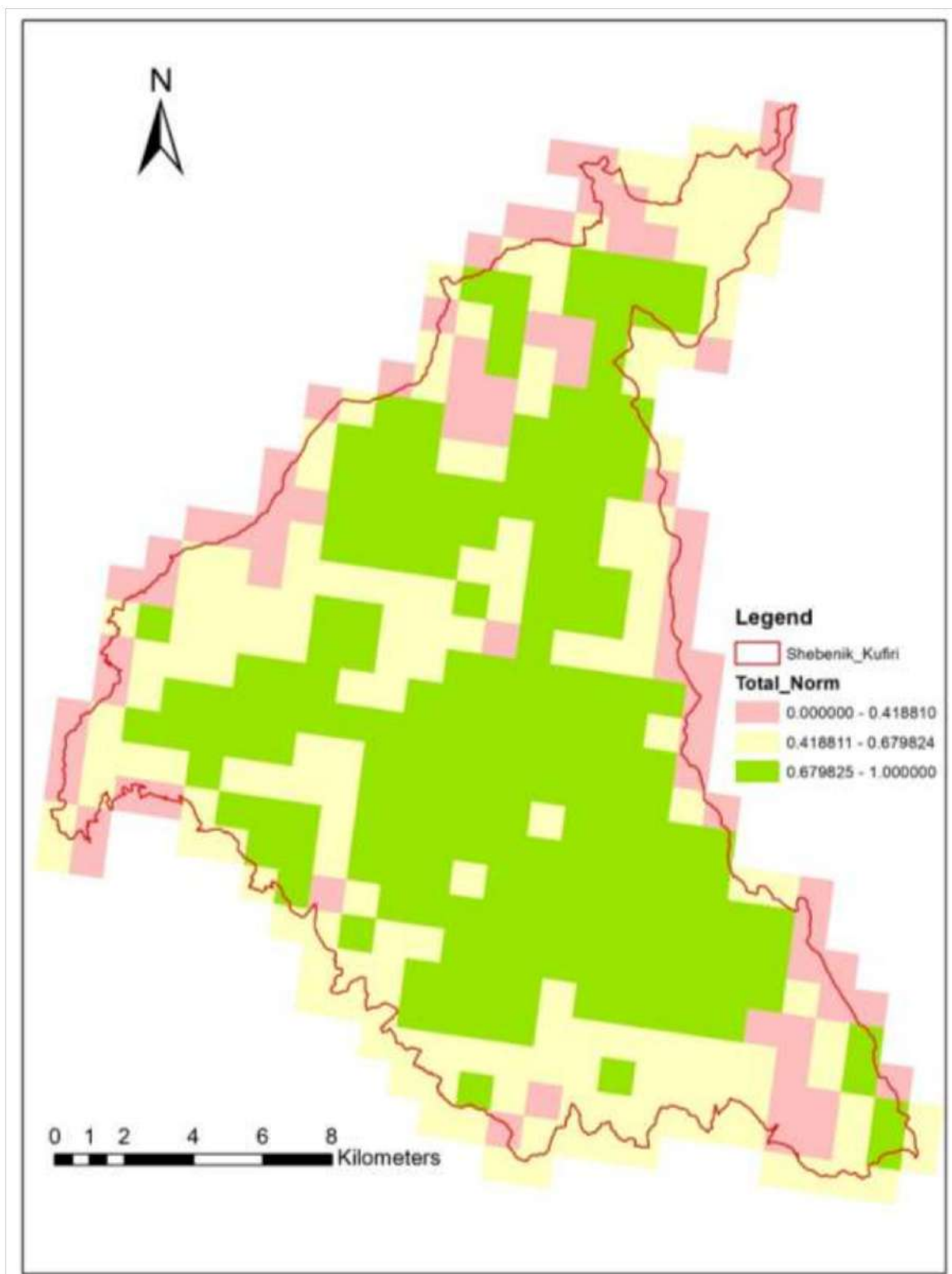

FIGURA 23. HARTA E PËRSHTATSHMËRISË PËR RUAJTJEN E NATYRËS (VLERA TOTALE)

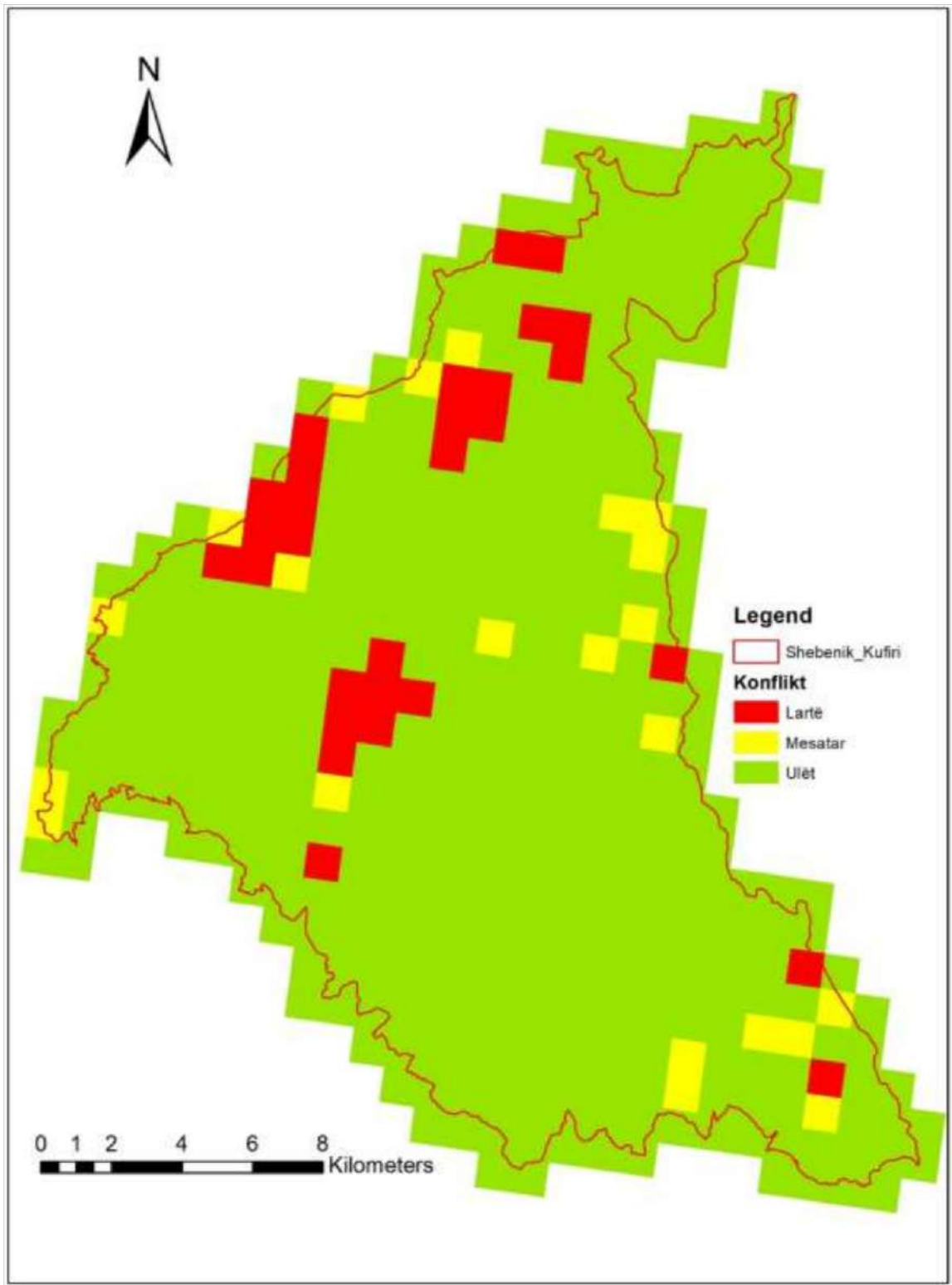

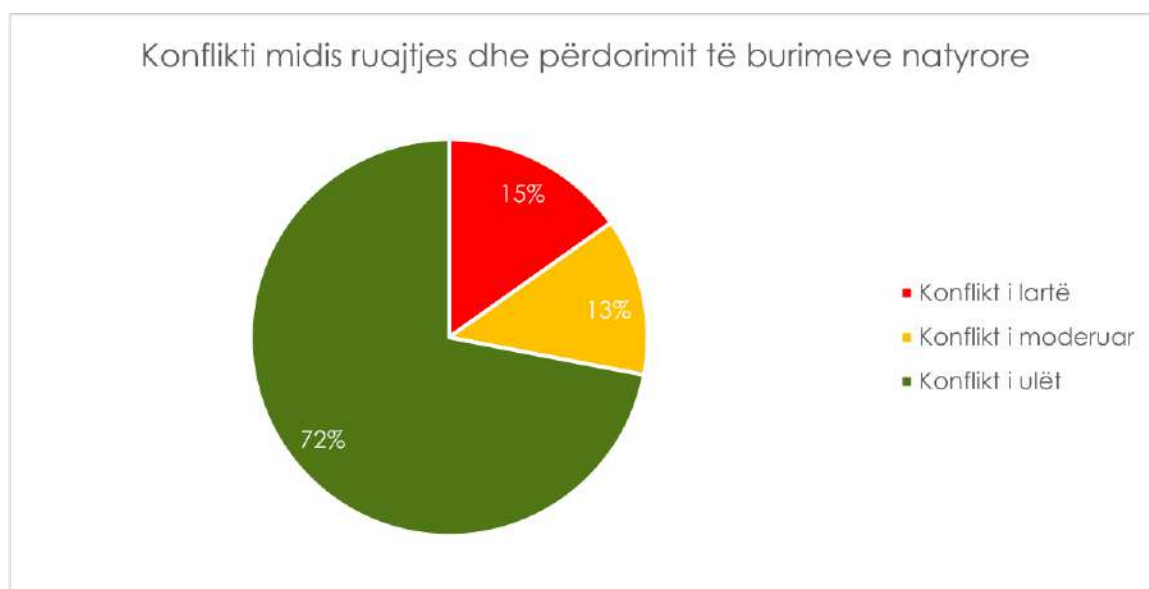
FIGURA 24. HARTA E ZONAVE TË KONFLIKTIT

Me interes është edhe harta e zonave të konfliktit, e cila tregon zonat që kanë vlera të larta natyrore por që kërcënohen seriozisht nga aktivitetet dhe përdorimet njerëzore. Identifikimi i zonave të konfliktit është bërë duke krahasuar rezultatet e vlerës natyrore me rezultatet e kërcënimeve, sipas përcaktimeve të tabelës së mëposhtme.

TABELA 6. IDENTIFIKIMI I ZONAVE TË KONFLIKTIT

Vlera natyrore	Kërcënimet	Konflikti	Numri i kuadrateve	% territorit
Shumë e lartë	Shumë e rrezikuar	I lartë	9	2%
Shumë e lartë	Mesatarisht e rrezikuar	I lartë	34	8%
Shumë e lartë	Pak e rrezikuar	I Ulët	97	23%
Mesatare	Shumë e rrezikuar	I Lartë	21	5%
Mesatare	Mesatarisht e rrezikuar	Mesatar	54	13%
Mesatare	Pak e rrezikuar	I Ulët	79	19%
E Ulët	Shumë e rrezikuar	I Ulët	12	3%
E Ulët	Mesatarisht e rrezikuar	I Ulët	42	10%
E Ulët	Pak e rrezikuar	I Ulët	73	17%

Normalisht që në shumicën e territorit të parkut (72%) nuk ka konflikte midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe aktiviteteve apo përdorimeve njerëzore të këtyre vlerave. Vetëm 15% e territorit është klasifikuar si zona ku mund të ketë konflikte serioze midis ruajtjes dhe përdorimit të burimeve natyrore. Sidoqoftë, nisur nga lloji dhe natyra e aktiviteteve apo kërcënimeve të analizuara, vlerësojmë që një angazhim i kujdesshëm dhe kontroll më i mirë i territorit nga administrata e zonave të mbrojtura si dhe një ndërgjegjësimit më i mirë i banorëve për vlerat e rëndësishme të parkut do të kontribuonte ndjeshëm në uljen e konflikteve dhe garantimin e ruajtjes së vlerave natyrore.

FIGURA 25. SHPËRNDARJA E SIPËRFAQES SIPAS KLASAVE TË KONFLIKTIT

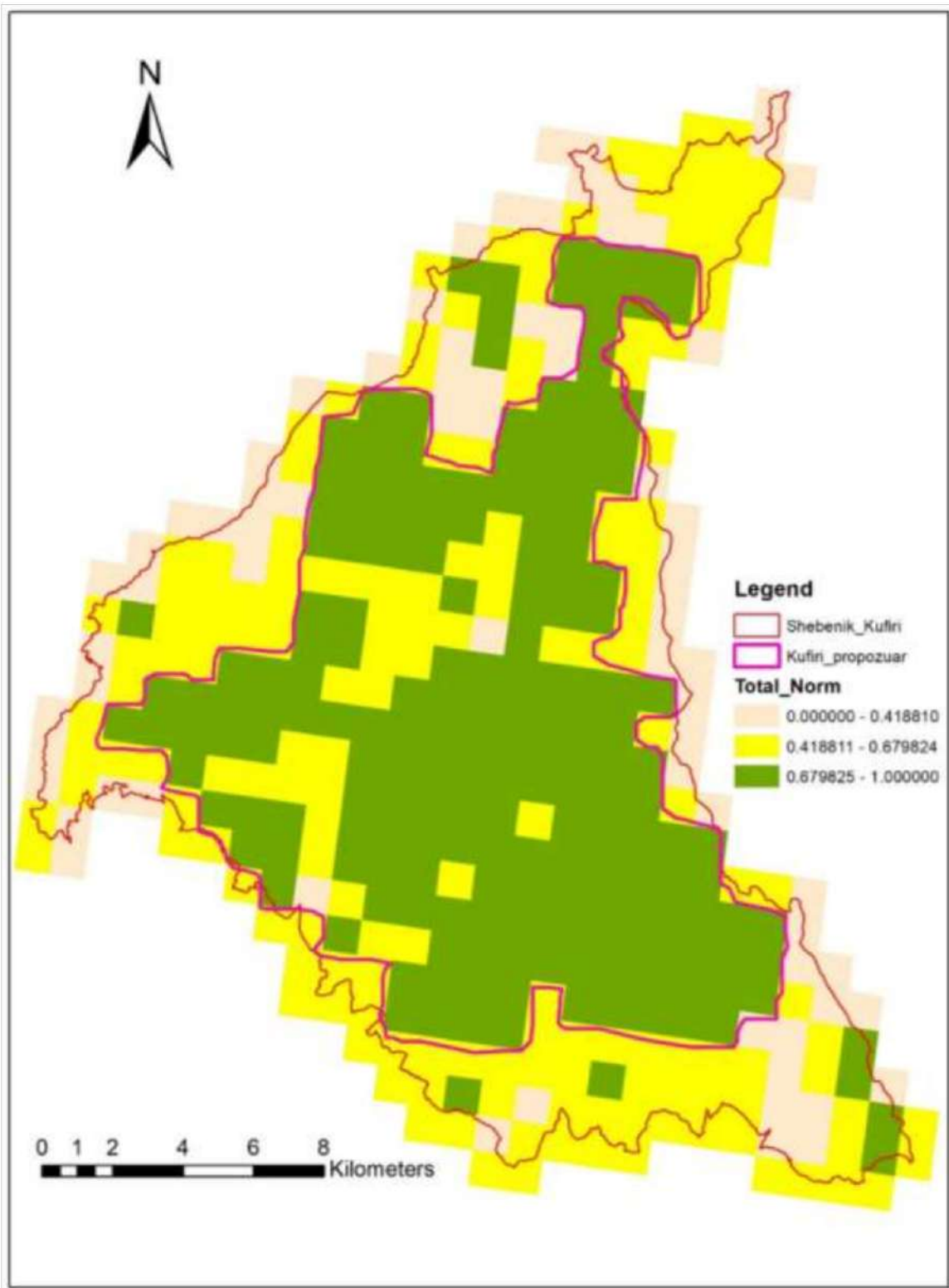
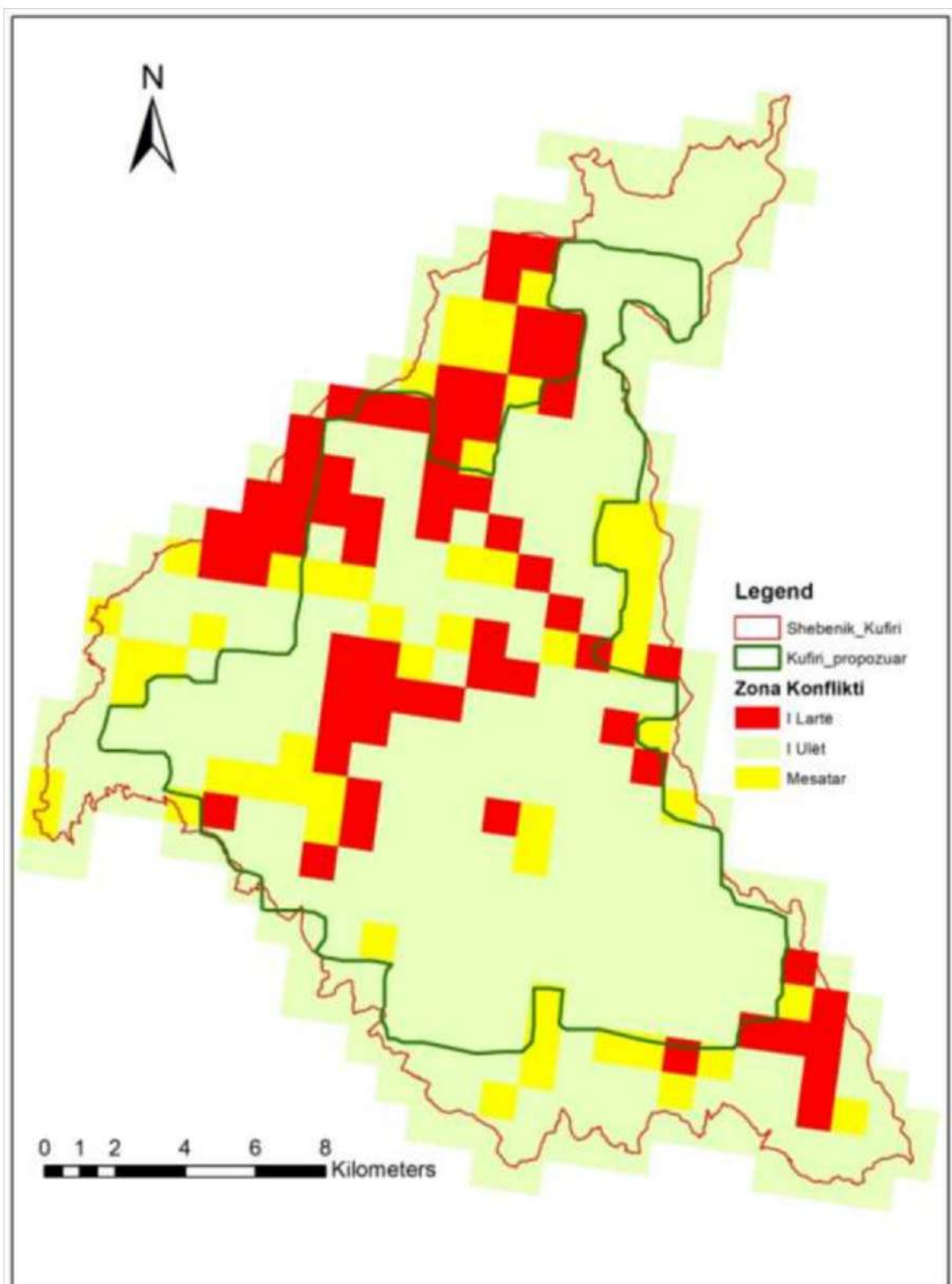

FIGURA 26. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000

FIGURA 27. KUFIRI I PROPOZUAR PËR ZONËN NATURA 2000 ME ZONAT E KONFLIKTIT

Kufiri i propozuar për zonën Natura 2000 ka marrë parasysh vetëm sipërfaqet e klasifikuara si më të përshtatshme për tu përfshirë në zonën Natura 2000, pasi kanë vlera të larta natyrore dhe nuk kërcënohen ndjeshëm nga aktivitetet njerëzore apo përdorime të tjera të burimeve natyrore. Zona e propozuar do të ishte tërësisht brenda Parkut Kombëtar Shebenik dhe do të ketë një sipërfaqe të përgjithshme prej 21,732.57 ha.

Kufiri i propozuar përfshin 34 kuadrate të klasifikuara me konflikt të lartë, çka do të thotë se kanë vlera të larta natyrore por njëkohësisht janë edhe zona që përdoren nga banorët për aktivitete të ndryshme ekonomike. Nëse do të përjashtonim këto zona nga sipërfaqja e propozuar për Natura 2000, sipërfaqja jo vetëm do të zvogëlohej me rreth 3400 ha, por zona e mbrojtur do të kishte një kufi larg normales dhe një formë që e bën shumë të vështirë menaxhimin normal të vlerave natyrore të saj. Për këtë arsye është e domosdoshme të punohet për zbutjen e konflikteve midis ruajtjes së vlerave natyrore dhe përdorimit të tyre nga banorët. Pikërisht ky do të jetë një nga qëllimet kryesore të takimit të dytë me palët e interesuara në zonë.

Në një vështrim më të gjerë, edhe propozimi që kufiri aktual i parkut të jetë i njëjtë me zonën e propozuar Natyra 2000 mund të jetë i pranueshëm, pasi shumica e territoreve që do të përfshihen në zonën Natura 2000 janë të klasifikuara si mesatarisht të përshtatshme. Në këtë rast, menaxhimi i zonës Natura 2000 do të kërkonte një bashkëpunim më të ngushtë me palët e interesuara dhe specifikisht me përdoruesit e burimeve natyrore në zonë për të minimizuar ndikimin e aktiviteteve të tyre mbi vlerat natyrore të zonës duke garantuar statusin e favorshëm të ruajtjes për llojet dhe habitatet e rëndësishme.

4 Procesi pjesëmarrës

Procesi i identifikimit dhe analizës së vlerave natyrore, kërcënimeve dhe presioneve aktuale e potenciale ndaj tyre është i rëndësishëm për të kuptuar në shumë mbi masat dhe aktivitetet e mundshme të ruajtjes së natyrës që duhen zbatuar në zonë. Pjesëmarrja e gjithë aktorëve të interesuar në këtë proces i jep një vlerë të veçantë përpjekjeve për të ruajtur të pandryshuar trashëgiminë natyrore, si në nivel lokal ashtu edhe në atë kombëtar/ndërkombëtar.

4.1 Takimi i parë

Takimi i parë me aktorët është zhvilluar në **x.xx.2023** në Librazhd, pranë zyrave të administratës së zonave të mbrojtura. Lista e pjesëmarrësve u përgatit duke marrë parasysh një bazë të gjerë të palëve të interesuara, duke përfshirë vendimmarrësit në nivel lokal, stafin e administratës së zonës së mbrojtur, përfaqësuesit e komunitetit lokal dhe përdoruesit e burimeve lokale.

Në këtë takim pjesëmarrësit u informuan fillimisht mbi parimet bazë të konceptit Natura 2000, rëndësia, përfitimet dhe detyrimet që rrjedhin prej saj. Ata u njohën me kuadrin ligjor lidhur me rrjetin Natura 2000, si dhe hapat që duhet të ndërmerren nga vendet candidate gjatë procesit të harmonizimit të direktivave të BE-së. Direktiva e Habitaveve synon ruajtjen afatgjatë të biodiversitetit duke marrë parasysh kërkesat ekonomike, sociale, kulturore dhe rajonale. Praktikata e mira të menaxhimit të zonave Natura 2000 forcojnë lidhjet midis trashëgimisë natyrore dhe kulturore në BE dhe krijojnë mundësi shtesë për aktivitete ekonomike që përdorin burime natyrore (turizmi mjedisor, aktivitete në natyrë, promovimi i produkteve lokale, etj.) dhe krijojnë vende të reja pune e të ardhura shtesë për banorët e zonës. Gjithashtu, pjesëmarrësit u njohën edhe me mundësitë e financimit për zonat Natura 2000. BE ka një sërë programesh që mund të mbështesin aktivitete për menaxhimin, ruajtjen dhe promovimin e zonave Natura 2000, si programi LIFE (nën-programi Nature), Fondi Bujqësor Evropian për Zhvillimin Rural (EAFRD), Fondi Evropian i Zhvillimit Rajonal (ERDF), Fondi Social Evropian (ESF), Fondi Evropian i Marinës dhe Peshkimit (EMFF), etj. Programi Horizon 2020 mund të ofrojë fonde për aktivitete lidhur me kërkimin shkencor, inovacionin dhe zhvillimin e njohurive.

Sidoqoftë, elementi kryesor i takimit ishte shpjegimi dhe ilustrimi i koncepteve dhe hapave që do të ndiqen gjatë zbatimit të Qasjes Inovative me Pjesëmarrje bazuar në Ekosistem. Pjesëmarrësit u njohën me të dhënat paraprake të grumbulluara për zonën dhe diskutuan gjerësisht për identifikimi hapësinor të vlerave natyrore dhe kulturore dhe presioneve dhe kërcënimeve të lidhura me to. Gjatë takimit u mblodhën sugjerime dhe informacione të vlefshme nga palët pjesëmarrëse mbi vlerat e biodiversitetit të cilat janë përdorur në studimet ekologjike të ekspertëve lokalë dhe kanë ndihmuar në analizimin e mëtejshëm të të dhënave. Të gjitha të dhënat e mblledhura u gjeoreferencuan dhe digjitalizuan në GIS.

Gjatë takimit u diskutua edhe për listën e aktorëve të interesuar për përdorimin dhe ruajtjen e burimeve natyrore të zonës, dhe pjesëmarrësit dhanë sugjerime mjaft të vlefshme për zgjerimin e listës së aktorëve dhe institucioneve të interesuara dhe rolin/angazhimin e tyre në përcaktimin dhe menaxhimin e zonës Natyra 2000.

Veç sa më sipër, ekspertja lokale, Dr. Ermelinda Gjeta, ka zhvilluar një sërë takimesh dypalëshe me institucione dhe aktorë të tjerë lokalë për të diskutuar mbi vlerat natyrore dhe kërcënimet ndaj këtyre vlerave në Parkun Kombëtar Shebenik.

4.2 Takimi i dytë

Takimi i dytë u zhvillua në tetor 2023 në mjediset e Nën-Prefekturës Librazhd dhe u fokusua drejtpërdrejt në diskutimet konsultative midis pjesëmarrësve mbi bashkë shqyrtimin e rezultateve të grumbulluara dhe të analizuara deri më tani. Një sërë prezantimesh mbi vlerat natyrore të identifikuar brenda zonës së studimit iu paraqitën pjesëmarrësve, të cilët diskutuan mbi vlerat natyrore të identifikuar (habitatet, speciet bimore dhe shtazore) dhe identifikimin e përfitimeve socio-ekonomike nga përdorimi i burimeve natyrore për komunitetin lokal si dhe presionet dhe kërcënimet aktuale dhe potenciale që ndikojnë në ekosistemet natyrore.

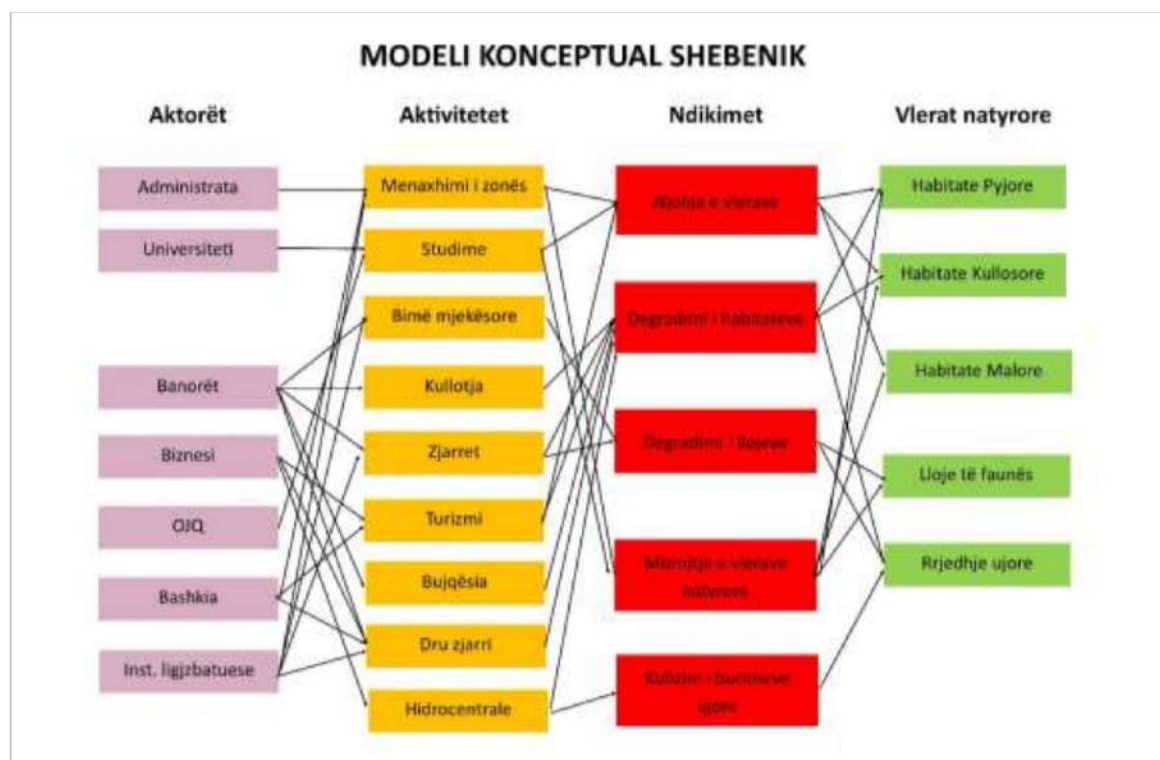
Identifikimi dhe adresimi i konflikteve është kryer duke përdorur të dhënat e marra nga fazat e mëparshme të vlerësimit, në mënyrë që të identifikohen interesat apo përdorimet konfliktuale të vlerave natyrore në zonë dhe aktorët përgjegjës për këto përdorime. Analiza shqyrton se si niveli i përdorimit/interesit rrezikon degradimin e ekosistemeve dhe shërbimeve që rrjedhin prej tyre dhe ndikon në vendimet lidhur me menaxhimin e zonës dhe vlerave natyrore (habitate, lloje). Paraqitja e analizës në hartë ndihmon mjaft diskutimin dhe arritjen e kompromisit për zgjidhjen e situatave konfliktuale.

Për të kuptuar më mirë lidhjen midis vlerave natyrore, përdoruesve, përfitimeve, aktiviteteve dhe rreziqeve potenciale që rrezikojnë këto vlera, është zhvilluar dhe prezantuar tek pjesëmarrësit një model konceptual për ruajtjen e biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm. Modeli lidh vlerat natyrore (shoqërimet bimore dhe llojet e habitateve) me sektorët socio-ekonomikë (blegtoria, bujqësia, turizmi, grumbullimi i bimëve mjekësore, prodhimi i druve të zjarrit) për të përshkruar, sipas tyre, se çfarë përfitimesh për zhvillimin e qëndrueshëm të zonës mund të gjenerohen nga ruajtja e habitateve që funksionojnë mirë dhe çfarë masash duhet të zbatohen për të ruajtur këto përfitime. Përveç kësaj, u identifikuan edhe përdoruesit (palët e interesuara) dhe aktivitetet që përfitojnë nga këto vlera të lidhura me bimësinë apo habitatet specifike. Më tej, pjesëmarrësit evidentuan rreziqet aktuale dhe potenciale që përdoruesit të humbasin përfitimet e ofruara nga vlerat natyrore të zonës.

Modeli konceptual i krijuar si më sipër ndihmon në sqarimin e lidhjeve midis komponentëve të ndryshëm të modelit dhe natyrën e marrëdhënieve midis vlerave, përfitimeve shoqëruese për

përdoruesit lokalë dhe rreziqeve për të humbur këto vlera. Kjo "tablo e gjerë" shërben për t'u përshtatur me të gjitha nevojat dhe pritshmëritë e të gjitha palëve të përfshira në procesin e identifikimit dhe menaxhimit të zonave Natura 2000.

FIGURA 28. MODELI KONCEPTUAL PARKU KOMBËTAR SHEBENIK

Një qasje e tillë është me rëndësi themelore për të garantuar përcaktimin e kufirit më të mirë të mundshëm të zonës Natura 2000 duke integruar elemente të rëndësishëm në kriteret e vlerësimit të zonës, i cili sipas përcaktimeve strikte të Direktivës së Habitateteve duhet të bazohet vetëm në vlerat ekologjike.

Vlen të theksohet se gjatë zbatimit të kësaj qasjeje vazhdimisht i është dhënë përparësi "përfitimeve që njerëzit mund të marrin nga natyra" dhe jo "çfarë njerëzit normalisht bëjnë kundër natyrës". Në këtë kuadër, modeli konceptual shkon përtej "vlerave natyrore" dhe "kërcënimeve dhe presioneve" ndaj tyre, duke identifikuar e analizuar "përfitimet për njerëzit" dhe zbutur/zgjidhur konfliktet e mundshme gjatë sigurimit të vazhdueshëm të këtyre përfitimeve. Kjo përbën një parakusht të rëndësishëm për të garantuar ruajtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore në zonat Natyra 2000.

5 Përfundime e rekomandime

Bazuar në rezultatet e analizës së më sipërme mund të arrijmë në përfundimin se zona e Parkut Kombëtar Shebenik është një zonë me vlera të veçanta natyrore të cilat kanë interes të lartë ruajtjeje edhe për komunitetin evropian. Identifikimi i zonës si pjesë e rrjetit Natura 2000 to të kontribuojë ndjeshëm në ruajtjen afatgjatë të këtyre vlerave natyrore, duke krijuar njëkohësisht mundësi më të mira për zhvillimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore.

Analiza e kryer në kuadër të këtij vlerësimi, nxjerr në pah edhe një sërë mungesash e problematikash lidhur me procesin e identifikimit dhe vlerësimin të vlerave natyrore në përgjithësi. Kështu mund të përmendim mungesën e të dhënave të besueshme mbi identifikimin dhe përhapjen e llojeve të rëndësishme të faunës, përfshirë edhe lloje karizmatike si rrëqebulli, ariu apo ujku. Gjithashtu, puna e mirë që ka nisur në identifikimin dhe inventarizimin e llojeve shtazore, kryesisht shpendëve, duhet të vazhdojë edhe në të ardhmen duke zgjeruar listën e llojeve dhe përditësuar vazhdimisht bazat e të dhënave ekzistuese (BiONNA dhe WiMS)

Nga ana tjetër, mbetet ende shumë punë për të bërë në konsolidimin dhe përfshirjen më të gjerë të aktorëve të rëndësishëm në zhvillimin socio-ekonomik të zonës, në procesin e menaxhimit të burimeve natyrore për të garantuar ruajtjen afatgjatë të vlerave të biodiversitetit. Përgjithësisht grupet e përdoruesve të burimeve natyrore (pyjet, blegtoria, turizmi) janë të pa organizuar dhe vështirësisht të përfaqësuar në forumet e diskutimit mbi përdorimin e qëndrueshëm dhe ruajtjen e burimeve natyrore. Po ashtu, shoqëria civile, në përgjithësi, nuk ka kapacitetet e nevojshme dhe aftësitë e duhura për të mobilizuar e përfaqësuar denjësisht të gjitha shtresat dhe grupet e interesit në komunitetet lokale përreth Parkut Kombëtar Shebenik.

Pilotimi i “Qasjes Inovative për Identifikimin e Zonave Natura 2000” në zonën e Parkut Kombëtar Shebenik ishte një përvojë pozitive, e cila jo vetëm lehtësoi procesin e identifikimit të zonave potenciale Natura 2000, por krijoi edhe kushtet dhe instrumentet e duhura për fillimin dhe vazhdimin e një dialogu konstruktiv midis palëve dhe aktorëve të ndryshëm me qëllim garantimin e menaxhimit të qëndrueshëm të vlerave natyrore të zonës me qëllim ruajtjen e habitateve dhe llojeve të rëndësishme.

Përvoja e krijuar gjatë zbatimit të kësaj metodologjie evidentoi edhe njëherë vështirësinë e zbatimit korrekt të proceseve me pjesëmarrje në Shqipëri dhe punën e madhe që duhet bërë ende, jo vetëm për informimin dhe ndërgjegjësimin e grupeve të ndryshme të interesit, por edhe për nxitjen e ndjenjës së tyre të përfaqësimit dhe krijimit të kapaciteteve të nevojshme për pjesëmarrje aktive në mirëqeverisjen e burimeve natyrore. Njëkohësisht, është e rëndësishme të punohet edhe me institucionet qeveritare (në nivel qendror e vendor) për të përmirësuar mekanizmat e bashkëpunimit dhe gjithë-përfshirjes në proceset vendim-marrëse lidhur me menaxhimin dhe qeverisjen e burimeve natyrore.

Nisur nga përfundimet e mësipërme mund të rekomandojmë sa më poshtë:

- Qasja Inovative për identifikimin e zonave Natura 2000 të përdoret si qasje standard në gjithë procesin e identifikimit dhe vlerësimin të zonave të propozuara si pjesë e rrjetit Natura 2000 në Shqipëri.
- Të mbështetet puna kërkimore-shkencore e universiteteve dhe grupeve të tjera kërkimore, veçanërisht në grumbullimin dhe thellimin e njohurive lidhur me identifikimin dhe kartografin e habitateve dhe zonave të përhapjes së llojeve me rëndësi ruajtjeje, të listuar në anekset e Direktivës së Habitaveve dhe Direktivës së Shpendëve.
- Të punohet më shumë në drejtim të informimit dhe edukimit të aktorëve të ndryshëm lidhur me konceptet e rrjetit Natura 2000.
- Të punohet për forcimin e kapaciteteve të grupeve lokale të aktorëve dhe përmirësimin e përfaqësimit të tyre.